

Memòria de la campanya de delimitació realitzada a la partida d'El Vilarenc (Calafell, Baix Penedès) 1988

Victor Revilla Calvo

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

INTRODUCCIO

1.- Situació del jaciment:

La partida d'El Vilarenc es troba situada entre els dos nuclis que formen actualment Calafell, el del poble i el barri de la platja. A grans trets, la zona ocupa el triangle format per la carretera C-246, Barcelona - Valls, a est i nord; el Passeig de l'Unió, que comunica el poble amb la platja, a l'oest; i la carretera del Sanatori, al sud (*). Per a precisar més, podriem situar el límit nord de la partida en els camps de vinyes i ametllers que arriben fins el Poliesportiu municipal (veure figs. 1 i 2). La zona apareix a la fulla nº 35-17 (447), Vilanova i la Geltrú, de la Cartografia Militar de España, Mapa General, Serie L, E. 1:50.000 (Madrid, Servicio Geográfico del Ejército, 1983, 2ª edición). La seva situació (ens referim només a les estructures descobertes) es CF 802613 i la seva alçada s'inclou entre les cotes de 4 i 8 metres sobre el nivell del mar (el punt més elevat es 7,6 m).

Els límits artificials que defineixen actualment la zona coincideixen, a grans trets, amb els antics límits del relleu. Topogràficament, el Vilarenc es una petita plana aluvial, una mica enlairada, amb una vessant molt suau, orientada a mar i tancada per dues rieres: a l'est, el tram final del torrent de la Cobertera (eix hidrogàfic i, a la vegada, comunicador, del terme de Calafell) després del seu aiguabarreig amb la riera de Montpeó; a l'oest, l'antiga riera que passava sota el Passeig de l'Unió. Aquesta unitat topogràfica i les seves bones condicions (relleu suau, insolació adequada, drenatge natural, etc) expliquen la

presència humana a la zona en època protohistòrica i romana, que constitueix l'objecte de la present memòria.

El Vilarenc es, en l'actualitat, objecte d'ús preferentment agrícola (vinya i, en menor mesura, ametllers i plantes farratgeres, així com petits horts), amb un gran sector en guaret. Les úniques construccions presents són el mas Vilarenc (N), el mas de l'Hostal (SE) i un grup de tres xalets (SO).

Pel que respecta a la geologia, trobem, sota el nivell actual de conreu, els terrenys quaternaris propis de la zona costera del Penedès. Aquests terrenys estan formats per capes de graves, bé soltes, bé com a crostes molt dures i amb un gruix que oscil·la entre 30 i 50 cms, i que cobreixen estrats de llims ataronjats de gran potència. Per sota d'aquests, alguns sondeigs mostren estrats d'argiles color vermell fosc molt compactes i depurades. Només en el sector NO de la partida canvia aquesta estratigrafia i trobem, directament sota el superficial, a uns 50 cms, afloraments de pedra calcària.

(*) Amb referència al teòric límit meridional de la partida i de la zona arqueològica que aquesta inclou, cal precisar que al sud de la carretera del Sanatori les obres d'urbanització han evidenciat l'existència d'estructures pertanyents, molt possiblement, al mateix conjunt d'El Vilarenc. Així, el límit últim ho deuriem situar a prop de la via fèrria, que coincideix aproximadament amb els aiguamolls que precedien l'antiga línia de la costa.

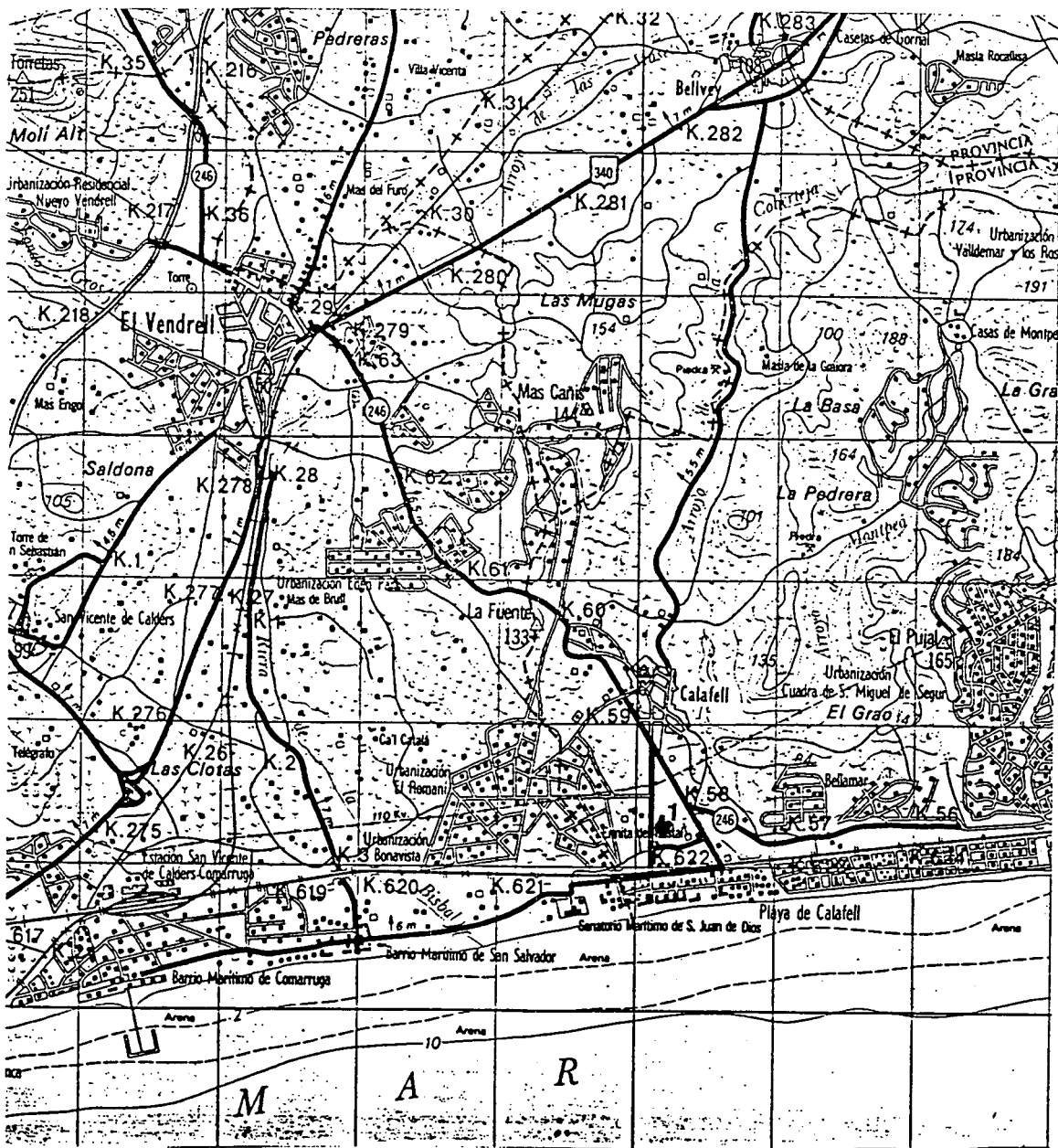
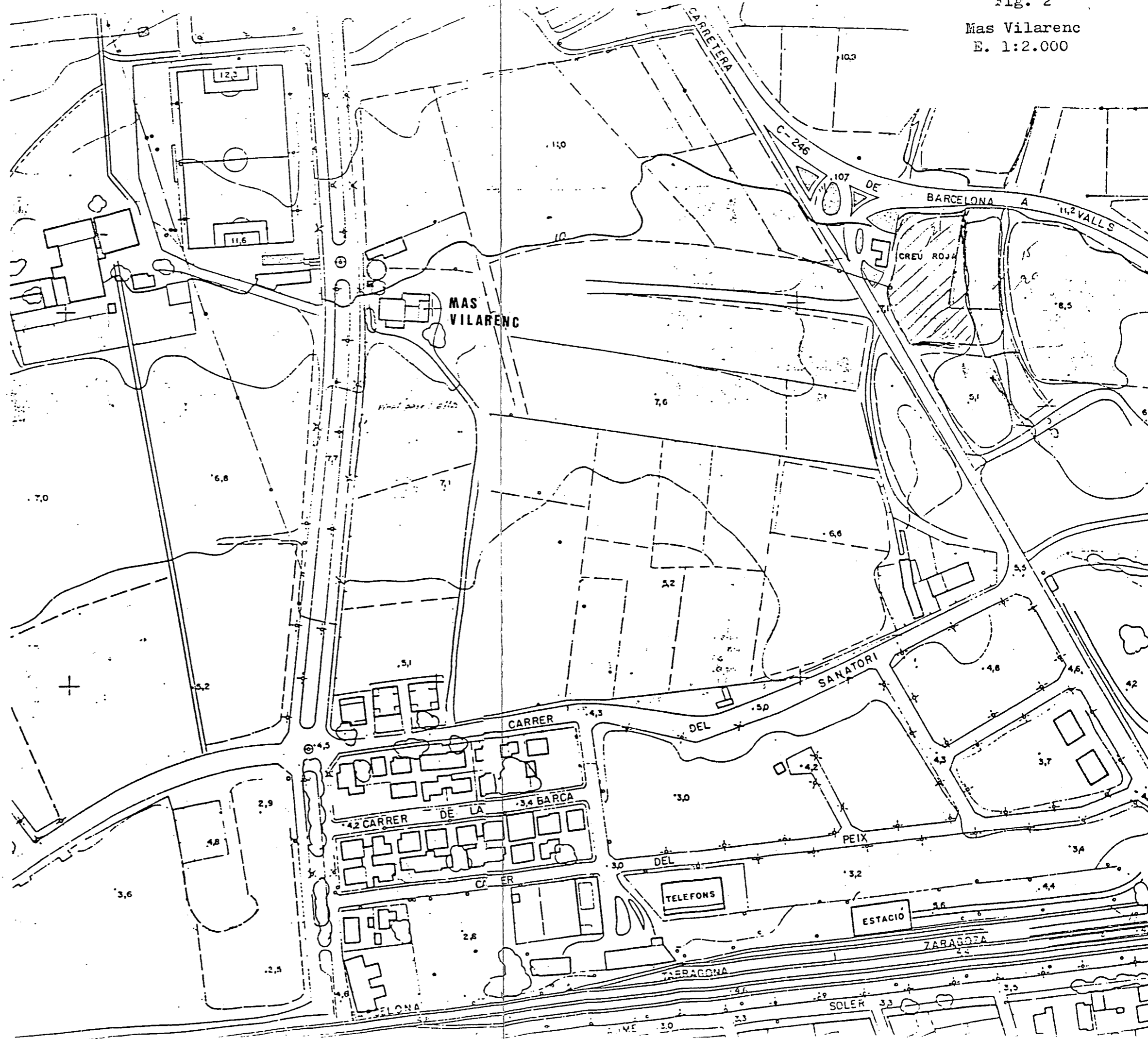

Fig.- 1: Situació d'El Vilarenc dins el terme de Calafell. E. 1: 50.000

Fig. 2
Mas Vilarenc
E. 1:2.000

2.- Els precedents de l'investigació:

Les primeres notícies sobre troballes arqueològiques a la zona es situen a finals del segle passat i constitueixen, en conjunt, el primer intent d'excavació i estudi científic d'una vil·la romana a Catalunya. L'any 1883, interessats per la continua aparició de materials ceràmics i construccions a la partida d'El Vilarenc, un grup d'aficionats de Vilanova, encapçalats per Eduard Llanas, va realitzar una curta campanya d'excavació (amb una duració de 10 dies) que va permetre exhumar bona part d'un edifici d'època romana, amb una distribució molt complexa, i detectar l'existència d'estructures en un àrea de 900 m quadrats aproximadament. Sota l'efecte del descobriment, les seves descripcions parlaben d'hipocaustes, piscines, forns, etc, junt amb elements decoratius que evidenciaven el luxe de la construcció (fragment de marbre, estucs pintats, bons paviments en morter) ⁽¹⁾. Després de l'excavació, el conjunt va ser enterrat completament per tornar la zona al conreu i es va perdre la referència exacta sobre la seva localització dins la partida, si bé el seu record va perdurar a la memòria popular.

En la posterior publicació dels resultats de la campanya, la descripció de les troballes va anar acompanyada d'un intent d'identificació dels diferents components de l'edifici, intent especialment minuciós per part de C. Pujol i Camps, a qui devem l'únic plànol conservat (fig. 3) Pujol i Camps, com després E. Llanas, va considerar que les estances formaven part d'unes termes i es va esforçar en atribuir a cadascuna d'elles una funció concreta, d'acord amb la distribució típica d'altres conjunts termals, preferentment itàlics ⁽²⁾.

Malgrat el seu interès, l'intent explicatiu de Pujol i Camps presenta alguns problemes deguts, fonamentalment, als paral·lelismes massa forçats que traça entre aquests conjunts i l'edifici d'El Vilarenc. Sembla evident que el grau de complexitat, especialització i sofisticació de les grans termes imperials de Roma (o, inclús, de complexes més reduïts com els de Pompeia, expressament esmentats per l'estudiós) es conjuguen malament amb les dimensions i disposició del edifici descobert. El veritable fons de tota la qüestió (i que explica aquesta interpretació) es l'intent d'establir el caràcter urbà de les termes de Calafell i relacionar-les amb un hipotètic nucli de població que els estudiosos del segle passat identificaven amb Stabulum Novum, una de les mansiones de la Via Augusta⁽³⁾. Tot això obliga a ser molt prudent a l'hora d'utilitzar les descripcions de Llanas i de Pujol i Camps.

Amb totes les seves carències i defectes, i davant la pèrdua de les ruïnes, novament cobertes, les obres dels autors esmentats varen quedar com a únic estudi complet i detallat sobre el Vilarenc. Les seves descripcions i el plànol aixecat han estat la base per a totes les posteriors referències i reinterpretacions. Pot ser, la més important d'aquestes la devem a Josep Puig i Cadafalch qui, molt aviat, manifestava els seus dubtes sobre el caràcter urbà del conjunt termal d'El Vilarenc i avançava la possibilitat de que es tractés de "les ruïnes d'una vil·la"⁽⁴⁾. Posteriorment, a la seva obra L'arquitectura romana a Catalunya defineix clarament l'edifici com a vil·la i, a partir de la comparació amb establiments rurals d'Itàlia, reinterpretà les restes. Així, va distingir una part senyorial, corresponent a les habitacions amb hipocaustes (i que inclouria unes petites

PLANO DE LAS TERMAS
 excavadas en el
 VILARENCH termino de CALAFELL
 (TARRAGONA)

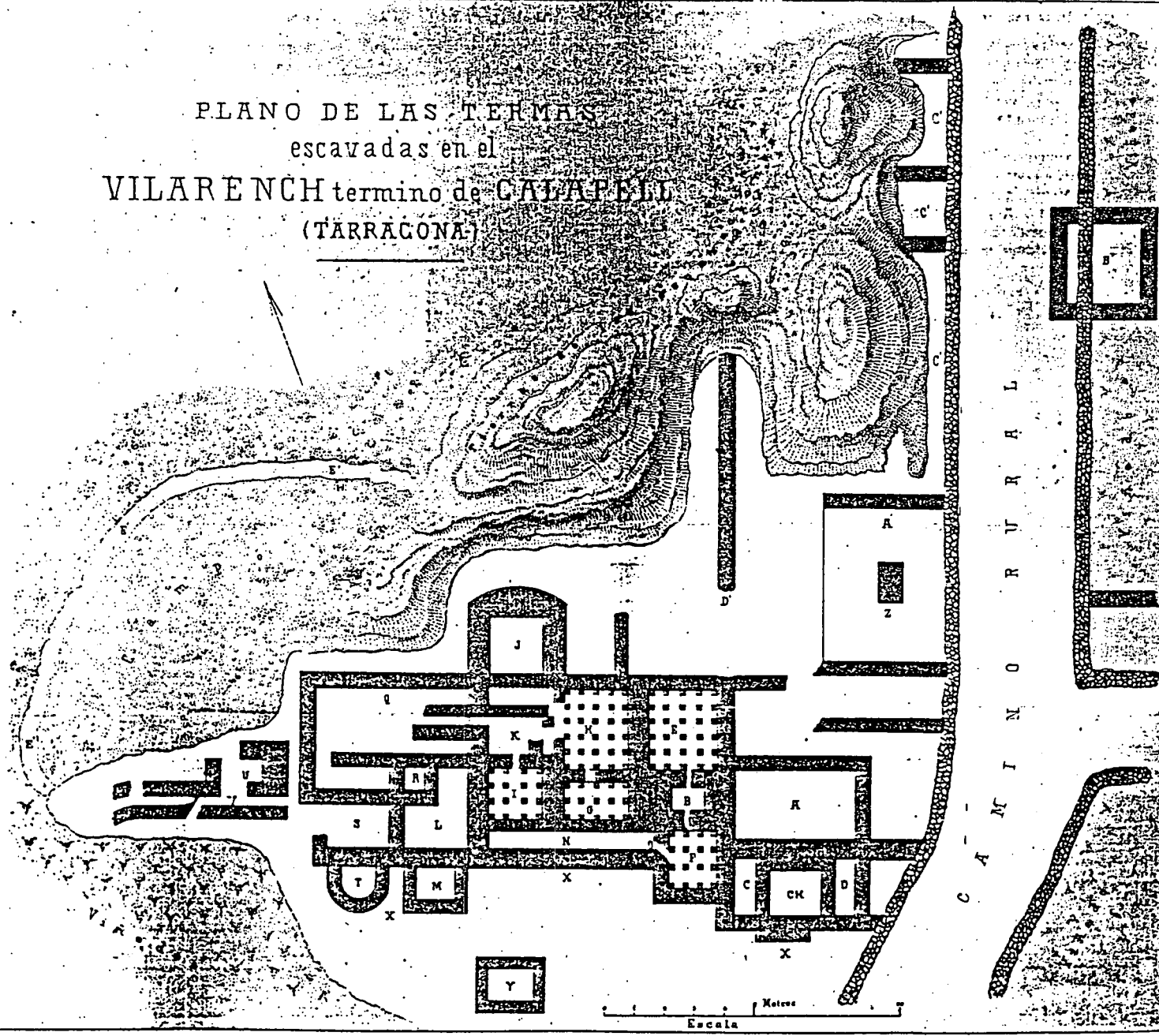

Fig.- 3: el conjunt termal de Calafell, segons
 C. Pujol i Camps.

termes), i una part rústica o productiva (amb cups, premses per vi, etc)⁽⁵⁾.

L'identificació de Puig i Cadafalch, a l'à vegada que produeix un gir total en la consideració que es tenia d'El Vilarenc, es l'últim estudi global sobre les ruines. Després d'ell les referències es centren en aspectes parcials, motivats generalment per troballes o actuacions puntuals i que en cap cas han questionat la validesa de la seva interpretació. Aquest es el cas de l'estudi d'Alberto Balil⁽⁶⁾, dedicat a alguns materials del museu de Vilanova procedents de Calafell. L'interès del seu article resideix en ser el primer intent d'establir la cronologia precisa de la vil·la. L'autor situa aquesta entre començaments del segle I a.C. i la primera meitat del segle III d.C., moment en que seria abandonada ràpidament o destruïda de forma violenta⁽⁷⁾.

Un fet de gran importància es la troballa, el 1967, d'un conjunt de tres cisternes romanes durant l'acondicionament i modificació del traçat de la carretera del Sanatori⁽⁸⁾. Deixant de banda una cisterna situada al sud, molt mal conservada, la campanya que es va realitzar possà al descobert dos grans dipòsits construïts mitjançant un encofrat de morter i pedra i coberts per volta de mig punt. Els dipòsits es disposaven en angle recte entre ells mateixos i presentaven una comunicació interna⁽⁹⁾ (veure fig. 4). L'interès d'aquesta troballa es doble. Per una banda, aportava dades noves per a precisar el emplaçament de l'edifici excavat el 1883 (ja que per la seva envergadura devia ser molt a prop). A més a més, reforçava l'interpretació d'una part d'ell com a zona termal (i residencial, en un sentit més ample) a la qual les cisternes proveïrien d'aigua. Des d'aquest punt de vista, els excavadors varen precisar la

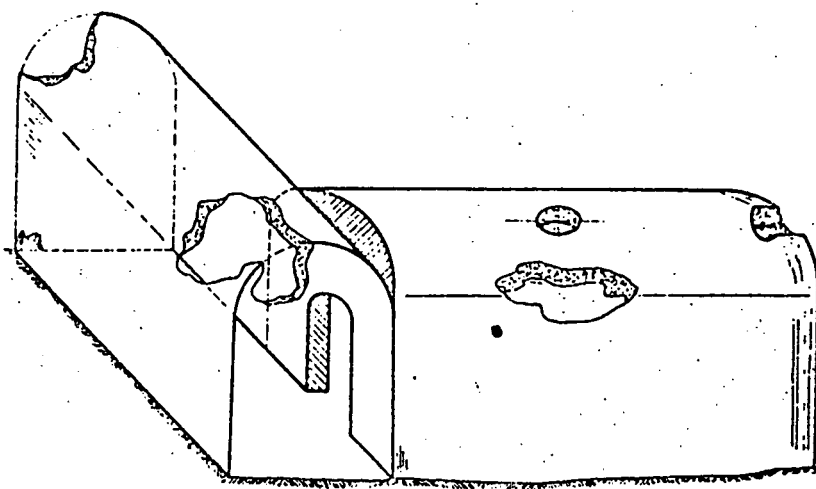
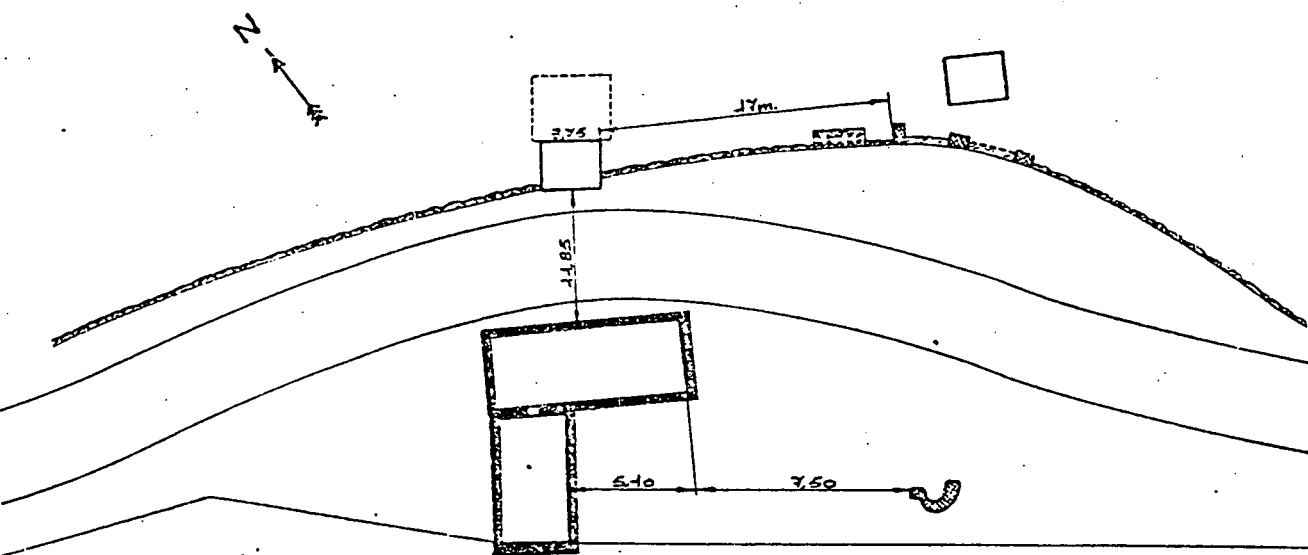

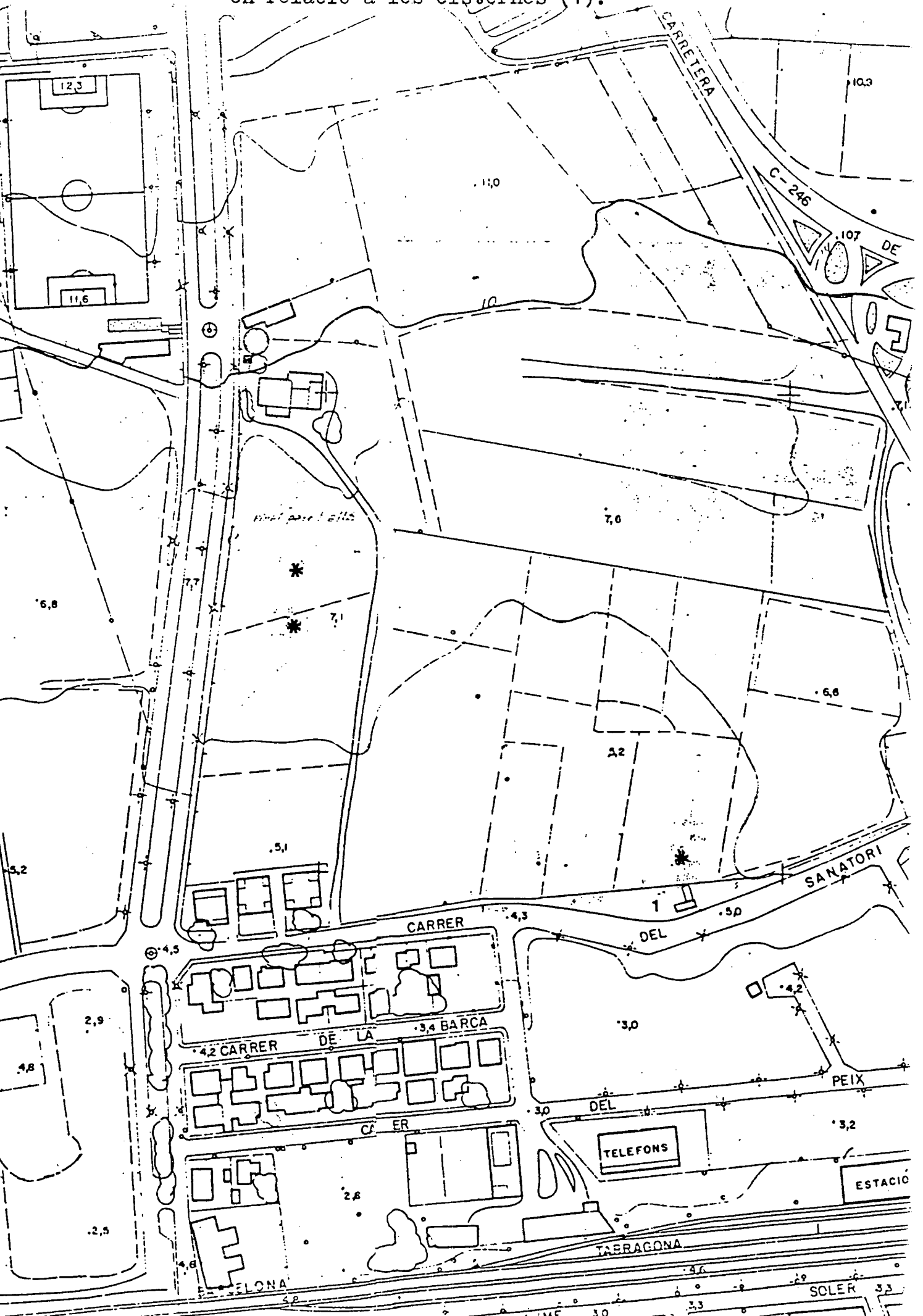
Fig.- 4: planta i alçat de les cisternes, segons M. Berges i J. Santacana.

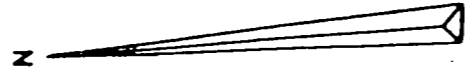
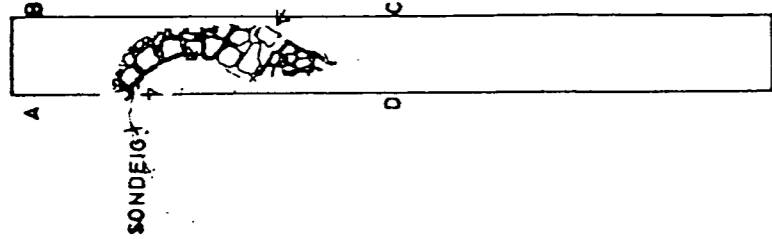
relació entre les cisternes i la vil·la, arribant a la conclusió de que aquesta darrera es situaria a NO. Per altra banda, el material recollit permetia ampliar la cronologia establerta per A. Balil: es mantenia la data inicial del segle I a.C., amb una ocupació alt imperial i la possibilitat d'una interrupció brusca a mitjans segle III d.C. Semblava, però, que es podia afirmar una posterior reocupació baix imperial i una presència esporàdica datada a la Alta Edat Mitjana⁽¹⁰⁾.

Les darreres actuacions a la partida d'El Vilarenc es situen a la present dècada. El 1982 el Servei d'Arqueologia de la Generalitat va realitzar una campanya d'excavació sota la direcció de l'arqueòleg territorial, llavors Xavier Dupré⁽¹¹⁾. Donada l'extensió de la zona, l'intervenció es va limitar a alguns sondeigs puntuals en dos sectors previament escollits (veure fig. 5). D'aquests dos, el més proper a les cisternes va donar resultats negatius. Pel contrari, l'excavació d'una àrea conreuada amb ametllers, prop del mas Vilarenc, va posar al descobert una sèrie de murs, si bé el caracter reduït dels sondeigs no permetia precisar el seu significat (fig. 6). El material recollit, ibèric i romà feia situar aquestes estructures en el segle primer a.C.

L'última intervenció realitzada a el Vilarenc es va dur a terme el passat any 1987. Va ser una campanya d'urgència, dirigida per Xavier Solé, que afectà a un sector molt limitat de la partida, junt a la carretera del sanatori. El resultat de la campanya va ser totalment negatiu, tant pel que fa a estructures com a troballes materials.

Fig. 5: situació dels sondeigs realitzats per X. Dupré (*) en relació a les cisternes (1).

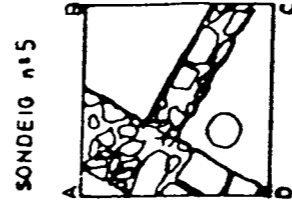
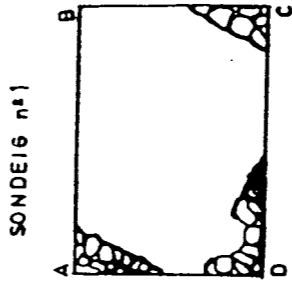
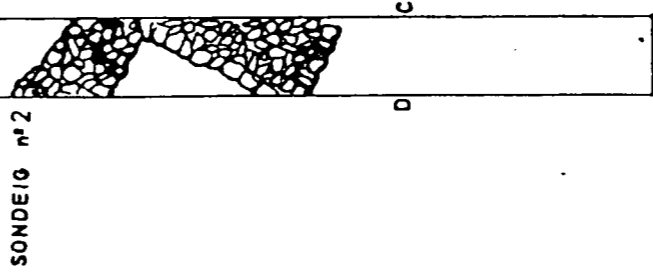
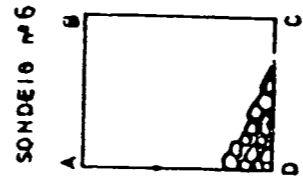

VILARENC.

PLÀNOL GENERAL DE
SITUACIÓ DELS SONDEIGS.

2 / XII / 82.

ESCALA = 1:100.

CAMPANYA DE PROSPECCIO I DELIMITACIO DE 1988

1.- Motivacions de l'intervenció:

Els mesos d'agost i setembre d'enguany el Servei d'Arqueologia de la Generalitat va realitzar una intervenció a la partida d'El Vilarenc, la direcció de la qual va ser encomanada al sotassignant. Aquesta nova actuació (també amb caracter d'urgència) va ser dictada per la necessitat de qualificació d'El Vilarenc dins del plà d'urbanització que s'aplicarà properament a la zona, la qual es troba dins l'àrea d'expansió urbana de Calafell i del seu barri marítim. L'existència comprovada de restes arqueològiques i la possibilitat de trobar-ne d'altres imposava una delimitació previa del lloc exacte, extensió i caracter de totes les troballes realitzades fins el moment, així com la localització de noves restes, amb una actuació conjunta per a tota la partida.

Convé senyalar d'entrada que no era objectiu de la present campanya la realització d'excavacions, sino tan sols la localització de restes, descobrint-les en tota la seva extensió i establint eventualment el seu caracter i relacions. Aquesta precisió es important porque justifica les limitacions i la prudència emprades en la interpretació de les restes descobertes, prudència especialment necessaria al intentar establir funció, fases o cronologies.

Val a dir que l'objectiu inicial de prospectar tota la partida no ha estat aconseguit per la impossibilitat d'accedir a una de les propietats en que actualment es divideix el Vilarenc. L'oposició d'un dels propietaris ens ha suposat un greu problema per a realitzar el nostre treball ja que es tracta d'una de les finques més grans, i una de

les més prometedores, tant per la proximitat de les cisternes com pels materials superficials recollits. Amb totes aquestes limitacions per el nostre treball (i per les possibilitats d'interpretació), la present memòria es centra en la descripció i anàlisi de les prospeccions realitzades a la finca propietat de la sra. Maria Margarit (fig. 7), única prospectada en profunditat i, creiem, amb suficients garanties.

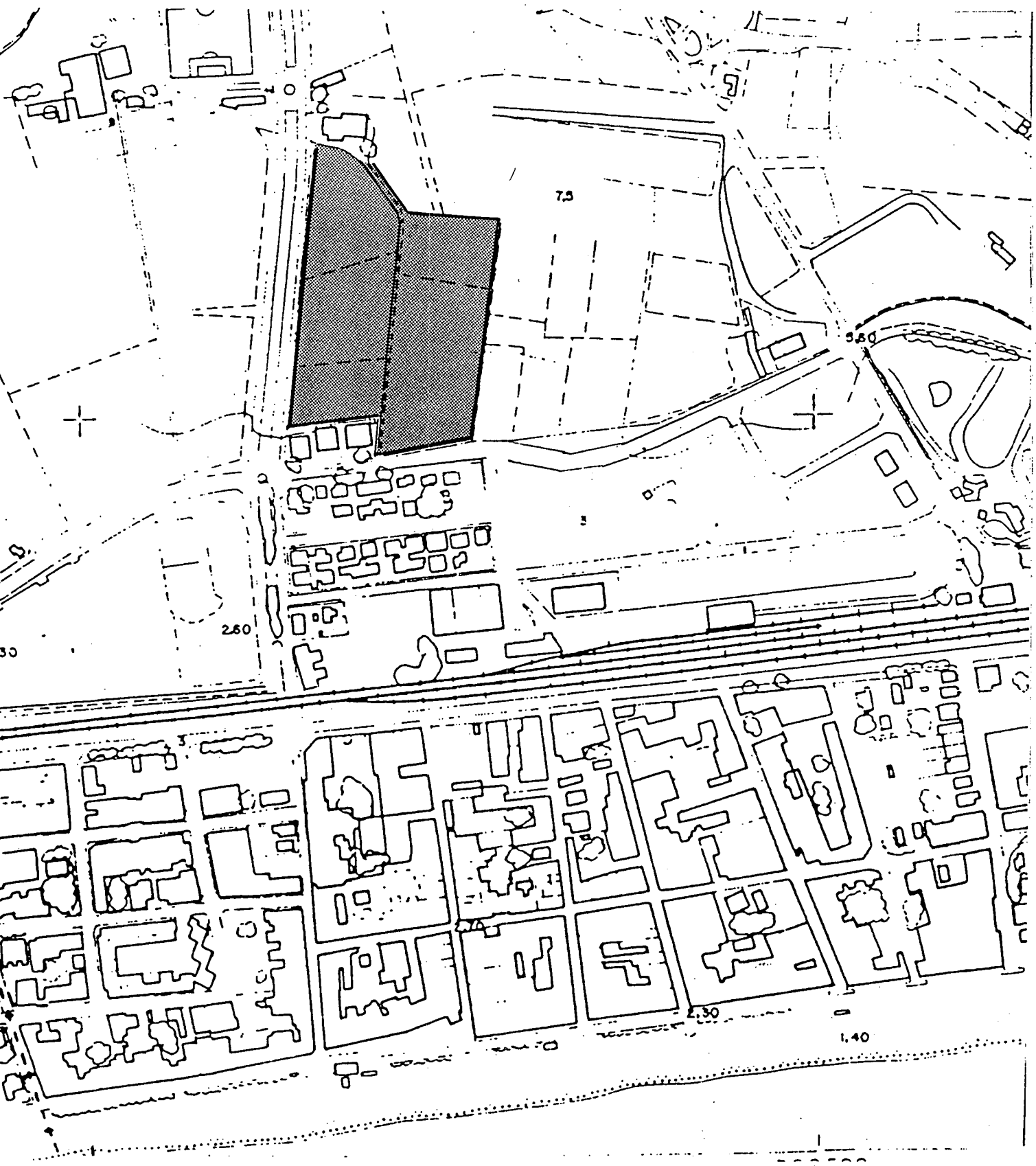

Fig. 7: situació de la zona prospectada a la present
campanya. e. 1:5.000.

2.- Organització dels treballs:

Malgrat la disminució de l'àrea afectada per la intervenció, la extensió a prospectar en els dos mesos previstos era prou gran com per a imposar algunes modificacions en el projecte inicial preparat per l'arqueòleg dels SS. TT. del Dept. de Cultura, Joan Mª Vianney Arbeloa. L'esmentat projecte proposava la realització de petits sondeigs, de 1,5 x 1,5 m, distribuïts a intervals regulars de 50 m sobre dos grans eixos que creuaven tota la partida i es tallaven perpendicularment. Aquests sondeigs i els eixos servien com a base per a realitzar rases secundàries d'acord amb els resultats. Amb aquest procediment es controlava, de forma ordenada, un espai prou ample, amb la ventatja de que els eixos traçats relacionaven els punts de la partida on s'havien detectat estructures. Per la realització dels treballs era previst disposar d'un grup de sis obrers i una màquina excavadora (conduïda per un setè operari). Aquesta tenia com a feina primordial traçar les rases que permetrien localitzar possibles estructures. En un segon pas, els obrers procedien a l'ampliació manual dels sondeigs i a la delimitació i neteja de les restes aparegudes.

Com ja hem senyalat, la contracció de l'àrea a una sola finca ens ha suggerit algunes modificacions. Així, hem cregut oportú ampliar el número i extensió dels sondeigs i variar la seva distribució sobre el terreny. Els mitjans mecànics de que hem disposat, aplicats a una zona menys extensa del que era previst, ha permès multiplicar les rases efectuades i, amb aixó, augmentar el nostre grau de certesa amb respecte a l'existència o no de restes arqueològiques (el qual es especialment important quan

tot el terreny està pendent de qualificació urbanística). El mateix desitg de cobrir un espai ample ha fet que, de forma voluntària, no donesim una orientació i una distribució regular dels sondeigs, com a mínim mentre no trobesim estructures arquitectòniques ordenades. Generalment, els sondeigs es disposen en sentit diagonal o transversal a l'eix longitudinal de la finca. Pensem que, amb aquest procediment, hem disminuït el risc de crear zones o angles sense prospectar, si bé es inevitable que restin algunes d'aquestes. Per exemple, la necessitat de no interrompre el pas del camí que porta al mas Vilarenc ens ha impedit prospectar sota aquest i ha obligat a deixar un marge de seguretat entre els extrems de la majoria de les rases i el límit del camí. Els mateixos marges apareixen en els límits amb altres propietats. Igualment, ha restat sense excavació una petita zona propera al mas Vilarenc, tant per evitar molesties als seus ocupants com per trobar-se ocupada per cultius d'horta.

3.- Descripció dels treballs:

Durant els dos mesos de campanya s'han realitzat un total de 26 sondeigs (veure plànol 1). En la major part dels casos, quan els resultats han estat negatius o quan s'han localitzat restes que no eren estructures, els sondeigs han consistit en rases d'una amplada que oscil.lava entre 0,60 i 0,80 m i una longitud i profunditat variable. Aquesta depenia de la fondària a la que es trobava el nivell del terreny verge, si bé, en alguns casos, hem profunditzat fins els 3 m, per a conèixer l'estratificació natural de la zona. Només quan hem localitzat estructures s'ha ampliat l'àrea excavada, a fi de deixar vist el major número possible de crestes de murs. Aquest es el cas dels sondeigs 11 i 18, únics que resten oberts ara mateix. Pel contrari, en els sondeigs que només han permès localitzar petites restes hem documentat les respectives seqüències estratigràfiques i hem situat aquelles dins la rasa i en relació a la topografia de la zona (en alguns casos, la entitat de les troballes portà a l'ampliació de la zona excavada). Finalment, tots els sondeigs, tant negatius com positius (exceptuant els esmentats 11 i 18) han estat coberts després de situar-los sobre el topogràfic realitzat per personal del Servei d'Arqueologia de la Generalitat.

A continuació, descriurem els resultats de la campanya en cadascun dels sondeigs, fent una precisió previa sobre la forma de numerar els estrats. Hem optat per donar una numeració independent, dins cada rasa, basada en els milers i desenes de milers. Cada xifra es compón de dues parts: quan es una xifra de quatre números, el primer indica el sondeig corresponent sobre el plànol 1 i els

tres següents corresponen al estrat. Quan es tracta de cinc xifres, les dues primeres indiquen el sondeig. Així, l'estrat 1 del sondeig 1 seria el 1001 i l'estrat 1 del sondeig 11 del 11001. Aquest procediment ens permet mantenir la separació entre els materials i les seqüències estratigràfiques de cada sondeig, malgrat que, com veurem, aquestes són generalment molt simples i gairebé les mateixes.

Una altra advertència es refereix als punts d'interès destacats en alguns dels sondeigs. Aquests apareixen marcats en el plànol 1 amb el número de sondeig seguit d'una lletra en minúscula (9a, 9b, etc).

SONDEIG 1:

Traçat en sentit NO-SE.

Aquest sondeig va tallar dos punts d'interès:

Punt 1a.- a l'extrem oest aparegué una acumulació de materials ceràmics i de construcció (àmfora dels tipus Pascual 1, Dr. 2-4, 7-11 i Oberaden 74, ceràmica comuna -més escassa-, així com maons, tovots cremats, pedres, tegulae i fragments d'argil·la refractària), amb una potència mitja de 0,25 a 0,40 m.

La seqüència estratigràfica identificada es la següent:

U.E. 1001-Terras fonges, color marró fosc, amb presència de material ceràmic antic i modern, així com algunes pedres. La seva potència oscil·la entre 0,70 i 0,90 m. Correspón al nivell actual de conreu i cobreix tota la superfície del jaciment (com les seves característiques es repeteixen en tots els restants sondeigs, d'ara en endavant l'esmentarem com nivell de conreu, sense descriure-lo).

U.E. 1002: estrat de terra color marró clar, amb taques grises i groguenques. Presenta abundant material constructiu i ceràmic (que ja hem descrit).
Cobreix l'U.E. següent.

U.E. 1003: Estrat de graves molt compactes que formen el terreny natural. Per sota apareix un nivell, molt potent, de llims de color ataronjat.

Possiblement hem d'interpretar el conjunt de l'U.E. 1002 amb part d'un abocador de materials d'una instal·lació dedicada a la fabricació de ceràmica (la presència de peces massa cuites fa pensar en un taller d'àmfores). Per la seva banda, els materials constructius que apareixen semblen formar part de l'enderroc d'un forn arrasat ja d'antic.

Devant l'interès de la troballa, es va ampliar aquest punt per a delimitar l'extensió del possible abocador. Malgrat això, la manca de temps impedí realitzar el nostre propòsit.

Punt 1b. - En la resta del sondeig 1 la seqüència estratigràfica es redueix a la successió nivell de conreu-terreny natural, excepte en aquest punt, situat en l'extrem SE. Aquí vam trobar la següent estratigrafia:

U.E. 1001: nivell de conreu; potència 0,80 a 1 m.

U.E. 1004: estrat de terres ~~xxx~~ compactes, color marró clar, amb poc material ceràmic; potència 0,20 m.

U.E. 1005: estrat de sorres, color marró fosc, humides, barrejades amb graves i algunes pedres de petit tamany; gairebé esteril; potència indeterminada (no es pogué arribar a terreny verge).

Aquest darrer estrat serà interpretat al describir els resultats del sondeig núm. 3

SONDEIG 2:

Mateixa orientació que l'anterior.

En tota la rasa s'aprecia la successió nivell de conreu (U.E. 2001, amb una potència de 0,60 a 0,70 m) - terreny verge (U.E. 2003), excepte a l'extrem oest, prop del camí del mas Vilarenc, on es procedí a una ampliació al detectar-se una gran acumulació de pedres barrejades amb material ceràmic escàs (U.E. 2002). La proximitat del camí impedí d'ampliar més i precisar, així, el caracter d'aquesta acumulació (un enderroc?).

Apareix localitzat sobre el plànol 1 com a punt 2a.

SONDEIG 3:

Oriental, aproximadament, en sentit est-oest.

Successió terreny de conreu-terreny verge en tota la rasa, excepte en el punt 3a, on la seqüència estratigràfica es més complexa:

U.E. 3001: nivell de conreu, amb una potència de 0,50 a 1 m.
cobreix l'

U.E. 3002: estrat format per una barreja de sorres, grans pedres i material ceràmic romà (predominant les teules i l'àmfora) de 1 a 1,40 m de potència.
Descansa en una depressió en forma d'U, d'uns 4,5 m d'amplada, formada per l'U.E. següent.

U.E. 3003: estrat de llims ataronjats corresponents al terreny verge.

La profundització, amb màquina, permeté identificar, sota aquests llims, un estrat d'argiles, color vermell fosc, molt depurades i compactes, de potència indeterminada.

La presència d'una concentració de sorres i grans

pedres sense treballar, farcint una depresió dels estrats naturals, feia pensar en una obra romana de drenatge. Aquesta possibilitat era avalada per la troballa d'un veritable canal de drenatge al construir uns blocs d'apartaments al sud de la carretera del Sanatori i molt a prop de les cisternes⁽¹²⁾. Aquest canal (amb un farciment de pedres, còdols i ceràmica -àmfora-) devia haver servit per conduir les aigües de la partida cap a la línia d'estanys de la costa. En el cas del nostre sondeig, l'obra semblava perllongar-se en direcció nord ja que en l'extrem E de la rasa 1 havíem detectat un potent estrat de sorres i graves (U.E. 1005) de característiques similars. Per altra banda, com a canalització tindria una longitud molt curta ja que no la detectàvem en el sondeig 2 i tampoc en el núm. 20, realitzat expresament al sud per a comprovar si seguia en direcció a la costa. Aixó ens fa dubtar de que realment sigui una canalització⁽¹³⁾ i en porta a pensar si no es una obra de terraplenat o nivellació del terreny per a facilitar el conreu. Es podria tractar d'una petita depresió produïda per un enfonsament del terra (molt normal a la zona, segons ens han comunicat alguns pagesos, ja que existeixen corrents subterranies). Es possible, també, que la depresió fos el resultat de l'existència d'una petita torrentera que surtiria de la riera del Passeig de l'unió (la presència de la qual es reflexa en les corbes de nivell). Sembla, en efecte, que una part dels materials serien d'origen aluvial. En tot cas, es evident una acció antròpica, datada en època romana, encaminada a resoldre un petit problema plantejat per la topografia. La solució, abocar materials de construcció o qualsevol altre material voluminos, es el procediment més normal i encara es va utilitzar

a la zona a aquest segle. Quant a la seva cronologia, els escasos materials datables (fragments de ànfora Pascual 1 i Dr. 2-4) no permeten massa precisions i ens hem de limitar a establir-la entre època d'August i part del segle I d.c. Per altra banda, el fet de utilitzar materials constructius (tegula) fa pensar que el establiment romà a la zona ja era permanent.

SONDEIG 4:

Orientació est-oest.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 4001: nivell de conreu (potència 0,50-0,70 m); cobreix..

U.E. 4002: terreny natural.

SONDEIG 5:

Orientació est-oest.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 5001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 5002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 6:

Orientació SE-NO.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 6001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 6002: terreny natural.

Esteril.

Aquest sondeig es el realitzat en el punt més baix de la propietat i més a prop del cinc sondeigs realitzats el 1987 per Xavier Solé, amb resultats igualment negatius.

SONDEIG 7:

Orientació SE-NO.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 7001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 7002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 8:

Orientació SE-NO.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 8001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 8002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 9:

Orientació SE-NO.

Dins d'aquest sondeig hem de destacar dues concentracions de materials (fonamentalment àmfora i teules). En ambdós casos, es trobem sota el nivell de conreu (U.E. 9001) i descansen sobre les graves del terreny natural (U.E. 9004), situades a una fondària que oscil·la entre 0,50 i 0,70 m. En el punt 9a trobem un estrat de terres flonges, amb taques de cendres (com a clapes), d'amplada indeterminada i longitud de 4 m. La potència d'aquest nivell (U.E. 9003) oscil·la entre 0,25 i 0,40 m. El material, molt abundant, es sobre tot tegula i, en proporció molt més reduïda, àmfora dels tipus Pascual 1 i Dr. 2-4.

En el punt 9b, hem individualitzat un estrat de terres color marró clar, de 0,30 m de potència (U.E. 9002), del qual no varem poder establir l'amplada i longitud (la proximitat del camí impedié perllongar la rasa en direcció SE).

SONDEIG 10:

Orientació SE-NO

El nivell superficial, amb una potència de 0,60 m, cobreix una concentració de materials situada aproximadament en el centre de la rasa (punt 10a). Al tallar-la, aquesta concentració ha proporcionat la següent seqüència:

U.E. 10001: Nivell de conreu; cobreix...

U.E. 10002: estrat de terres de color ataronjat, dures, barrejades amb abundants pedres, teules i ceràmica.

U.E. 10003: estrat de cendres molt floges, color gris clar; presència d'alguns tovoss i fragments d'àmfora.

U.E. 10004: estrat d'argiles color vermell fosc, barrejades amb algunes pedres i escasa ceràmica.

U.E. 10005: estrat de terres molt floges, color marró fosc, amb abundant material ceràmica i algunes pedres.

U.E. 10006: terreny natural.

SONDEIG 11:

(Veure plànol núm. 2).

Aquest es el sondeig més important, per dimensions i resultats, de tots els efectuats. Es va realitzar inicialment com una rasa traçada en sentit est-oest, amb uns 0,80 m d'amplada, per a localitzar les estructures descobertes per Xavier Dupré a la campanya de 1982 (fig. 6). Una vegada es va aconseguir aixó es varen anar seguint i netejant els murs que apareixien, fins arribar a descobrir una extensió aproximada de 1000 m quadrats. En la major part dels casos, ens hem limitat a un seguiment estricte de les crestes dels murs, encara que també hem extret parcialment el nivell superficial (que té una potència que oscil·la entre 0,50 i 1 m) per a facilitar la busqueda. Només hem ampliat la zona netejada quan ho demanava l'interés dels elements apareguts i la necessitat de deixarlos visibles per documentar-los correctament. Es el cas de la subestructura de dos hipocaustes i el pis, en opus signinum, d'un depòsit. Finalment, fins on ha estat possible hem otorgat un número a cadascún dels elements identificats. Hem de destacar, però, que l'identificació ha estat de vegades molt difícil per la manca d'un procés de excavació que permetés establir les relacions i reformes entre murs, paviments, etc, integrant-les en fases constructives. Per tot aixó considerem aquesta numeració com provisional.

L'estructura descoberta i totalment delimitada amb l'ampliació del sondeig sembla formar un sól edifici de planta rectangular, amb unes dimensions aproximades de 22 x 35 m. D'aquesta edificació tenim clarament establerts tres dels seus límits: el costat sud el marca el mur 11006

(fig. 8 i 42). D'aquest resten alguns trams amb una o dues filades de pedres i d'altres on només subsisteix la fonamentació (formada per grans lloses de pedra calissa gairebé sense treballar). En un sector de la part central el mur desapareix completament, possiblement per l'acció del conreu continuat de la zona. Molt a prop, el mur presenta una obertura on es va construir un petit canal de desguàs. Aquest, era limitat per dos murets (U.E. 11078 i 11079), orientats cap el sud, fets amb pedres, còdols i grans fragments de tegula que, disposats verticalment, formaven la cara interna de la conducció.

El costat oest es limitat pel mur 11005 (fig. 9; també, figs. 20 i 23). D'aquest hem pogut constatar que es conserva algú gram amb una alçada de 0,70 m per sobre el nivell de paviment. Aquesta conservació excepcional va permetre observar la tècnica constructiva emprada, consistent en un encofrat de morter de calç barrejat amb pedres (lleugerament desbastades en les cares que formen els paraments), còdols (més escassos) i alguns grans fragments de tegula, tot això disposat en filades horitzontals no massa regulars. Hem de citar la troballa, com un ~~XXXX~~ indicatiu del reaprofitament de materials constructius en altres fases de l'edifici, d'un gran fragment de lastra "Campana" incorporat al mur. La amplada, que es sensiblement igual en els restants murs fets amb aquesta tècnica, oscil·la entre 0,48 i 0,51 m.

El costat oest es limitat pel mur 11037 (fig. 34). Aquest es un dels pitjor conservats ja que només es conserva la fonamentació en tres trams. L'obra es realitzà amb grans lloses gairebé planes i poc treballades, seguint una orientació molt irregular (l'amplada varia molt).

El límit del costat nord es més difícil d'establir. El senyala parcialment el mur 11004 (fig. 10), que fa cantonada amb el 11005 (malgrat que no podem establir quina relació tenien sembla que pertanyen a fases distintes). La longitud conservada es de 23 m. Per la seva tècnica i amplada es totalment diferent als anteriors: té entre 0,78 i 0,82 m i es fet amb petites lloses, gairebé planes (pero poc treballades), disposades en filades horitzontals poc regulars. Aquestes lloses formen els dos paraments del mur. L'interior apareix farcit per pedruscall i petits còdols. No hi ha argamasa o morter.

El mur 11004 s'interromp bruscament sense arribar a tancar amb el mur 11037 (la qual cosa donaria la teòrica planta rectangular de l'edifici). Aquest problema es repeteix amb totes les estructures individualitzades en el costat nord, raó per la qual es molt difícil establir les seves relacions i destinació. El problema es agreujat pel fet de que moltes d'aquestes obres surten fora del límit del rectangle. Aquests es el cas dels murs 11033, 11034, (figs. 11 i 12), 11042, 11043 (fig. 15) i de la perllongació nord del mur 11007 (fig. 33). Tots es troben molt arrasats i el poc que podem veure mostra una diversitat de tècniques constructives i alineacions que fa pensar en varies fases que no podem interpretar. En tot cas, sembla evident la relació amb l'estructura localitzada en el sondeig 18, uns 10 m al nord (figs. 16 i 17) i aixó fa pensar en la possibilitat de que existís una zona de pas i una porta orientada al nord. També sembla que en aquest sector tinguem les estructures més antigues, reaprofitades en la seva major part en reformes posteriors, fins arribar

a la planta rectangular, que es podria considerar com el resultat de la fase més important (i última?) aplicada al Conjunt.

Plantejats els problemes que suposen els límits, hem de passar als sectors que hem pogut individualitzar dins l'edifici. El primer (ja trobat per X. Dupré amb el seu sondeig núm. 5 -veure fig. 6-) correspon a una gran habitació rectangular de la que no hem pogut precisar els accessos. (es pot veure, dins una vista general, a les figs. 28 i 29). L'habitació es limitada pels murs 11004 i 11005, ja esmentats, i pels murs 11008 i 11009, realitzats amb una tècnica diferent a la dels anteriors: tenen una amplada de 0,49 a 0,52 m i son construïts amb blocs de pedra, alguns molt grans, que deixen espais buits omplerts per petites pedres (unes i altres son lleugerament desbastades). La cara exterior dels murs presenta un arrebossat sorrenc d'uns 2-3 cms de gruix. Per la similitud en la construcció (encara que manca l'arrebossat) i per la seva orientació paral·lela sembla que els murs 11015 (fig. 37), 11019 (fig. 36) i 11044 es relacionen amb els anteriors, pero no tenim cap dada segura per confirmar-lo. Per altra banda, els murs 11019 i 11044 mostren l'existència d'una fase posterior ja que es troben coberts per un estrat d'anivellament format amb materials reaprofitats (U.E. 11066) i que s'entrega a una nova estructura: una construcció semicircular delimitada per grans lloses verticals (fig. 38), l'U.E. 11045.

En la posterior neteja d'aquest sector hem identificat tres murs nous: el 11062, que s'entrega al 11004; el 11063, que fa cantonada amb el primer i que sembla construït al mateix temps; i un mur de factura molt pobre, el

11065, que s'entrega a la cantonada dels ja esmentats (veure fig. 38). Son murs de 0,45 a 0,50 m d'amplada, fets amb blocs irregulars i poc treballats.

En el sector sud i SO es on ha estat possible identificar alguns elements construïts, sembla ser, en un sol moment. En primer lloc, es va descobrir el pis, en opus signinum, d'un dipòsit, junt amb els murs que el limitaven (U.E. 11010, 11011, 11012 i 11013, aprofitant la cara externa del mur 11009 -veure figs. 18, 19 i 23; situació dins el sector a les figs. 28 i 29). L'estat d'arrasament d'aquests era tal que només restava l'arrencament. El mateix paviment mostrava algunes zones destruïdes per efecte de la maquinaria agrícola.

Aquest dipòsit o piscina (la seva funció es imprecisa, com veurem més endavant) es comunicava per una petita porta de 0,60 m d'amplada, orientada a l'est, amb el que devia ser un altre recipient que havia estat destruït en època antiga. Aquí, el pis de signinum apareixia retallat i se li entregava un paviment de terra. A l'oest, una tuberia de ceràmica, inserta en el mur 11010, feia de desguàs, aprofintant un lleuger desnivell del pis en aquella direcció (es pot apreciar un detall a la fig. 22). Com hem dit, tot el sector apareixia molt destruït, la qual cosa impedí d'obtenir una estratigrafia: el pis, afectat per l'arada, era cobert gairebé totalment pel superficial (U.E. 11001). Només en alguns punts del dipòsit es conservà un estrat, de 2 a 4 cms de gruix, d'una terra cen-drosa de color gris clar (U.E. 11003).

Més a l'oest, en un espai quadrat d'uns 4,20 x 4,20, que restava entre el dipòsit, el mur 11009 i el mur de tanca 11005, aparegué una nova estructura que, donada la

seva complexitat, va ser excavada fins a nivell de paviment per a documentar-la correctament. Dins d'aquest espai hem pogut identificar la subestructura d'un forn o hipocauste (figs. 20, 21, 22 i 23). D'aquesta restaven la boca d'alimentació o praefurnium, de 0,60 m d'amplada, amb una llinda de pedra flanquejada originalment per dos pilars fets amb fragments de tegulae (d'ells que només en restava un). També es conservaven alguns del elements de sustentació que devien aguantar un pis superior. Originalment, existirien cinc murets, paral·lels entre ells mateixos, disposats a banda i banda d'un passadís central connectat amb el praefurnium. Del total de deu murets, restaven set total o parcialment conservats. Eren fets amb una primera filada de fragments de tegula i amb les filades superiors de maons (un detall es pot veure a la fig. 24; alguns dels alçats a la fig. 27). Els millor conservats tenen encara sis filades. La seva longitud es de 1,40 m i l'amplada (la mateixa que la dels maons, que son quadrats) oscil·la entre 0,20 i 0,22 m. El passadís ja esmentat connectava amb una cambra posterior que devia formar part de la mateixa estructura (figs. 21 i 22). La formaven els murs 11026, 11027, 11028, 11029 i 11053, construïts amb petites pedres poc treballades i còdols, sense element d'unió excepte en els murs 11029 i 11053, lligats amb un morter blanc (figs. ja esmentades; poden veure-s els alçats a les figs. 26 i 27).

L'estratigrafia de l'estructura era senzilla: sota el superficial (U.E. 11001), apareixia un nivell d'enderroc format per l'enfonsament del pis ~~XXXXXXXXXX~~ superior (U.E. 11025); aquest consistia en una barreja de terres ataronjades amb abundant material constructiu (tegula, maons, grans trossos d'opus signinum, tegula

amb perforacions, petits tubs d'uns 8 cms d'alçada i peces de suport que formaven part, sembla ser, de tegulae mammatae; veure làmina VII, núm. 89, 90 i 91). Aquest estrat havia estat afectat per un gran forat (U.E. 11070) practicat a l'oest i al qual, segurament, es deu la desaparició de tres dels murets de maons i del mur sud de tanca de la subestructura. El seu contingut (U.E. 11071) no va donar dades per indicar la data d'aquesta acció, pero ens sembla realitzada en època actual, segurament per activitats de conreu. Per sota l'U.E. 11025, que cobria tot l'interior de l'estructura, apareixia una capa de cendres de color negre, molt fines (U.E. 11052), producte de l'última combustió del forn, i que cobrien tota la superfície del paviment. Aquest tenia dos nivells: un pis de terra trepitjada, poc compacte, de 2 a 3 cms de gruix (U.E. 11067) i una capa de preparació (U.E. 11068) formada per una barreja de pedretes, còdols i petits fragments de tegula i àmfora (amb un gruix de 5 a 8 cms), molt compactada, pero sense element d'unió (un detall a la fig. 25). No es va excavar sota aquest paviment, pero el fet de que l'U.E. 11070 destruí també una part del mateix ens mostrà que descansava sobre el que sembla el terreny natural.

Es difícil interpretar aquesta estructura. La seva disposició es caracterísitica d'un forn per a coure ceràmica, amb un passadís central enllaçat amb la boca d'alimentació i que atravesa tota la cambra de foc. Els murets transversals actuarien com a element de sustentació de la superestructura (càmara de cocció) i, a la vegada, difondrien la calor lateralment i en direcció a la part superior a través de conductes orientats. La forma de coberta

d'aquesta subestructura seria a base d'arquets de mig punt que , a la vegada, soportarien el pis superior, recolzant sobre els murets de maons⁽¹⁴⁾. Malgrat aquestes similituds estructurals, no sembla massa, segur, però, que ens trobem davant d'un forn industrial. En primer lloc, per la seva mateixa situació: amb les seves dimensions (4,20 x 4,20 m, si incloem la càmera posterior) es un forn prou important com per a que el procés de treball (càrrega i descàrrega de la fornada, magatzematge del combustible i de les peces, alimentació del forn, etc)⁽¹⁵⁾ suposi una sèrie de molesties i perills incompatibles amb la seva situació dins l'edifici. Un forn "industrial" s'entén, amb molt poques excepcions, com una indústria aïllada o, com a màxim, relacionada més directament amb les instal·lacions pròpies d'un taller ceràmic⁽¹⁶⁾. D'altra banda, alguns detalls tècnics i estructurals ens fan dubtar d'aquesta identificació. Així, son escasses les propietats aïllants de la calor d'una estructura feta amb pedres i maons (no trobem l'arrebossat d'argila refractària típic dels forns de ceràmica). A més a més, no s'aprecien senyals de les elevades temperatures necessàries per a coure ceràmica. Tampoc es massa freqüent trobar un praefurnium com el nostre, reduït únicament a l'amplada dels pilars de la boca d'alimentació, i s'ha de destacar que un conducte de longitud suficient és necessari per reduir els riscos de les brusques elevacions de temperatura i difondre millor la calor⁽¹⁷⁾. Finalment, la pròpia composició de l'U.E. 11025, que interpretem com el resultat de l'enfonsament del pis superior, no mostra res semblant a l'engraellat del laboratori d'un forn. Pel contrari, la presència de fragments d'opus signinum, ~~XXXXXX~~ amb senyals

d'haver recolzat sobre una superfície plana, de grans fragments de tegula i del que semblen tegulae mammatae, junt amb petits tubs i elements de suport, fa pensar si no ens trobem amb una habitació dotada d'un sistema de distribució de la calor basada en l'hypocaustum⁽¹⁸⁾. Aquest sistema serviria per a calentar el paviment situat sobre la subestructura excavada, paviment format per un nivell de teules recolzant sobre els murets de maó i una capa d'opus signinum. A la vegada, la presència dels petits tubs que servirien per la difusió de la calor i de les tegulae mammatae amb els seus soports fa pensar que també es varen construir les parets de l'habitació per a permetre la circulació d'aire calent⁽¹⁹⁾. Aquest procediment explicaria, per altra banda, la proximitat del dipòsit ja descrit ja que la distribució de la calor a través de les parets (recordem que el mur 11010 es comú) calentaria ~~habitatxióxi~~ a aquell i a l'habitació al mateix temps. Des d'aquest punt de vista, sembla que es podria considerar el dipòsit com una petita piscina (o dues, si pensem en la destruïda) per a aigua calenta o tèbia, i tot el conjunt com part d'unes petites termes⁽²⁰⁾. Tot això resta, però, per confirmar amb una excavació global del sector. El que si ens mostra sense cap mena de dubte aquesta instal·lació es l'existència d'una arquitectura domèstica ben planificada amb uns programes (calefacció i aigua calenta en aquest cas) i uns elements i materials arquitectònics especialitzats (morter, opus signinum, tegulae mammatae, tubuli) utilitzats en les solucions tècniques "standaritzades" que aplica aquest tipus d'arquitectura.

La concepció de conjunt que resulta d'aquesta

planificació explica l'aspecte unitari del sector 50, el qual devem considerar com una sola fase constructiva (amb independència de possibles reformes, que no estem en situació de detectar). Aquesta fase inclou, junt l'hipocauste i la piscina o dipòsit, l'àmbit delimitat pels murs ~~XXXXX~~ 11005, 11030, 11031 i 11032, i el limitat pels murs 11005, 11006, 11020 i 11030, comunicat amb l'anterior (visió de conjunt a les figs. 28 i 29). El primer es, possiblement, l'àrea de servei de l'hipocauste. Aquí, la neteja de la boca d'alimentació ha mostrat una part d'un paviment de terra situat a uns 0,70 m per sota la cresta dels murs, la qual cosa fa pensar en una bona conservació d'ambdós espais. Pel contrari, queden apart dos petits àmbits limitats per dos murets de petites pedres poc treballades i 0,30 m de gruix, els núm. 11021 i 11022 (veure figs. 39 i 40; vista general a la fig. 28, part inferior dreta). Aquests espais (fan aproximadament 3,80-3,90 x 2,70 m) semblen correspondre a una compartimentació posterior en la qual s'aixecà el nivell del sol amb dos nous paviments de terra.

Dins aquest sector només queda per esmentar el problema que suposen el que semblen tres bases per columnes (de forma aproximadament circular i d'un diàmetre que oscil·la entre els 0,45 i 0,50 m). Aquestes es troben ben alineades i disposades a intervals regulars, però no guarden relació amb els murs propers. Una vegada més, la manca d'excavació impedeix establir les relacions funcionals i cronològiques entre els diferents elements arquitectònics identificats.

L'últim sector a descriure es el que ocupa el

costat est i SE de l'edifici. En aquest punt podem seguir els límits sud i est, com ja s'ha esmentat, gracies al seguiment dels murs 11006 i 11037. Manca, però, la totalitat del límit nord i els murs interns es presenten prou arrasats com per a impedir una identificació vàlida dels diferents àmbits. Unicament podem establir amb seguretat la funció d'un d'ells. Es tracta de la subestructura d'un petit hipocauste del que només resten alguns elements (figs. 30, 31 i 32). Conservem el paviment inferior, en opus signinum, la boca d'alimentació, flanquejada per dos pilars, i un dels murs de tanca (11040) del que resta l'última filada en una longitud de 3 metres. La reconstrucció dona una habitació quadrada, de 3,20 x 3,20 m aproximadament. Manquen els murs dels límits nord i oest, mentre que el límit est el devia constituir el mateix de tanca de l'edifici (11037). Es conserva una part dels pilars de maons (suspensurae) sobre els que recolzava el pis superior⁽²¹⁾, generalment reduïts a l'última filada (en alguns casos encara resten 2 o 3 filades). Aixó impedeix precisar l'alçada de la subestructura. La boca d'alimentació, també molt arrasada, está orientada al nord, donant a un espai que podem interpretar com zona de servei limitat pels murs 11017, 11051 i el de tanca (figs. 30 i 35). Aquí, la netaja va permetre observar part d'un pis de terra.

Res es pot dir dels espais limitats per la perllongació teòrica dels límits 11007, 11017, 11023, etc. Tots ells ~~xxxxxxx~~ estan molt arrasats. Per altra banda, no estem segurs, per manca d'excavació, de que no existeixi més d'una fase constructiva, per la qual cosa no es pot pensar en donar una interpretació vàlida. Aixó es el que ens pasa amb l'estructura definida pels murs 11075, 11076 i 11077, destruïda fins a nivell de fonamentació i interrompuda al nord. La seva alineació, lleugerament obliqua amb respecte a la direcció del mur 11006, fa pensar que es un

àmbit antic, sense relació amb l'ordenació final de l'edifici i que va ser destruït i aprofitat per a fonamentar el mur esmentat (fig. 41).

Queda per esmentar un nivell de cendres (U.E. 11038), trobat en la cantonada entre els murs 11006 i 11023, i que ha donat algunes ceràmiques possiblement alt-medievals. Podria interpretar-se com una llar, única resta indicativa d'una ocupació medieval de la zona amb un reaprofitament d'alguns murs de l'edifici⁽²²⁾.

L'interpretació global de l'edifici descobert en el sondeig 11 es difícil i necessàriament limitada. Igualment, donar una cronologia del seu ús i reformes ens sembla molt arriscat. Els murs trobats inicialment, de factura poc acurada, junt amb unes troballes materials reduïdes a àmfores i dolia, amb escasses ceràmiques importades, feien pensar en un conjunt amb finalitats industrials com a part d'un gran establiment rural romà. Aquesta suposició era reforçada pel coneixement de l'existència de l'edificació excavada el 1883, evidentment més gran, complexa i luxosa. Així, un esquema simple permetia identificar residència o pars urbana (l'edifici de 1883 i, molt probablement, les cisternes aparegudes el 1967) i factoria (la zona descoberta aquesta campanya) del que seria una villa romana d'època tardorepublicana i imperial. L'ampliació de la zona oberta, la neteja de les estructures i la diversificació de les troballes han modificat aquesta impressió inicial. En primer lloc, perquè hem identificat amb certes garanties unes instal·lacions (els dos hipocaustes, la piscina) que són l'expressió arquitectònica d'unes necessitats d'ordre pràctic

i ideològic, d'allò que tots els escriptors llatins defineixen com el tipus de vida civilitzat i comfortable, propi del mun urbà i que es traslladarà a les residències dels propietaris rurals⁽²³⁾. Aquestes necessitats donarien lloc, en els dos últims segles de la República i a començaments de l'Imperi, a un programes tècnics aplicats a l'arquitectura pública i domèstica per a solucionar problemes concrets com el abasteixement d'aigua per a consum o amb finalitats recreatives o productives, els sistemes de calefacció (d'espais tancats o d'aigua). Tot aixó ho trobem en les ciutats (termes públiques, residències, etc), pero també ho trobem en l'arquitectura rural com a expressió de l'urbanització ~~xxxx~~ d'uns models econòmics i culturals (de fet, pels escriptors romans urbanització i civilització son termes sinònims). Aquests grans programes no es podrien realitzar sense un desenvolupament paral·lel d'unes innovacions tècniques: l'ús de l'encofrat, medi ràpid i barat de construir i que permet solucions múltiples per la seva flexibilitat i adaptabilitat; la producció i difusió de l'ús masiu d'elements prefabricats i standartzats (diversos tipus de maons i teules, canonades de ceràmica, tubuli, tegulae mammatae), adaptats a diverses funcions. Tot aixó ho trobem a l'edifici d'El Vilarenc i explica l'impresió d'unitat i regularitat d'algunes de les seves fases. Es evident l'existència d'una planificació (i de l'ús de tots els elements en funció d'aquesta) que es relaciona perfectament amb els programes arquitectònics romans, malgrat que la manca d'una excavació completa en impedeix identificar-la completament. Si admitim aixó no podem considerar l'edifici com una simple factoria o

zona industrial i hem de pensar en un conjunt més complexe que uneixi les funcions de centre residencial i de gestió d'una propietat.

Altres factors destacats durant els treballs de neteja semblen confirmar la nostra impressió: el nivell de confort i cert luxe que evidencien els arrebossats dels murs, la presència d'estucs pintats i canonades de plom, l'existència d'un programa decoratiu reflexat per les terracuites arquitectòniques (veure l'apartat dedicat a aquestes), etc. Tot junt avala la possibilitat d'interpretar l'edifici com a zona residencial, si més no, durant un període de la seva existència. Quina ha estat la duració d'aquest període es difícil de dir i això ens porta al problema de la cronologia, que tractarem a les conclusions finals, després d'estudiar els materials. Queda la impressió de que l'edifici del sondeig ll hagi estat, a la vegada, residència i nucli d'una explotació rural.

8

9

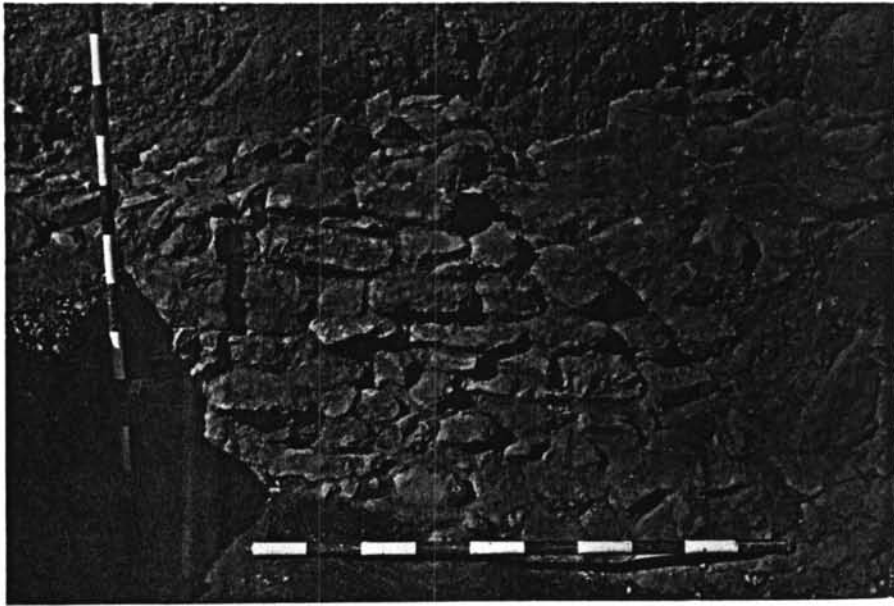

10

32A

11

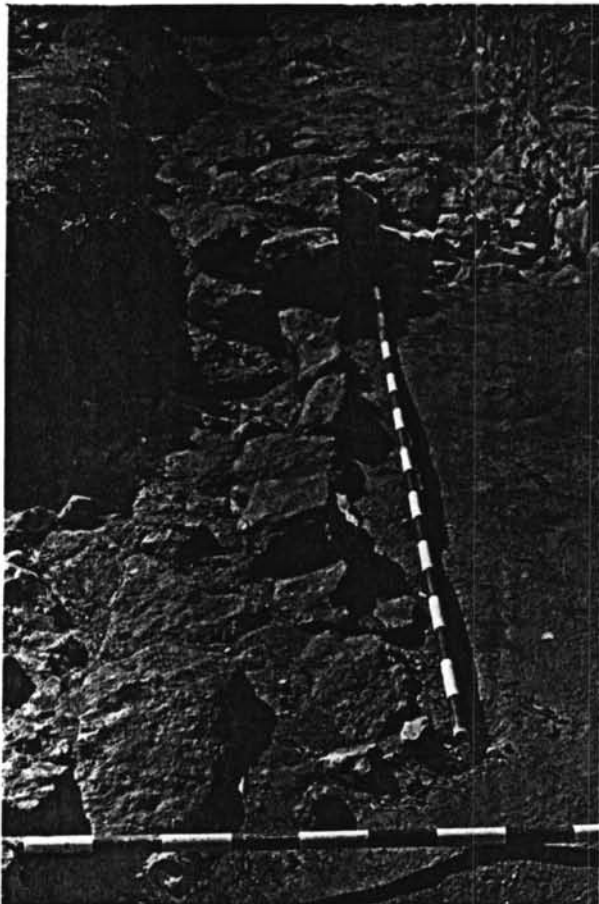
12

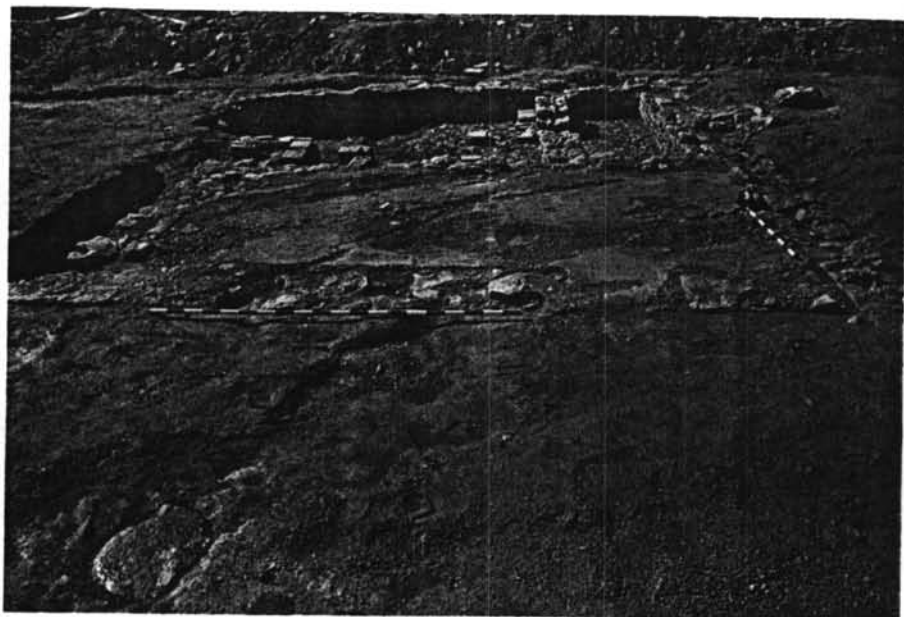
13

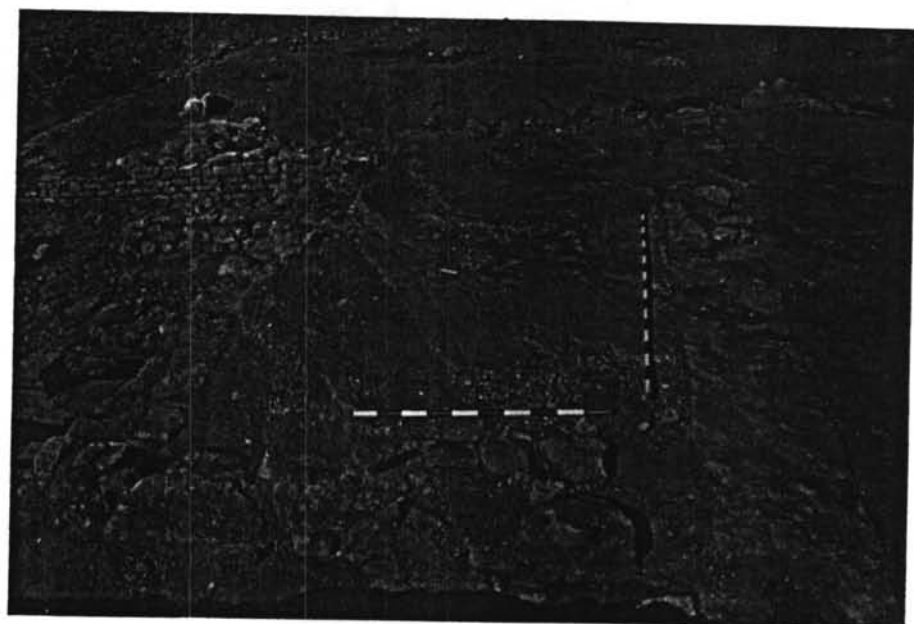
14

15

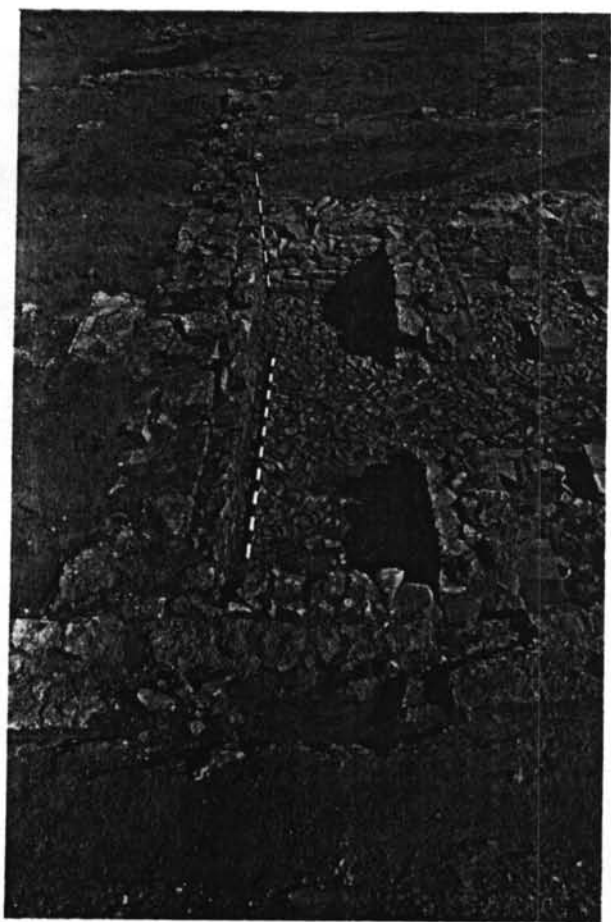
18

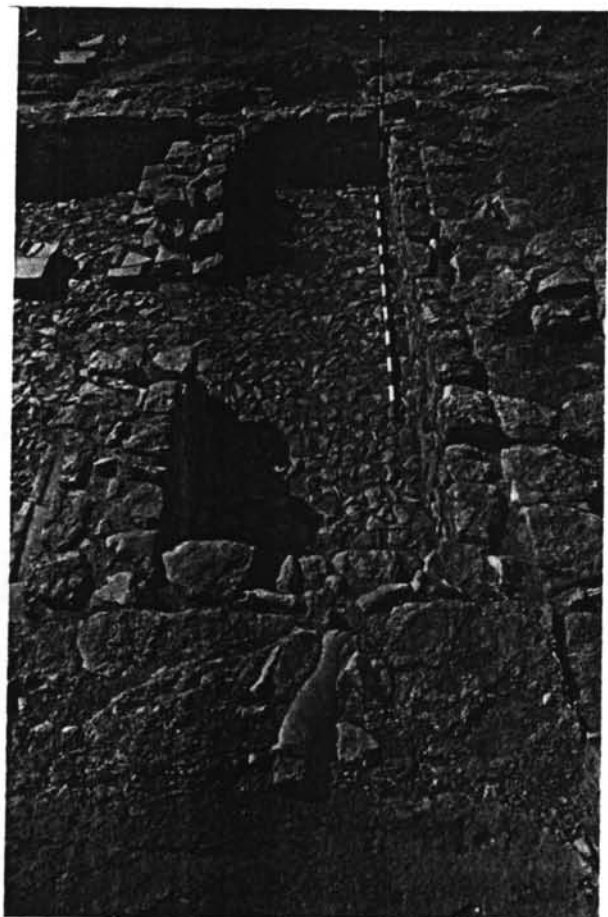
19

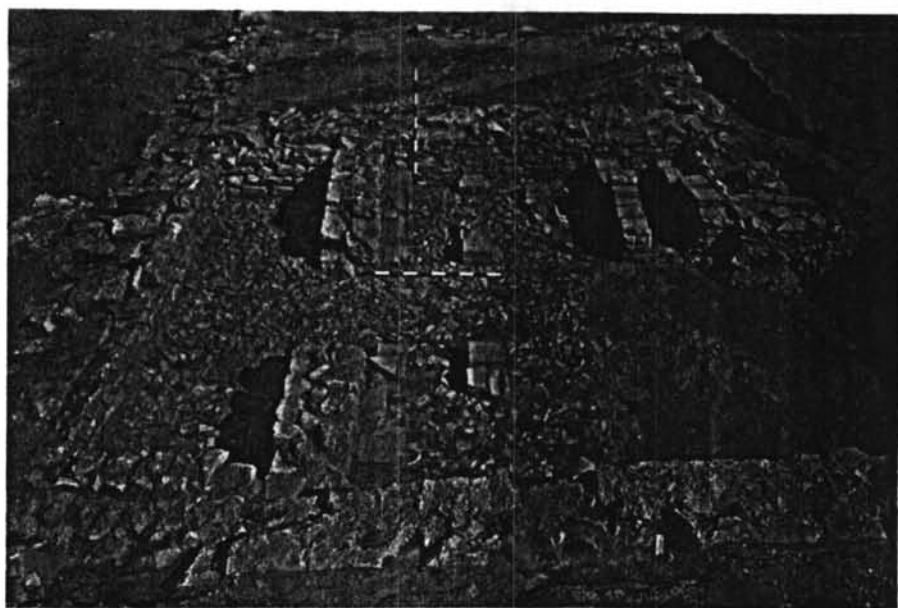
20

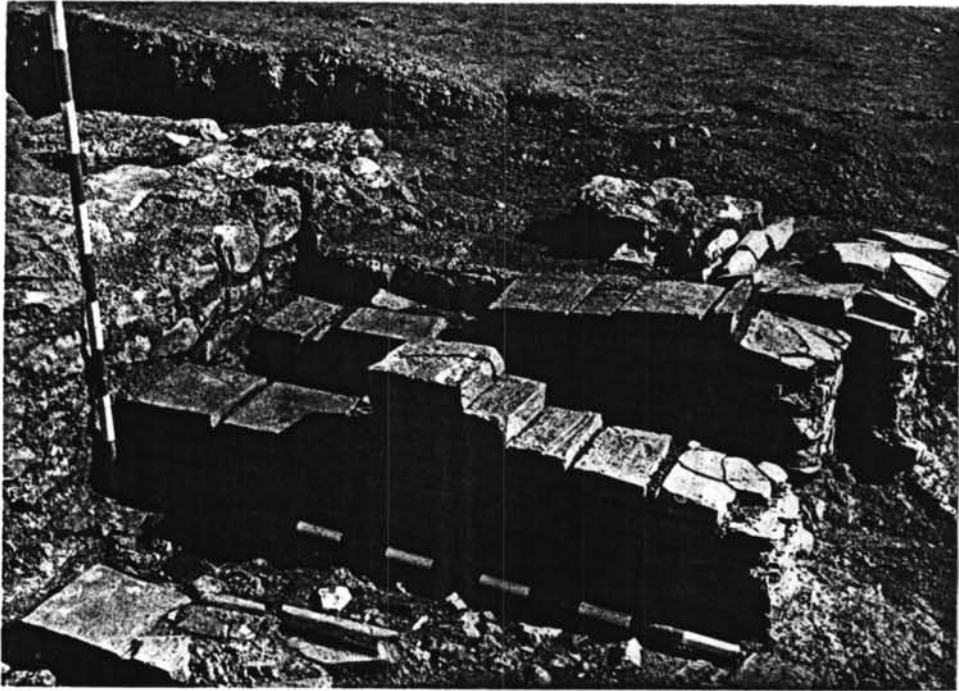
21

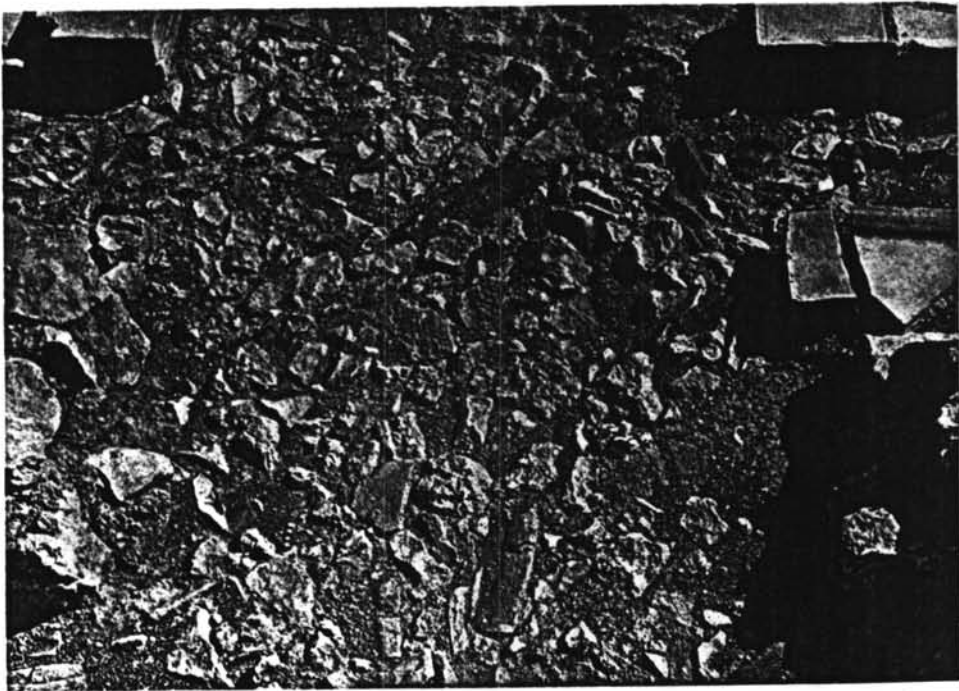
22

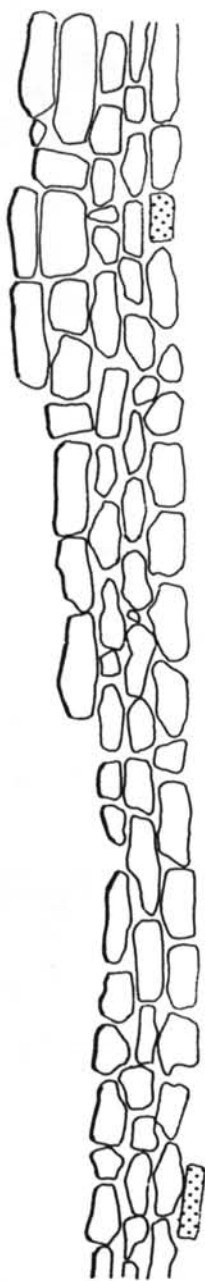
23

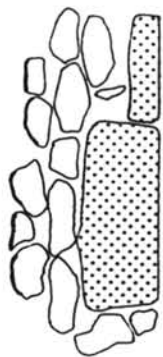
24

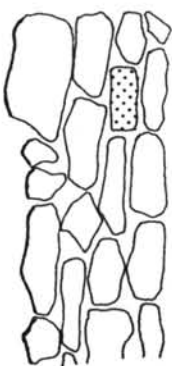
25

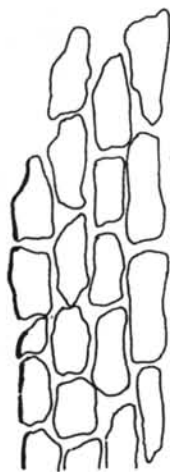
11028

11029

11026

U.E. 11027

11053

TEGULAE

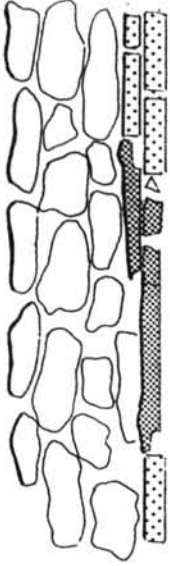
MAONS

FIG. 26

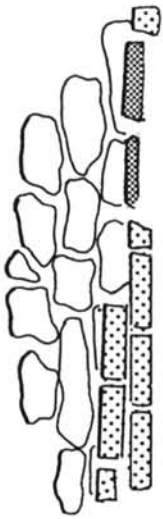
11027

11058

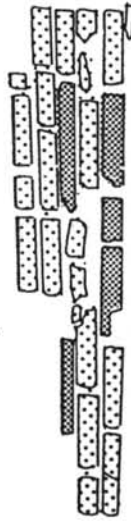

11053

11060

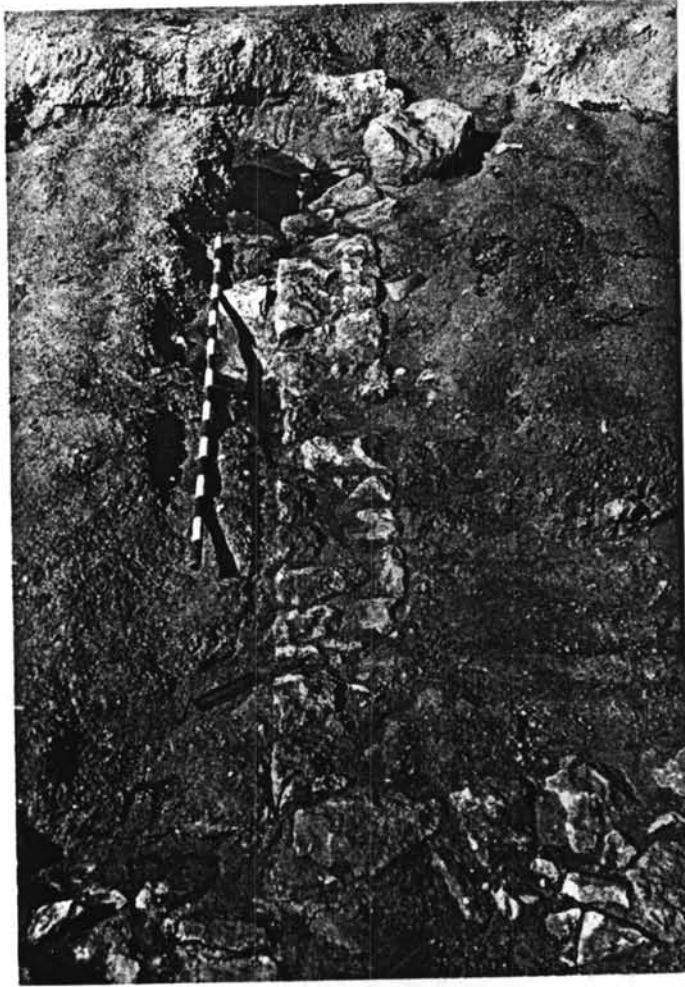
11054

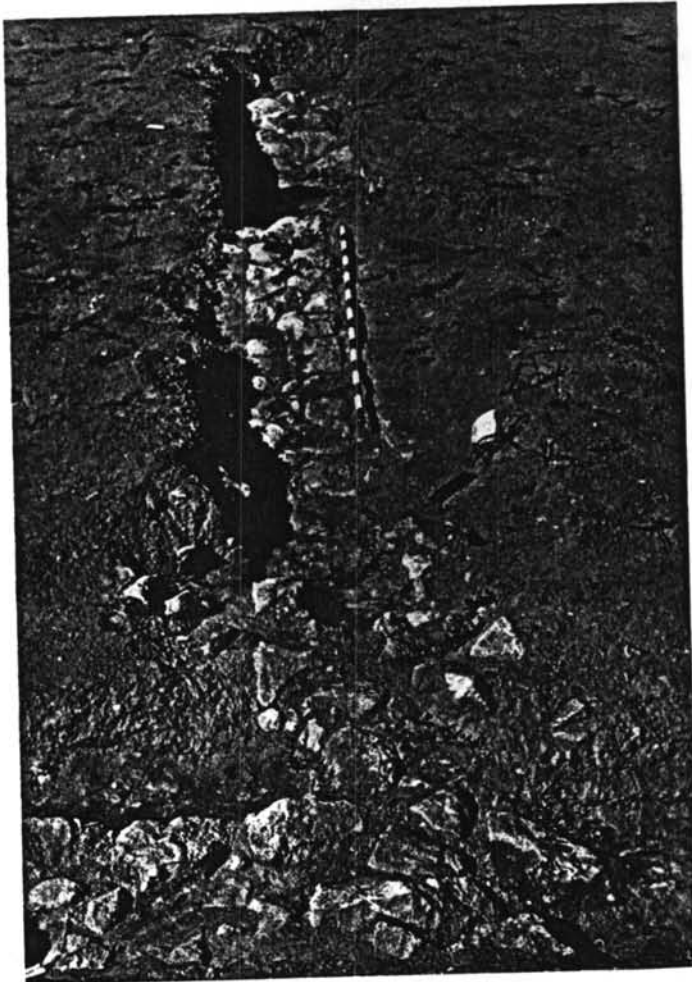
11055

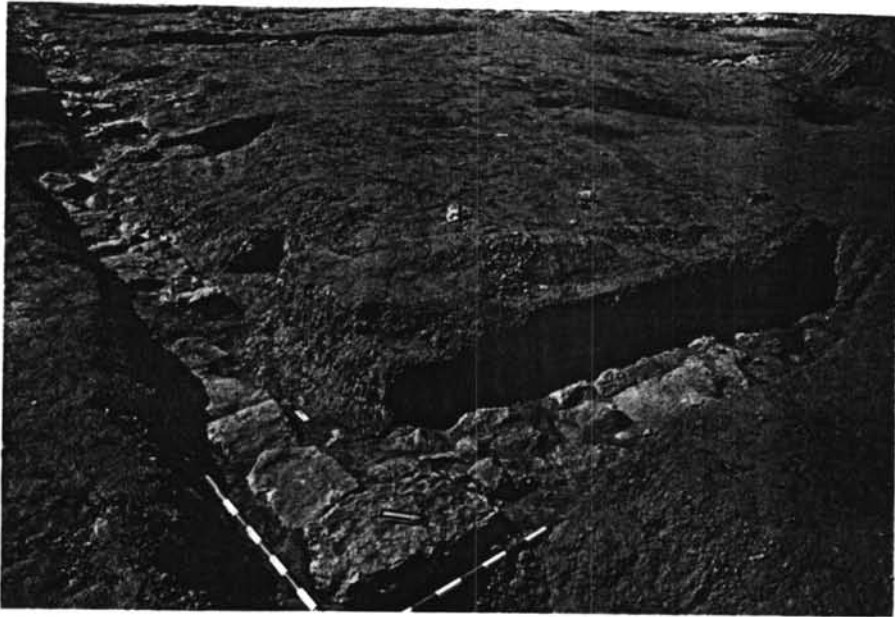
FIG. 27

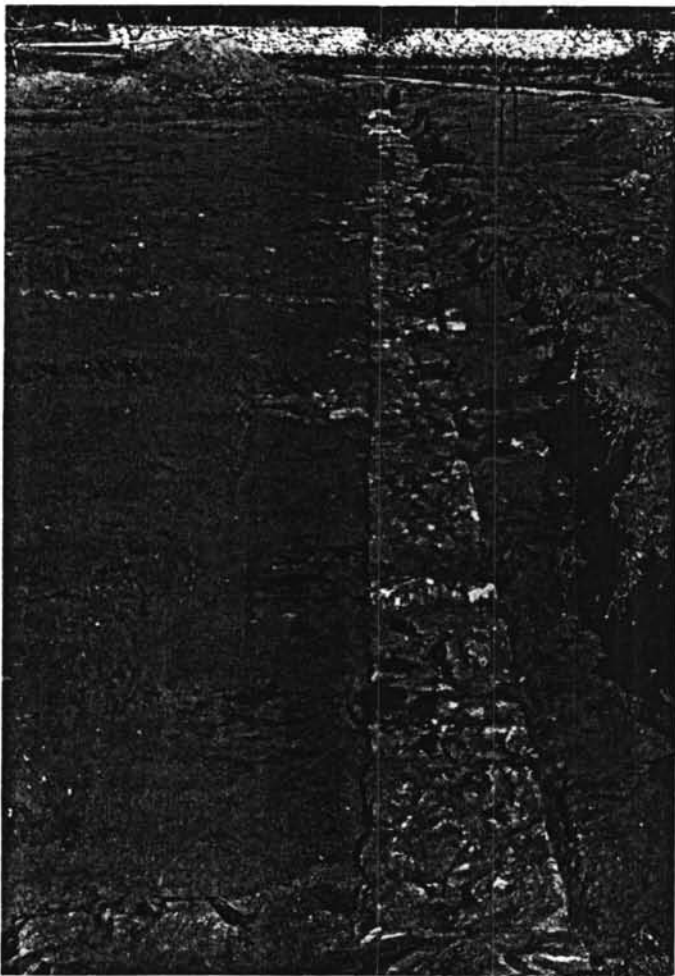
39

40

41

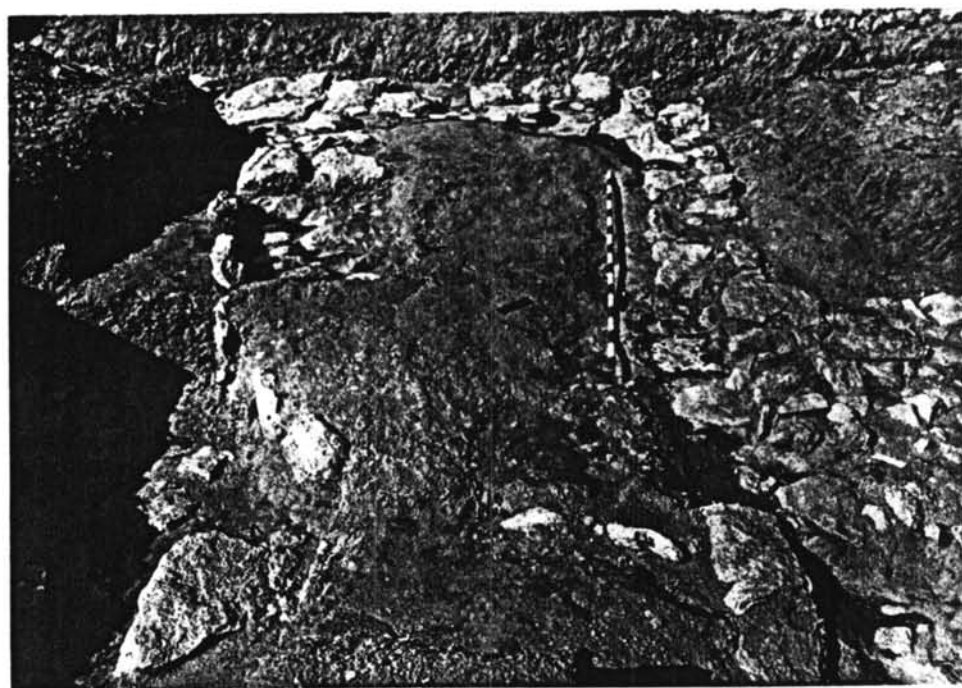

42

36

37

38

30

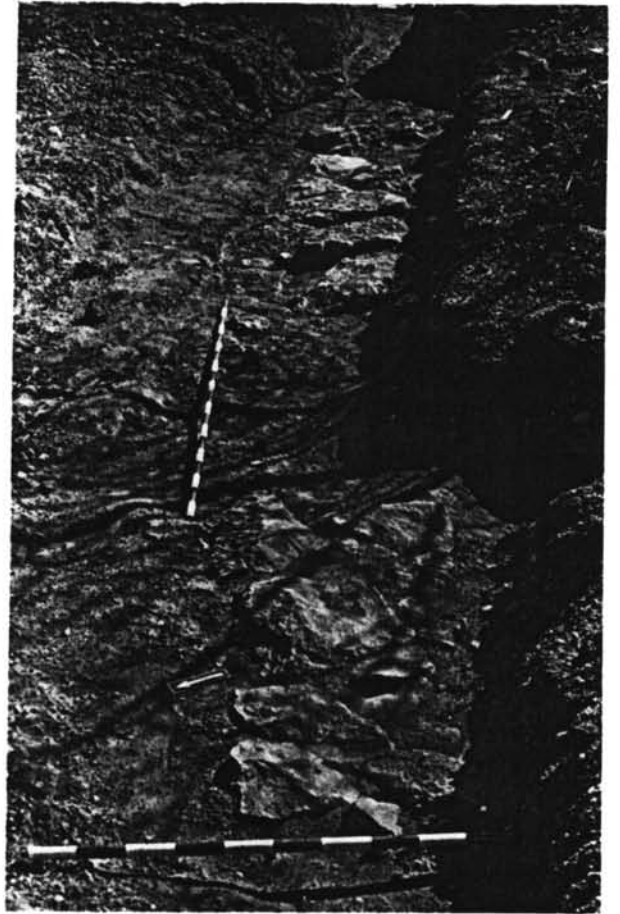
31

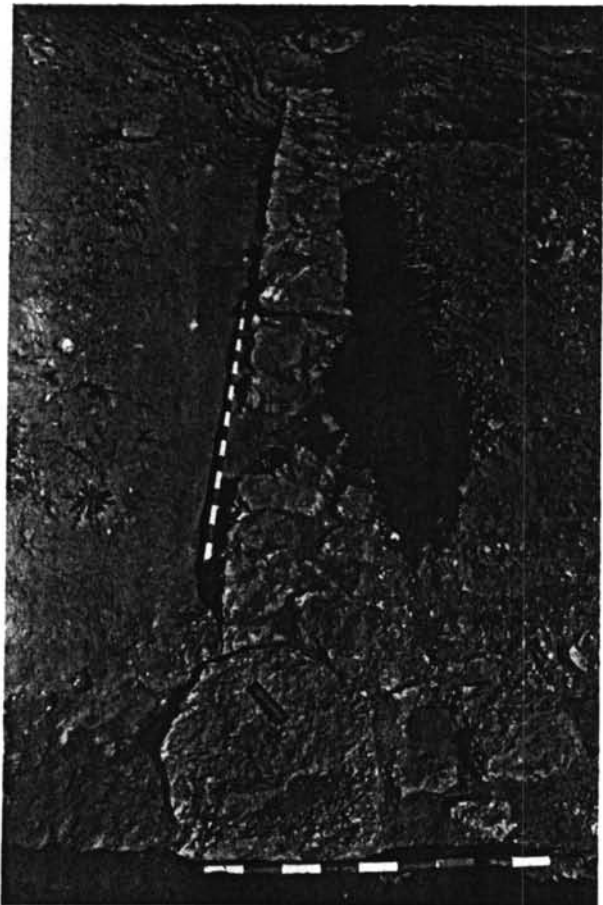
32

33

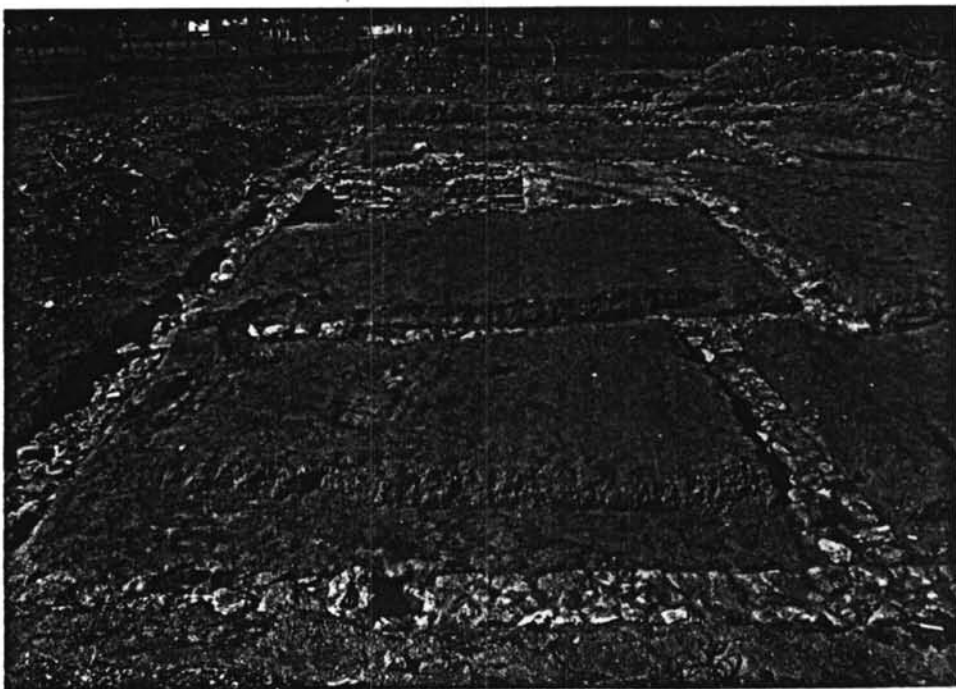
34

35

28

29

SONDEIGS 12 i 13:

Aquests sondeigs varen ser traçats inicialment com a rases autònomes per localitzar possibles estructures relacionades amb les que, al mateix temps, s'exhumaven en el sondeig 11. L'ampliació d'aquest, però, ha fet que quedessin inclosos dins d'ell. Per altra banda, l'ampliació ha mostrat que les estructures descobertes formaven part clarament de l'edificació trobada en el sondeig esmentat. Per això, amb la pretensió de donar una major claritat i destacar l'unitat del conjunt, en la descripció d'aquest atorguem una sola numeració, la del sondeig 11, a tots els elements individualitzats. El mateix s'aplica al sondeig núm. 21.

SONDEIG 14:

Orientació SE-NO.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 14001: nivell de conreu.

U.E. 14002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 15:

Orientació SE-NO.

Es va detectar una concentració de materials, que formen un sol nivell, a l'extrem NO (punt 15a). En aquest lloc la seqüència es:

U.E. 15001: nivell de conreu actual (potència, 0,50-0,60 m).

U.E. 15002: estrat de terres, color marró clar, barrejades amb àmfora, tegula i fragments de tovot; potència, 0,30-0,40 m.

L'extensió de la concentració es de 2,60 m,

si bé cal destacar que l'estrat 22002 del sondeig 22 presenta les mateixes característiques i es pot pensar, per tant, que es tracta del mateix nivell.

U.E. 15003: terreny natural.

SONDEIG 16:

Orientació SE-NO.

Es tracta d'una petita rasa, ampliada amb posterioritat al trobar una petita fossa per amagar calç. Aquesta fossa, coberta pel superficial (U.E. 16001), tenia una planta aproximadament trapezoidal (l'eix més llarg feia 1,20 m; els dos eixos perpendiculars feien 1 m en el punt més ample i 0,60 m en el més estret) i era retallada en el terreny natural (U.E. 16004). La fossa (16002) era farcida per un estrat de calç en descomposició, amb 1 m de potència aproximada (U.E. 16003).

SONDEIG 17:

Orientació aproximada N/NE-S/SO.

En tota la rasa es constata la successió nivell de conreu-terreny natural (U.E. 17001 i 17002, respectivament). A l'extrem sud (punt 17a) es va realitzar una ampliació al detectar-se una acumulació de pedres, tegula i imbrex (U.E. 17003). La seva neteja, però, no va permetre establir si es tractava de les restes d'un mur.

SONDEIG 18:

Orientació nord-sud.

Successió de superficial (18001) i graves naturals (18002) a tota la seva extensió.

La rasa va ser ampliada en l'extrem nord (18a) una vegada es varen localitzar les estructures excavades

el 1932 per Xavier Dupré i que es consideraren, llavors, com a part d'un possible forn (fig. 6, 16 i 17)⁽²⁴⁾.

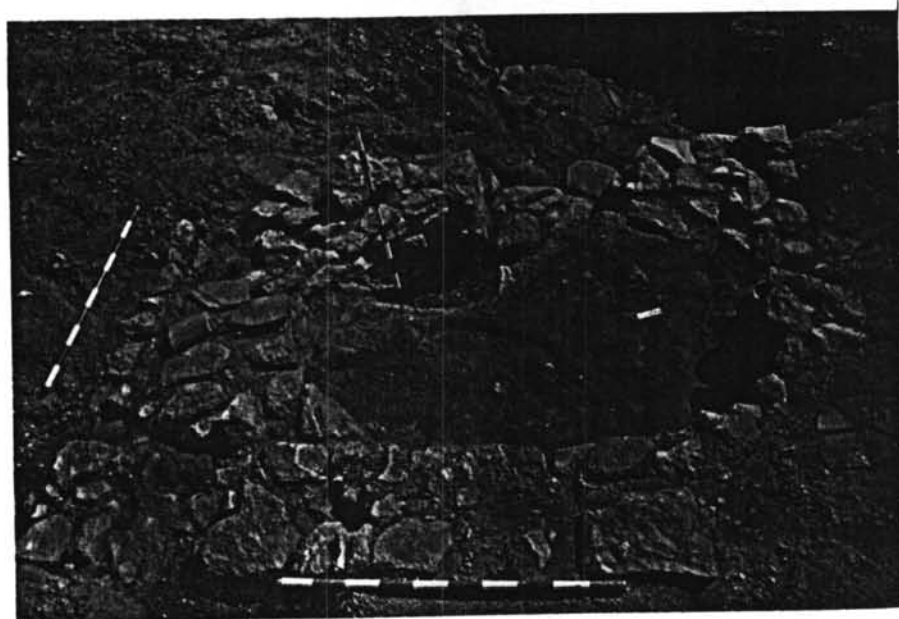
L'ampliació ha permès exhumar una estructura de planta aproximadament quadrada de la que es conserva tota la part inferior, inserta dins un retall de les graves naturals. La construcció presenta internament una planta el·líptica ja que els angles entre els murs que formen la planta quadrada exterior han estat arrodonits a l'interior. En el mur del costat est s'aprecia una interrupció que, probablement, correspon a una petita obertura per facilitar l'accés. La construcció es realitzà amb pedres de tamany mig, poc treballades (només el dintell es realitzat amb més cura, utilitzant pedres més planes). També s'incorporen còdols, fragments de tegulae i maons i algunes grans pedres que actuen com a reforç dels angles.

La manca de temps ha impedit de netejar de forma adequada aquesta estructura, raó per la qual no hem pogut establir els diferents components i numerar-los sense corre el risc de confondre-ls.

La funció d'aquesta estructura es imprecisa, encara que sembla que es pot afirmar que no es tracta d'un forn. El tipus de tècnica i materials (gens adequada per construir una cambra que pugui aïllar bé la calor) i la manca de senyals de foc ho descarten. Obviament, tampoc sembla un dipòsit o contenidor per a líquids ja que manca tot tipus de recobriment hidràulic. Potser es tracta d'un pou (frequents a la zona i necessaris a tota ocupació humana), però no tenim gairebé dades per afirmar-ho.

16

17

35A

SONDEIG 19:

Orientació nord-sud.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 19001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 19002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 20:

Orientació est-oest.

Traçat aproximadament paral·lel i molt a prop del sondeig 3.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 20001: nivell de conreu; cobreix...

U.E. 20002: terreny natural.

Aquest sondeig es va realitzar amb la finalitat de trobar el límit sud de l'obra de terraplenat senyalada en el sondeig 3 (punt 3a), una vegada disposavem del límit nord en el sondeig 1. El resultat va ser totalment negatiu (com ja s'havia comprovat en el sondeig núm. 4).

SONDEIG 21:

Val el mateix que s'ha senyalat pels núm. 12 i 13.

SONDEIG 22:

Orientació aproximada NE-SO.

~~XXXXXXXX~~ Seqüència estratigràfica:

U.E. 22001: nivell de conreu (potència, 0,60 m); cobreix...

U.E. 22002: estrat de terres color marró clar, ~~fxk~~ flonges, barrejades amb abundant material ceràmic i algunes pedres (potència, 0,30 m).

Igual a l'U.E. 15002; cobreix...

U.E. 22003: terreny natural.

Aquest sondeig es va efectuar per comprovar la possible perllongació del mur 11024 a l'altre costat del camí del mas. Al mateix temps va servir per a establir l'extensió de la concentració de materials marcada en el sondeig 15 (U.E. 15002). No aparegué cap estructura.

SONDEIG 23:

Orientació nord-sud.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 23001: nivell de conreu (potència, 0,50 m); cobreix...

U.E. 23002: terreny natural.

Esteril.

SONDEIG 24:

Orientació NO-SE.

Junt amb el sondeig núm. 25 es el realitzat més al nord de la propietat. Aproximadament en el centre (punt 24a), sota el superficial (24001), apareixia una acumulació de pedres (24002). L'ampliació del sector uns 9 m² va permetre comprovar la seva perllongació. Per sota, apareixia el terreny natural, format aquí per pedra calcarea (24003).

Sembla que es pot interpretar l'U.E. 24002 com el que resta d'un nivell d'enderroc d'una estructura. Malauradament, aquest es el punt més elevat de la finca i el superficial te molt poca potència. A més a més, la roca que forma el terreny natural es totalment llisa i no ha pogut protegir cap construcció existent de les labors agrícoles. El que ens queda son els propis materials de l'enderroc (pedres poc treballades, grans còdols, barrejats

amb una terra groguenca que pot ser tàpia). Tot aixó fa pensar en unes estructures febles i modestes, del tipus de cabana agrícola localitzat en altres indrets del terme de Calafell (l'Argilera, Ca l'Artur, Vinya de Jan Rion, Camí de Montpeó), caracteritzades per sòcols de pedres poc treballades i murs de tàpia, i utilitzant la fusta en el sostre i com a columnes). Aquest hàbitat respón a uns models de població i explotació agrícoles dispersos que caracteritzen la costa del Baix Penedès en època ibèrica plena⁽²⁵⁾. El material recollit, predominantment ibèric i importacions dels segles IV a II (àtiques, àmfora púnica i púnico-ebusitana, Taller de Roses, Campaniana A i B, àmfores greco-itàliques i itàliques), amb el repertori que trobem en jaciments indígenes ben estudiats (l'Argilera) semblen avalar aquesta possibilitat.

SONDEIG 25:

Orientació N/NO-S/SE.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 25001: nivell de conreu (potència, 0,50 m); cobreix...

U.E. 25002: terreny natural. Aquí, compost per calcarees.

Esteril.

SONDEIG 26:

Orientació SE-NO.

Seqüència estratigràfica:

U.E. 26001: nivell de conreu (potència, 0,50 m); cobreix...

U.E. 26002: terreny natural.

DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

1.- Les ceràmiques:

a) Ceràmiques de vernís negre:

Les importacions de vernís negre constitueixen un grup heterogeni format per produccions de procedència i cronologia molt diversa, que cobreix, a grans trets, des del segle IV al I a.C. Dins d'aquest grup es relativament fàcil separar aquelles produccions que es poden atribuir a un establiment ibèric, el localitzat en el sondeig 24 i al qual pertanyen els materials comuns, pintats i amfòrics que descriurem més endavant. Aquest establiment deuria ser ocupat entre els segles IV i II. El problema es, però, datar el seu moment final i la seva relació amb la creació d'un assentament romà dins el segle I a.C., ja que algunes ceràmiques d'importació (de taula, comunas o àmfores) es poden trobar en ambdues ocupacions humanes.

Els materials més antics pertanyen a les produccions àtiques de figures roges. S'han recuperat un fragment de nansa, probablement de kylix, i dos fragments decorats. D'aquests, un pertany a un fons de kylix i es decorat amb una línia de punts i banda de color negre sobre fons reservat, a la cara interna, i una palmeta a la cara externa. Pel tipus de decoració es podria atribuir al grup "FB", datat entre 375 i 350 a.C. ⁽²⁶⁾. En conjunt, aquestes ceràmiques àtiques són força representatives de les dècades centrals del s. IV.

El segle tercer es representat per alguns fragments del taller de Roses, amb pàteres forma Lamb. 26 o

27 (lam. I, 1 i 2). També atribuïble a aquest segle es un fons de bol Lamb. 33/Morel 2150, amb restes de decoració impresa formada per palmetes. Aquest tipus de peces i decoracions potser es tenen que relacionar amb tallers itàlics (Etrúria, Apúlia?) d'aquest segle i son poc freqüents.

Les campanianes i, dins d'aquestes, la varietat A, constitueixen el grup més nombrós i variat (lam. I, 4, 5 i 8), si bé es representat per formes molt comuns. Així, hem pogut recollir formes de les produccions antigues (situades a finals del segle III fins a 180 a.c.) com, per exemple, un fragment de base de plat de peix Lamb. 23 i una vora Lamb. 36 (que també apareix en produccions més modernes). La varietat tardana, situada entre 100 i 50 a.c. apareix representada per una pàtera de la forma Lamb. 5 (lam. I, 8), així com per algunes vores de pàtera incluíbles dins les formes Lamb. 5/7.

La campaniana B es representada per escassos fragments que son, a més a més, poc representatius. Destaquen dos exemplars d'una forma molt difosa, el vas Lamb. 1, i tres fragments de vores de pàteres Lamb. 5 (lam. I, 6 i 7), produccions, totes aquestes, que es situen entre 125 i 50 a.C. d'una forma genèrica. Cal destacar la ~~XXXX~~ manca de peces que es pugin atribuir clarament a les produccions B-oides, així com les imitacions de les vaixelles de vernís negre en pastes grises que trobem a altres zones (el Maresme, per exemple). Tot aixó fa pensar en una interrupció de l'arribada de vernís negre al lloc dins el tercer quart del segle I a.C.

b) Terra Sigillata Italica:

Els fragments identificables (amb forma) corresponents a aquesta producció (lam. I, 10 a 13) son molt escassos i poc representatius. Destaca, només, un fragment de vora de pàtera que es pot incloure dins el Servei II de Haltern (concretament, el tipus 2) tal com el defineix Loeschke.

Les restants peces presenten més problemes: la número 10 de la làmina I potser es pot incloure també dins aquest servei, però es tracta d'un fragment massa reduït. El número 11 es una vora d'una copa de parets obliques. Per la forma del llavi, una mica projectat cap a fora i amb solcs a la part superior i inferior, que li donen un aspecte penjant, potser es pot incloure dins les copes Haltern 7 del Servei I.

c) Terra Sigillata Galica:

Dins del conjunt de ceràmiques fines romanes d'època imperial constitueix el grup més nombrós i diversificat (encara que es tracta de tipus molt difosos i documentats constantment als jaciments catalans).

Entre les formes llises destaquen les que apareixen en les produccions més antigues com a ~~px~~ derivats de prototipus itàlics. Es el cas de la forma Drag. 17b (lam. I, 14) i d'alguns fragments de vores i carenes de la pàtera Drag. 15/17 (lam. I, 15 i 16). Aquesta es la forma llisa més comuna al jaciment. La major part d'aquestes produccions inicials desapareixen dins el segle I d.C., sota els flavis o inclús abans.

Les formes decorades son representades pels dos tipus més difosos: les copes carenades Drag. 29 i els

bols Drag. 37. De la forma Drag. 29 (el tamany dels fragments impedeix distingir, dins d'aquesta, les variants a i b) es conserven diversos exemplars de paret amb decoració (lam. I, 20 a 25): generalment, es tracta de garlandes vegetals, si bé es poden trobar altres motius com el núm. 20, o els gallons del núm. 23, típics de la banda decorativa inferior. Menció apart mereix una base gairebé sencera d'un vas Drag. 29 (lam. II, 26), també amb decoració de garlandes vegetals. En el fons intern es conserva una marca de ceramista: () M() DES. Proposem la lectura OF MODES (officina Modesti). Oswald recull un fabricant anomenat Modestus a La Graufesenque (amb distintes variants de marca, una de les quals es la que recollim) i el situa en el període Claudi-Neró⁽²⁷⁾.

En molta menor proporció apareix el vas Drag. 37, forma introduïda en els tallers sud-gàl·lics en el període 60-80 i que desplaçaria en poc temps al tipus anterior. Junt a alguns fragments de vora (lam. I, 18) destaquen un fragment de vora i paret amb decoració de fulles sota una línia d'oves (lam. II, 27) i un fragment amb restes d'una garlanda vegetal recta (lam. II, 28). Aquesta darrera peça es interessant per que mostra restes d'una marca inscrita en el propi motllo decoratiu i traslladada després al vas. El que es conserva de la marca permet llegir () MORIS. Per la seva semblança amb una marca (en la mateixa situació i també en una Drag. 37) recollida per Oswald sembla que pot correspondre al nom MEMORIS⁽²⁸⁾. Aquest nom es pot relacionar amb un fabricant de La Graufesenque, Memor, que treballà en època de Claudi fins a Vespasià. D'aquest fabricant es coneixien diversos tipus de marques impreses i graffiti⁽²⁹⁾. Per acabar, el fragment de paret núm. 29 de

la làmina II podria correspondre també a una forma Drag. 37.

Malgrat les escasses dades de que disposem, sembla que es pot afirmar que, sinno tot el conjunt, com a mínim una bona part de les sigillates gæl.liques trobades a El Vilarenc provenen de tallers del sud de la Galia i, més concretament, de la Graufesenque, situant-se dins un període que ocupa des del regnat de Claudi fins a Vespasià (amb una data potser una mica anterior per a les formes llises, però no massa)⁽³⁰⁾. És significatiu, a efectes cronològics, el predomini de la forma Drag. 29 sobre la seva successora, la Drag. 37, forma típicament flavia. Això sembla situar el moment de major arribada dels productes gæl.lics al jaciment a les dècades centrals del segle I d. C., concretament, en el tercer quart.

d) Terra Sigillata Hispanica:

La representació d'aquesta producció es molt reduïda i limitada a les formes que deriven de prototipus gæl.lics. Aquest es el cas, entre les formes llises, d'un fragment de vora i paret d'una forma Drag. 18 (lam. II, 30) i d'una vora Drag. 36 (lam. II, 31), ambdues produccions de mitjans segle I d.c. en endavant.

La presència de formes decorades es reduïda a dos únics tipus: la copa Drag. 29, producció que apareix des de l'inici de les sigillates hispàniques com a imitació de les formes sudgæl.liques (a començaments de la segona meitat del segle I), es troba representada per un fragment de vora amb decoració a rodeta. Com succeeix amb la precursora gæl.lica, aquesta forma es substituïda per la Drag. 37 (especialment a partir de 80-85). D'aquesta forma hem reco-

llit un fragment de vora, així com alguns fragments amb la decoració típica de cercles concèntrics disposats dins de bandes horitzontals (lam. II, 32 i 33).

Queda per descriure una petita copeta (lam. II, 34) que podria considerar-se, malgrat que amb dubtes, una producció hispànica o imitació, si bé es extranya la seva presència en un context de segle I d.c. Presenta una pasta tova i porosa, color beige, amb desgreixant de partícules blanques i de mica. El vernís, de color ataronjat pàl·lid, està molt mal aplicat i salta amb facilitat.

e) Ceràmiques itàliques d'importació:

Dins d'aquest apartat incloem una sèrie de produccions diverses ja que la seva escassa presència al jaciment fa innecessari descriure-les en apartats específics per a cadascuna d'elles.

Com a única representació de les ceràmiques de parets fines hem recollit un fragment de fons d'un cubilet (lam. III, 44), dos fragments de paret amb decoració d'escales i dos frags. amb decoració sorrenca.

La ceràmica amb engalba interna roig-pompeïà es representada per alguns fragments informes. Destaquen, amb tot, un fragment que dona el perfil sencer d'una cassola de fons plà. Per les seves característiques es pot incloure dins la classe 18 dels Flat Bottomed Pans de la classificació que S. Dyson ha realitzat de la ceràmica comuna de Cosa. Es tracta d'un recipient de parets corbes i lleugerament obertes, amb una vora arrodonida i indeferenciada respecte a la paret⁽³¹⁾. Dins del conjunt de les produccions roig-pompeïà, apareix per primera vegada a Cosa en un context d'època de Caligula i inicis del regnat de Claudi, en la

renovació general de les formes comunes que s'aprecia en aquest moment⁽³²⁾. A destacar, igualment, un fragment de vora (lam. III, 45) caracteritzat per l'engruiximent i la projecció horitzontal del llavi. Formes semblants apareixen a Cosa (lleugerament inclinats) en contextes de primera meitat del segle I a.c., sempre en proporció molt reduïda⁽³³⁾. A Bolsena trobem fragments similars en el nivell 4A2, datat entre 140 i 110 a.c. i en tots els nivells següents⁽³⁴⁾.

La ceràmica comuna itàlica, amb la típica pasta rugosa, de color marró o vermell fosc, i abundant desgriant de partícules negres, es representada per una sola forma, molt comú. Es tracta de la cassola Vegas 14 de la qual hem recuperat un fragment de fons (no dibuixat) i un de vora (lam. III, 46). Dyson inclou aquest tipus dins la "Class 1" dels "Flat Bottomed Pans", caracteritzada per parets lleugerament corvades i exvasades i per una estria a la part superior del llavi. El fons es plà i presenta un lleuger engruiximent en el punt d'unió amb la paret (on s'aprecia un petit solc). A cosa apareix en contextes que ocupen tot el segle I a. C. i inicis del següent⁽³⁵⁾. Es tracta d'una forma molt difosa a tot l'àmbit mediterrani en època tardo-republicana i augustea. A les mateixes produccions comunes pertany un fragment de vora horitzontal amb dos solcs molt poc marcats (lam. III, 47) per el qual no hem trobat cap paral·lel.

El conjunt d'aquestes produccions itàliques es força homogeni i representatiu de contextes del segle I a.C. i canvi d'Era. El seu caracter de ceràmiques comunes i funcionals fa, però, que no ens permetin massa precisions cronològiques, ja que sofreixen poques variacions i encara aquestes son poc representatives.

f) Ceràmiques comunes ibèriques:

A la làmina II, núm. 35 a 43 hem inclòs alguns exemples de ceràmiques ibèriques trobades a El Vilarenc. En la seva major part, provenen dels sondeigs 18 i 24, així com dels estrats 11035 i 11039 del sondeig 11; es a dir, delimiten tota una zona de troballes de material ibèric a nord i NO de l'edifici romà que deu correspondre de forma molt aproximada a l'ocupació protohistòrica del lloc.

Les característiques de la troballa, que impedi establir una sequència estratigràfica, no permet sino tractar aquest conjunt en bloc. Es tracta de produccions de pastes ben cuites, amb só metàl·lic, dures, en molts casos amb el típic aspecte "sandwich". Les formes son molt comuns: gerres amb vora de coll de gigne, vores d'olla, kalathos, etc. Apareixen, també, les formes que imiten les vaixelles de vernís negre (es el cas de les pàteres que apareixen a les figs. 42 i 43). Tampoc podien faltar els recipients amb decoracions pintades. Amb l'excepció del petit vas de la fig. 35, la majoria dels fragments recollits pertanyen a grans vasos (núm. 36) i es decoren amb els motius ja coneguts de bandes horitzontals i mitjos cercles concèntrics.

g) Ceràmiques comunes romanes:

A la làmina III, núm. 48 a 56, incloem una petita representació d'alguns tipus de ceràmiques comunes oxidades i reduïdes (aquestes son els núm. 52, 53, 54 i 55) que hem recollit a El Vilarenc. En la major part dels casos, el seu estat fragmentari no permet classificar massa bé la seva forma i destinació. Sembla, però, que existeix un repertori prou diversificat que inclou petites gerres o

ampolles per a vesar líquids, de coll estret i una solanansa (lam. III, 48) de la forma Vegas 38 (que podem trobar en contextes del segle II a.c. fins el I d.c. en tot el Mediterrani), gerres més grans, de vora motllurada (núm. 49 i 50), petits bols (núm. 51 i 52; aquest darrer pertany al tipus de bol "amb visera" que s'agrupa dins la forma Vegas 10) i olles (núm. 54 i 55), algunes d'elles amb solc a la part superior per a rebre una tapadora (56).

h) Les àmfores:

La diversitat de produccions i tipus amfòrics recollida a El Vilarenc respón perfectament a l'evolució cronològica i a la diversitat d'ocupacions a que ha estat sotmés el lloc.

Com a indicatiu de l'existència de l'hàbitat ibèric ja esmentat hem de citar la recollida d'alguns fragments d'àmfora púnico-ebusitana (només frags. de paret estriada), producció molt comuna en els petits establiments que ocupen la zona costanera del Penedès, així com en el poblat de l'Alorda Park en època ibèrica plena. Cal destacar, també, la recollida de vores d'àmfora greco-itàlica (lam. V, 58 i 59), producció que ocupa una part del segle II a.C. Junt amb aquesta, però en molta més quantitat, apareix l'àmfora itàlica, típica dels segles II i I a.c. Les formes identificables d'aquesta producció es redueixen a la Dressel 1A (lam. IV, 57 i lam. V, 61). En proporció gairebé residual, però que convé esmentar, apareixen les àmfores púniques amb una vora de la forma Maña C1 i una de la forma Maña C2 (lam. V, 60). Aquesta darrera cobreix, en la seva producció i exportació, una cronologia molt amplia, segles II i I, per arribar fins August. (36)

Cal esmentar, finalment, la presència dels propis recipients amfòrics ibèrics (lam. V, 63 a 66), així com la troballa d'un únic fragment d'àmfora fenícia, material documentat esporàdicament a la zona i en el poblat d'Alorda Park.

No hem pogut identificar altres importacions dins el conjunt amfòric. Sense cap mena de dubte, fora molt importat trobar formes tar-do-republicanes com les Dr. 1B i 1C, o localitzar les Dr. 2-4 itàliques que substitueixen a aquelles a finals de segle I a.c. Pel contrari, la segona meitat d'aquesta centuria i l'època d'August apareixen caracteritzades per la creació local de nous tipus amfòrics, derivats o imitant els importats. Es el cas de la forma Pascual 1 (lam. V, 67 a 72, lam. VI, 75) i de la forma Dr. 2-4 (lam. VI, 76 a 84). Es tracta de recipients que imiten formes itàliques (les dr. 1 i 2-4, respectivament) i que exporten el vi produït a la Tarraconense, ⁽³⁷⁾ exportació que es especialment intensa des d'època d'August i ocupa bona part del segle I d.C. Ambdues formes, amb una sèrie de petites variants, constitueixen la part principal del conjunt amfòric.

En proporció molt més reduïda apareixen altres tipus que també comencen a produir-se i exportar-se en època augustea. Aquest es el cas de les àmfores per salaons Dr. 7-11 (lam. VII, 85 a 87) i d'una variant de l'àmfora de base plana Dr. 28, l'oberaden 74. Aquesta darrera es una forma amb personalitat pròpia, produïda en punts molt concrets de Catalunya (Sant Vicenç de Montalt i Tivissa, només per esmentarne alguns). El seu contingut, indeterminat, potser fou el vi.

La presència a El Vilarenc de quatre tipus

amfòrics produïts a la segona meitat del segle I a.C. i, en especial, des d'època augustea en endavant, permet plantejar algunes hipòtesis. En primer lloc, fa pensar que la presència de recipients per vi (Pascual 1, Dr. 2-4) respón a un desenvolupament d'una agricultura especialitzada a la zona, el qual aniria acompanyat per una comercialització intensa. Amb aixó, l'àrea propera a Tarraco no faria sino reproduir el que ja coneixem per a altres zones de Catalunya (Maresme, Vallès, vall de l'Ebre): la multiplicació i intensificació de les explotacions agràries, reflexada arqueològicament en la difusió del poblament en villae i en la troballa de les instal·lacions (premses per oli o vi, dipòsits, forns d'àmfores) derivades de l'activitat agrícol·la. Aquesta suposició ve reforçada per la possibilitat de que en el lloc existís una indústria dedicada a la fabricació d'àmfores. Així ho fa pensar la troballa del que podem interpretar com abocadors amb rebuigs de cocció (alguns fragments de Pascual 1 i Dr. 2-4). Per altra banda, els escassos fragments de Dr. 7-11 i Oberaden 74 presenten pastes idèntiques a algunes de les que es donen en els tipus Pascual 1 i Dr. 2-4, tot el qual fa pensar en la fabricació d'un repertori de formes que inclou els quatre tipus augusteus. Aixó no es mássa anormal si tenim en compte que l'oberaden 74 s'ha considerat com una producció catalana⁽³⁸⁾ i que, inclús una forma considerada típicament bètica, com es la Dr. 7-11, es produïda a la Tarraconense. A aquest respecte, el millor paral·lel es el taller de Tivissa que presenta els mateixos tipus amfòrics i una cronologia també augustea⁽³⁹⁾.

Queden per esmentar algunes produccions aïllades,

una de les quals té un gran interès. A la làmina VI, núm. 74 representem una vora sencera que es pot relacionar amb les àmfores Dr. 1 itàliques, però que presenta una pasta totalment diferent. Això fa pensar en la possibilitat d'una imitació local de formes reconegudes, com a experimentació o primer pas, dins la segona meitat del segle I a.C. per la creació posterior de tipus més difosos (les Pascual 1 i Dr. 2-4). Exemples d'això ho trobem a zones com El Maresme⁽⁴⁰⁾. Peces com aquesta ens podrien donar els passos intermigs entre els últims recipients importats i la creació de àmfores locals.

i) Els elements de construcció:

Els materials que recollim en aquest apartat no presenten cap complexitat: constitueixen el resultat de l'abandonament i enderroc de l'estructura apareguda al sondeig 11.

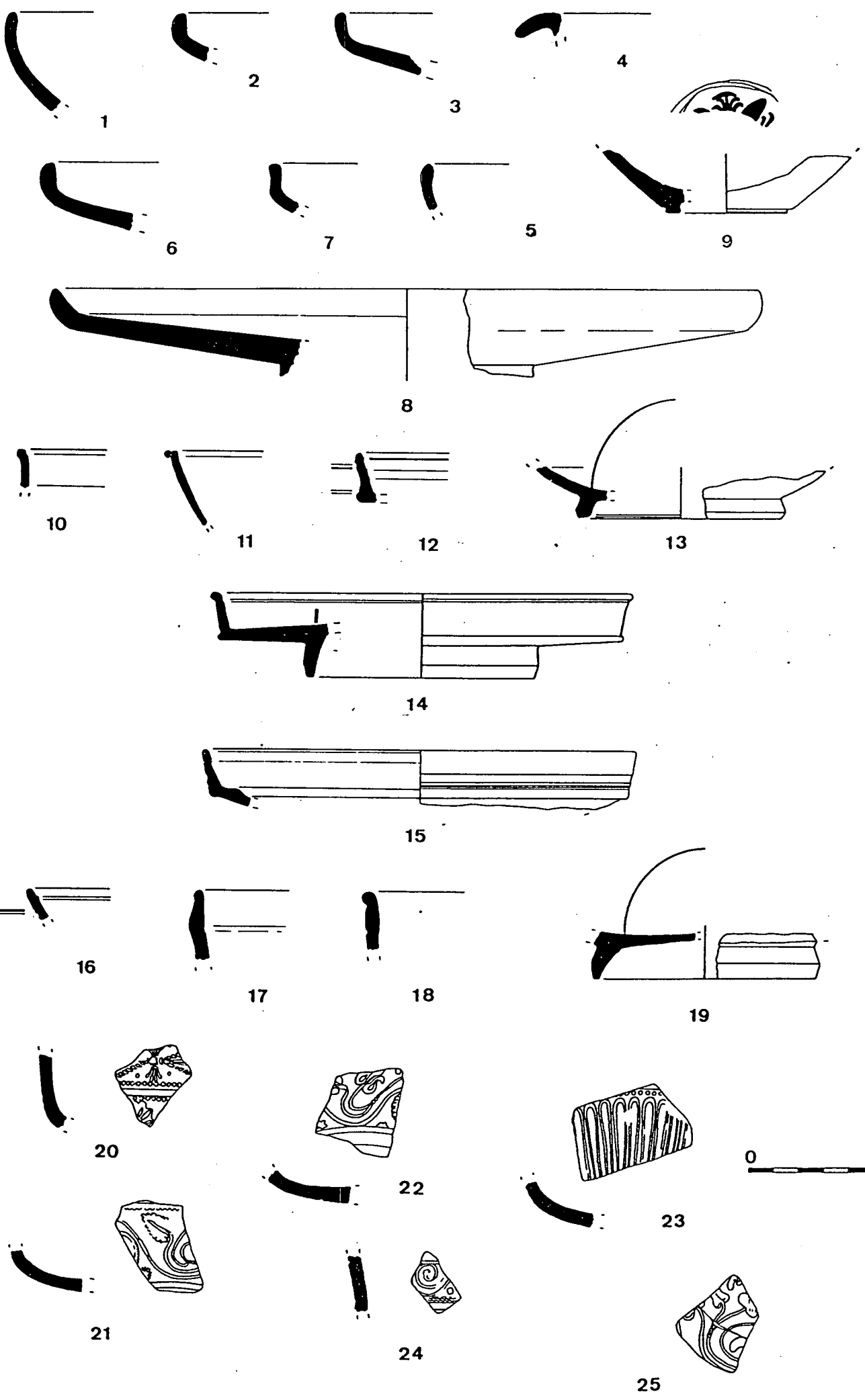
Deixant de banda els fragments de lastra "Campana", objecte d'un altre apartat, ens hem de centrar en els materials que podríem dir "prefabricats" i que són adaptats a una funció concreta. Aquest és el cas de tegulae i imbrices, naturalment, però ho és, sobre tot, dels fragments de canonades ceràmiques utilitzades com a desguàs, així com també dels maons que formen les suspensurae dels hipocaustes. Aquests mostren dos tipus de formes, quadrada i rectangular, amb dimensions i gruix regulars. Més rarament, s'utilitzen fragments de tegulae retallats (que també s'incorporen a l'encofrat dels murs junt amb pedres).

Un altre exemple d'element prefabricat i funcional ho constitueixen les tegulae mammatae (lam. VII, núm 89).

Aquestes son grans peces rectangulars, semblants a les tegulae, que recobreixen les parets d'obra deixant un espai intermig buit per on circula l'aire calenta procedent del hipocauste. S'han recuperat, d'ambdós hipocaustes, fragments de teg. mam. amb empremtes dels soports que les unien amb la paret, així com fragments de dos tipus diferents d'aquests soports (lam. VII, 90 i 91)⁽⁴¹⁾.

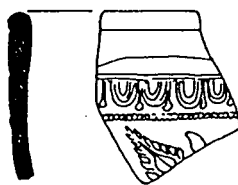
Per últim, esmentar la troballa de dues marques sobre tegula (lam. VII, núm. 88). Ara per ara, només podem llegir amb seguretat la primera, CN BEN. Aquesta es una marca documentada en jaciments costers de tota la península, incloent Tarraco, en contextes de I i II segles d.C.⁽⁴²⁾. La segona presenta més dificultats per la seva mala conservació. Pot ser es llegeix Q POM()EI.

LAM. I

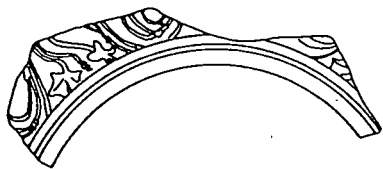
26

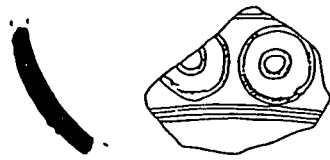
27

29

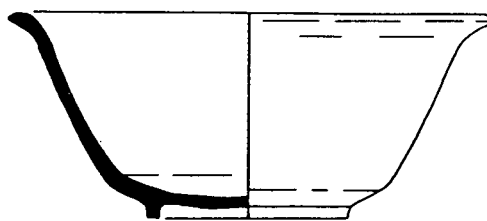
28

32

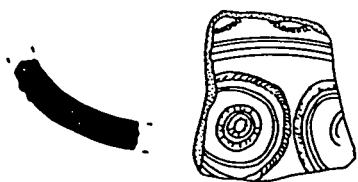
30

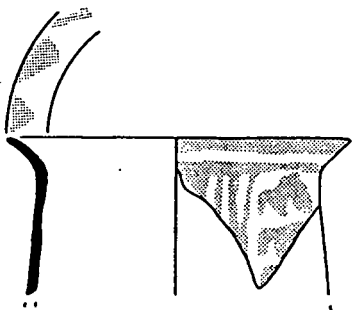
34

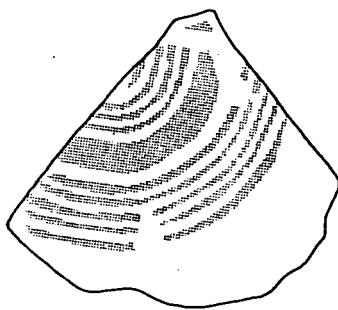
31

33

35

36

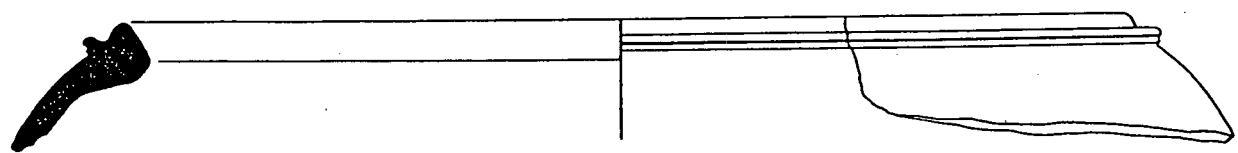
37

38

39

40

41

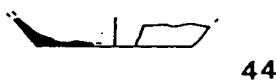
42

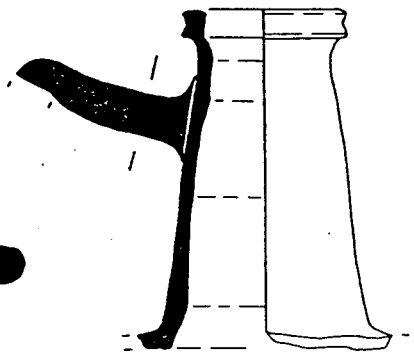
43

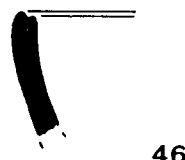
45

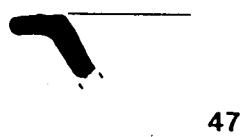
44

48

46

47

49

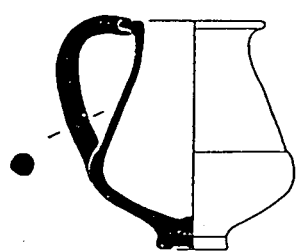
50

51

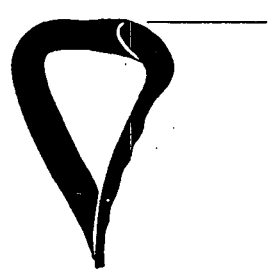
52

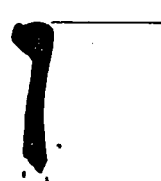
53

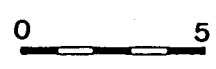
54

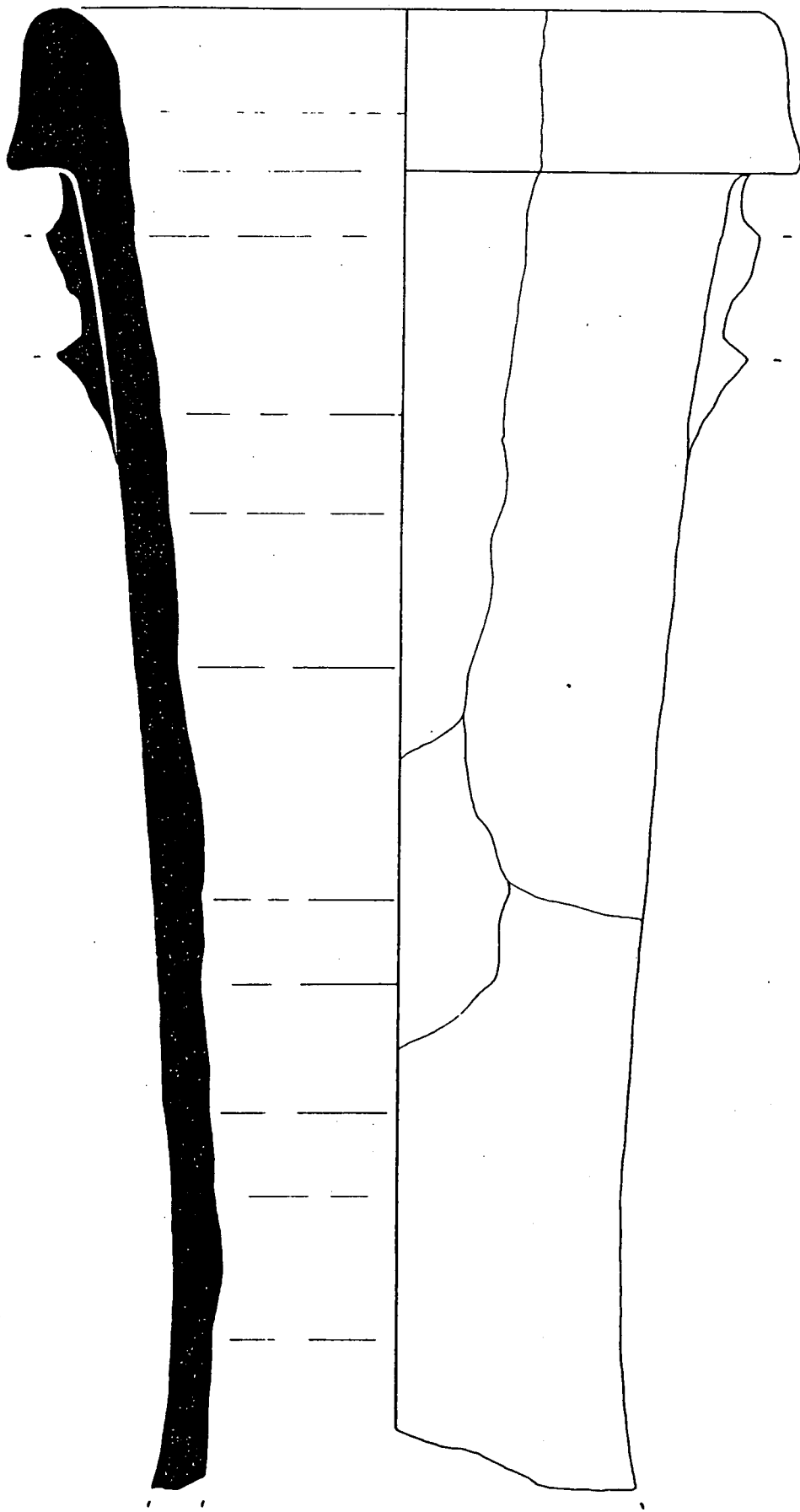
55

56

LAM. III

57

LAM. IV

510

58

59

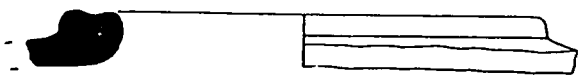
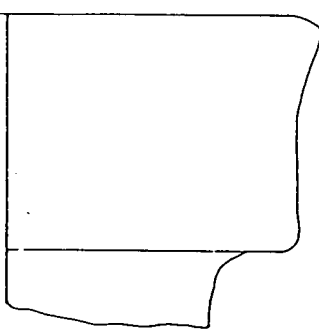
60

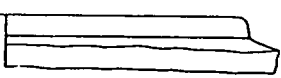
61

62

63

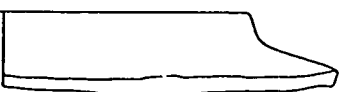
65

66

64

67

68

69

73

70

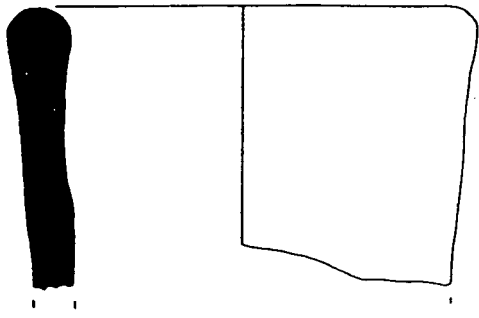
71

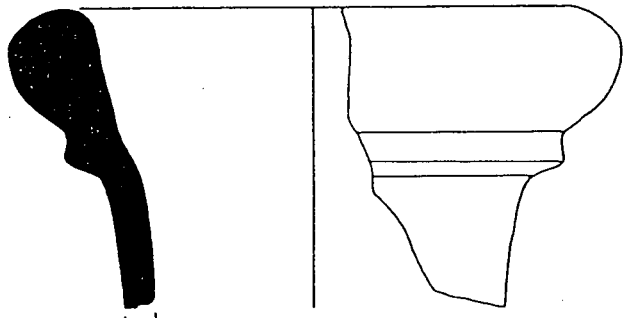
72

LAM. V

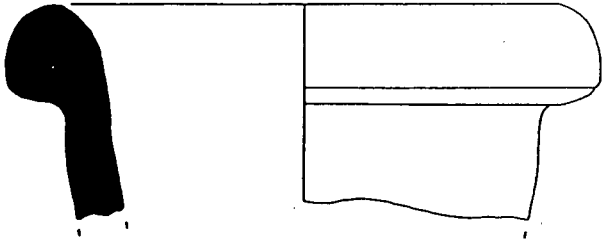
51E

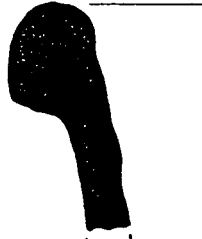
75

74

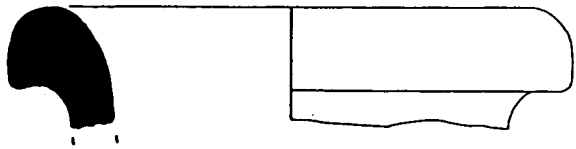
76

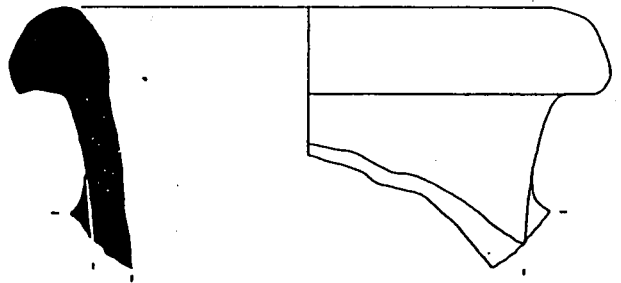
77

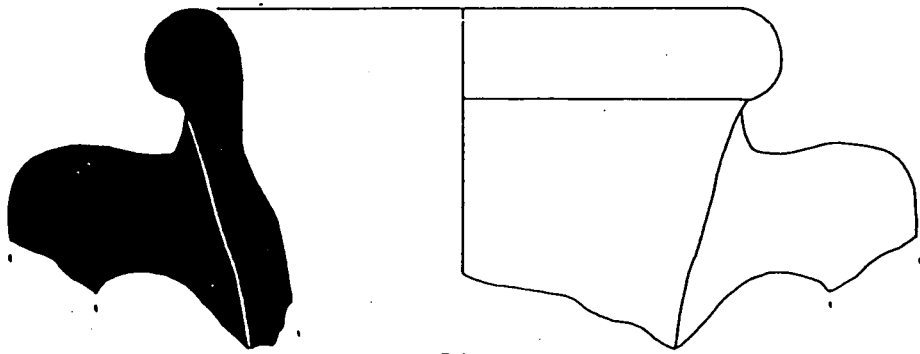
78

79

80

81

82

83

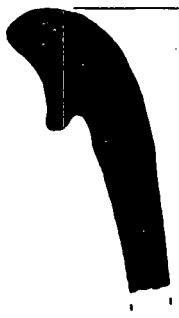

84

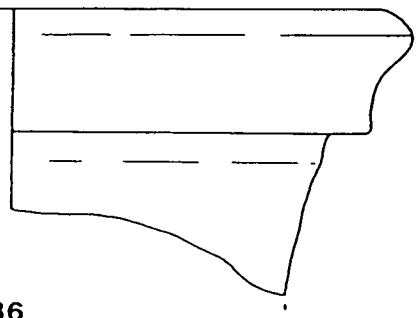

85

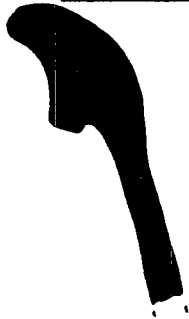
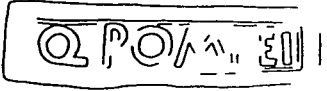

86

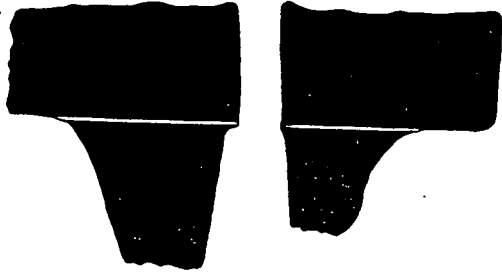
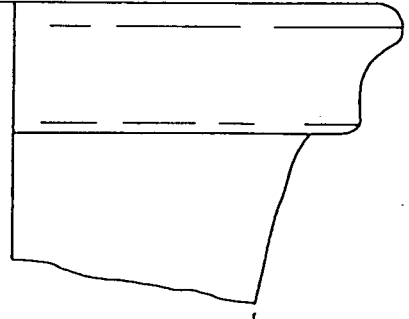

CN·BEN

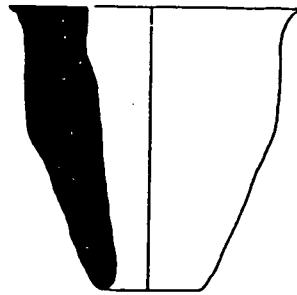
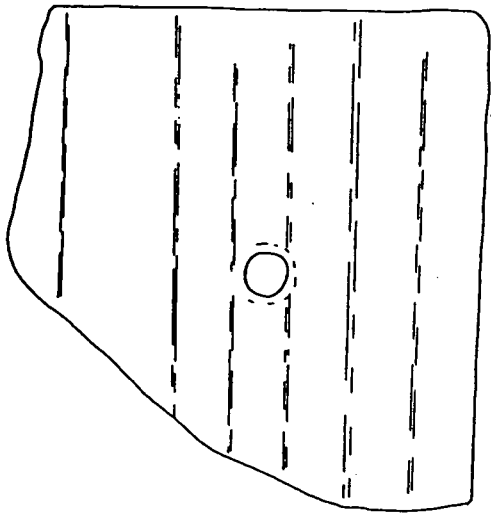
88

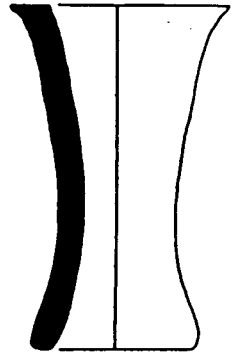
87

89

90

91

2.- Les terracuites arquitectòniques:

La importància d'aquests elements com a part de la decoració arquitectònica de l'edifici, mereix que siguin objecte de descripció i estudi separatament.

S'han recuperat un total de cinc fragments de terracuites del tipus conegut com lastres "Campana"⁽⁴³⁾. Es tracta de produccions de diferents usos i formes (plaques de revestiment, cimes, cimacis), caracteritzades per la importància otorgada a la decoració ornamental o figurada de l'escena central (generalment, mitològica, encara que més tard apareixen imatges quotidianes, verema, jocs de circ, etc) enfront el tradicional repertori floral o geomètric. Com a novitat amb respecte a les terracuites més antigues, cal esmentar que no apareixen únicament en els temples, sino també en altres edificis públics i en les construccions privades⁽⁴⁴⁾.

Aquestes produccions apareixen en època tardo-republicana, a l'àrea de Roma, i tenen una difusió especialment densa a la mateixa Roma i al voltant (si bé, es segura l'existència de produccions locals). Pel contrari, son gairebé inexistents les troballes fora de la península itàlica.⁽⁴⁵⁾

La producció de lastres "Campana", afirmada progressivament durant el segle I a.c., arribà al seu màxim desenvolupament a època augustea i manté un discret nivell qualitatiu al llarg del segle I d.c. El seu us encara es documenta, amb seguretat, a època d'Adrià. Poc després es produeix la seva crisi definitiva, crisi que es també la de les antefixes i de les produccions per l'exportació de l'artesanat itàlic⁽⁴⁶⁾.

Inventari:

Núm. 1 (figura 43):

Fragment de lastra amb figura femenina.

Alçada màxima: 29,5 cms. ; amplada màxima: 20 cms.; amplada mínima: 7 cms.; gruix: 1,6/2,2 cms.

Procedència: U.E. 11005.

Descripció: fragment de lastra amb el cos d'una figura femenina (una mènade) mirant cap a la dreta. Manca el cap. Amb la mà dreta aixeca la part posterior del chiton. Amb la mà esquerra aguantava una cinta procedent d'un canelobre situat en el centre de la composició. D'aquest es conserva, només, la part inferior, de dos pisos; manca el tres peus sobre el que recolzaria, així com el remat superior.

Es conserva part de la banda decorativa inferior, amb un motiu consistent en una successió de palmetes enmarcades per una línia de tres quarts de cercle.

La figura mostra restes de pintura de color blanc.

Aquest fragment correspon a la sèrie de relleus amb dues mènades separades per un canelobre central i que aguanten amb una mà les cintes que pegen del canelobre, mentre que, amb l'altra, s'agafen la part posterior del chiton. Aquest es un tema molt freqüent en el repertori de les lastres "campana" i té nombrosos paral·lels a Itàlia⁽⁴⁷⁾. Més a prop, trobem el mateix tema en un exemplar del Museu Arqueològic Nacional de Tarragona, de procedència desconeguda⁽⁴⁸⁾ i en un altre, més sencer (amb les dues figures i tot el canelobre) actualment conservat a La Bisbal del Penedès⁽⁴⁹⁾. Aquest darrer procedeix d'una villa propera.

Núm. 2 (figura 44):

Escena indeterminada.

Alçada: 14 cms.; amplada: 17,5 cms.; gruix: 2,4/3,7 cms.

Procedència: U.E. 11001.

Descripció: fragment de lastra amb la part central d'una escena formada per dues figures masculines en actitud de desfilar. Només es conserven el cos i part de les extremitats. No coneixem paral·lels.

Núm. 3 (figura 45):

Fragment amb escena de pòrtic de palestra.

Alçada: 12,5 cms.; amplada: 7,5 cms.; gruix: 1,5/2,5 cms.

Procedència: U.E. 11025.

Fragment d'una escena de la que només es conserva la banda decorativa superior i alguns elements de la part d'entorn: es conserva part de l'arquitrau, així com el que sembla part del capitell d'una columna. Penjant d'una cinta, apareix un motiu decoratiu indeterminat, molt possiblement, una pelta (element ornamental originat en l'escut utilitzat per les amazones).

El fragment, si la nostra identificació es correcta, correspon a una sèrie de lastres amb escènes de pòrtic de palestra, consistents en un arquitrau separat per columnes; ocupant els intercolumnis, motius decoratius diversos com hermes itifàl·liques, figures humanes portant una palma com a representació d'una victòria en els jocs de palestra (també, la figura d'Hermes amb palma i cobert amb el chlamys):

Un exemplar amb la banda decorativa superior igual al nostre ~~XXXXXXX~~ es conserva actualment al Museu

Arqueològic de Tarragona. Aquest fragment té paral·lels molt estrets amb una lastra, procedent del Tiber i avui dia conservada al Museu de les Termes de Roma. El exemplar de Tarragona procedeix d'una escombrera situada a l'actual passatge Cobos i que es data entre època tardo-republicana i finals del segle I d.c., però amb un moment més important entre August i Claudi⁽⁵⁰⁾.

Núm. 4 (figura 46):

Escena indeterminada.

Alçada: 16,5 cms.; amplada: 18 cms.; gruix: 2,5/3,1 cms.

Procedència: U.E. 11025.

Descripció: fragment de lastra "campana" amb la meitat inferior i cantonada dreta d'una escena formada per dues figures masculines, una de les quals apareix asentada en una cadira, rebent a una altre, situada enfront i de peu. Només es conserven, d'ambdues, les extremitats inferiors, descobertes, i part de la roba.

La banda inferior, molt malmesa, mostra un motiu decoratiu consistent en la repetició de palmetes penjades dins d'arquets amb volutes i envoltades per línees de tres quarts de cercle. No coneixem paral·lels.

Núm. 5 (figura 47):

Mateixa escena que en el núm. 4.

Alçada: 10 cms.; amplada: 11,5 cms.; gruix: 2,4/2,9 cms.

Procedència: U.E. 11025.

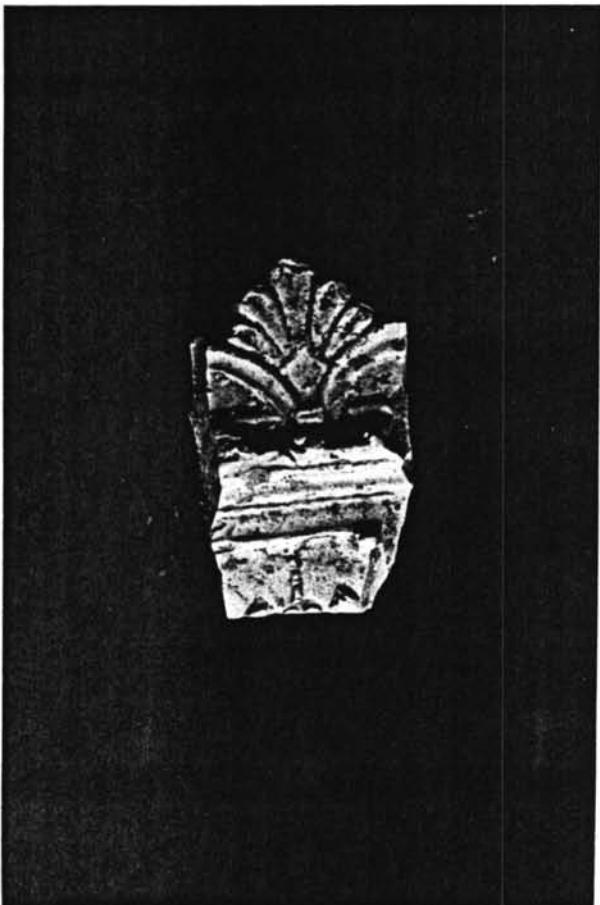
Descripció: petit fragment amb una part reduïda de la mateixa escena que en la peça núm. 4: s'endevina una pota de la cadira i la roba, així com el peu dret de la figura sentada. A sota, millor conservada, la mateixa banda decorativa.

43

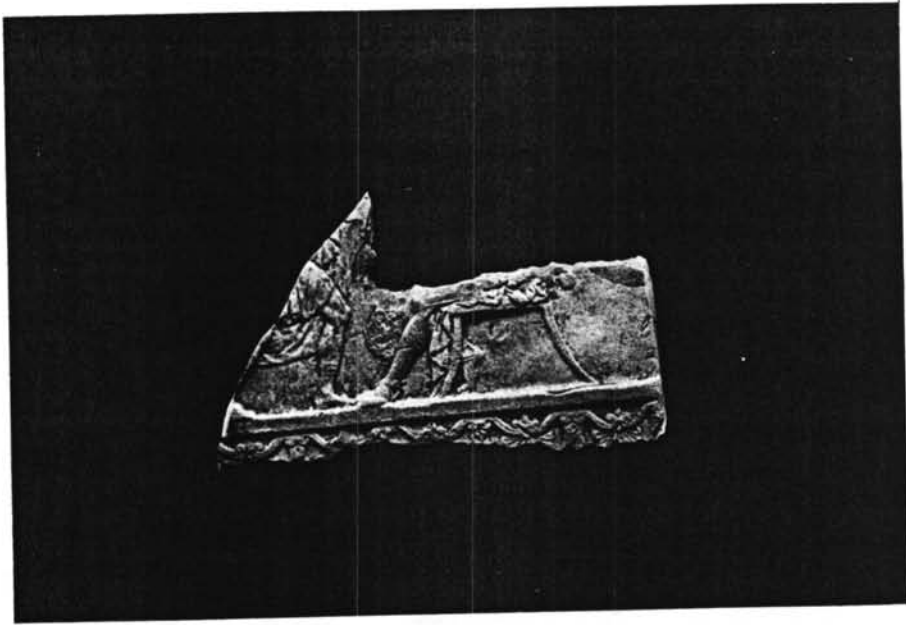

44

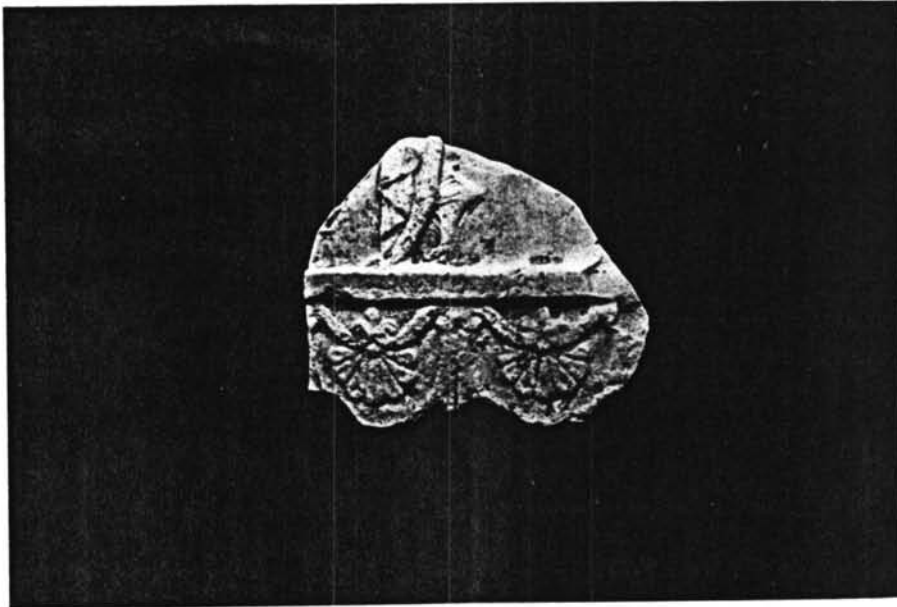

45

55A

46

47

3.- Les troballes numismàtiques:

L'única moneda recollida a la present campanya prové de l'estrat superficial del sondeig 11 (U.E. 11001). Les seves característiques son les següents:

Seca: KESE

Pes: 10,84 gr.

Diàmetre: 25 mm.

Gruix: 3 mm.

Posició encunys: 1,30 h.

Anvers: cap de varó a la dreta. Darreta, signe ibèric TE.

Revers: genet amb palma vers la dreta. A sota, llegenda ΚϜϜ

Metrologia: as

Metall: bronze

Conservació: regular

Cronologia: primera meitat segle I a. C.

Referència: Villaronga 34 (Vives 36-1)

Bibliografia: VILLARONGA, L., Les monedes ibèriques de Tàrraco.
Tarragona, 1983.

CONCLUSIONS

1.- Distribució de les troballes i paisatge rural:

Devant la necessitat de realitzar una interpretació global dels diferents elements recuperats a aquesta campanya, i donades les limitacions del nostre treball, es evident que només una combinació de les dades topogràfiques i materials ens pot permetre avançar hipòtesis sobre la localització de les troballes i la seva relació amb uns determinats models d'hàbitat i explotació del territori.

Un primer aspecte significatiu a destacar es la propia distribució de les troballes, que permet distingir dos zones en el terreny. En efecte, tenint com a límit la línia de cota dels 6 m sobre el nivell del mar, observem que la gran majoria (i totes les estructures estables) de les troballes es situen per sobre aquesta cota, al nord. Pel contrari, tots els sondeigs efectuats entre les cotes de 4 i 6 m han donat resultats negatius, sino esterils, tant en aquesta campanya (rases núm. 4,5,6,7,8,19 i 20), com en la realitzada per X. Solé el passat any. En tots aquests casos, per sota el nivell de conreu, apareixen les graves i llims quaternaris, sense que s'hagi detectat cap acció antròpica. Igualment, han resultat esterils els sondeigs més propers a l'antiga riera situada a l'oest de la partida (avui sota el Passeig). Es el cas del núm. 19, ja esmentat, i dels núm. 23 i 25. Sembla evident que el desnivell del terreny, avui dia gairebé imperceptible per l'efecte combinat de l'erosió antiga i el conreu, era prou important a l'Antiguitat com per a tenir-ho en compte i ordenar l'espai disponible marginant arees eventualment

perilloses o incòmodes. Aixó explicaria la manca absoluta de troballes en tot el sector sud de la partida, el més baix i situat més a prop de l'antiga línia de costa amb els seus aiguamolls. Una situació a aquest indret, mal drenat i poc higiènic, es devia descartar. Es significatiu, a aquest respecte, que la troballa realitzada més al sud, al altre costat de la carretera del Sanatori, sigui una canalització de drenatge, complementada per l'obra de nivellació detectada en els nostres sondeigs 1 i 3. Pel contrari, la total absència de materials en els restants sondeigs fa pensar que no es va considerar la possibilitat de residir o desenvolupar, en aquell lloc, qualsevol tipus d'activitat productiva que exigís unes instal·lacions permanents. I, aquí, podem incloure activitats que podem considerar marginals o estacionals i que acostumen a situar-se a distància del nucli principal d'una explotació agrícola per les incomoditats que poden ocasionar (corrals, magatzems, petits tallers, abocadors de residus, etc). La seva instal·lació suposaria la presència d'estructures que, malgrat ser febles, deixarien alguna resta. En tot cas, es evident que una zona tan propera a l'edifici no devia restar desaprofitada i possiblement es va dedicar al conreu.

Com ja hem senyalat, totes les restants troballes es concentren sobre la cota dels 6 m. A aquest respecte, hem de senyalar la continuïtat de l'ocupació humana, des de l'època ibèrica fins a la creació de l'establiment romà. Efectivament, les restes i els materials ceràmics documentats en el sondeig 24 els hem de interpretar com a pertanyents a un dels petits assentaments agrícoles ibèrics situats dins l'àrea d'atracció del poblat d'Alorda Park que ja han estat

estudiats repetidament⁽⁵¹⁾. Aquesta relació entre establiments de diferent cronologia es, malgrat tot, simplement topogràfica, de proximitat física, i resulta de la coincidència en l'elecció d'un lloc apte per l'asentament d'una vivenda (elevació, bona insolació, aïllament, drenatge natural, etc), així com per les possibilitats agrícoles que ofereix la zona. No existeix una continuïtat en les estratègies del poblament i explotació econòmica del territori entre els establiments ibèric i romà, ja que ambdòs funcionen dins models econòmics i culturals diferents. Un, el primer, amb una agricultura de petita escala, orientada preferentment a la satisfacció de les necessitats d'un grup domèstic que produeix un reduït excedent per un intercanvi limitat. L'altre caracteritzat per l'increment de les dimensions de les explotacions, una gestió centralitzada i grans inversions, tot això en funció de la producció a gran escala i especialitzada de conreus fàcilment comercialitzables.⁽⁵²⁾ En el món romà aquests són el vi i el oli, productes de bon preu i consum massiu que tenen el seu mercat en els medis urbans i en els grups socials provincials que es romanitzen. Sembla evident, pues, una iuxtaposició i no una relació estructural entre ambdòs establiments, com a mínim a l'estat actual del nostre coneixement.

Això ens porta a considerar les característiques i relacions entre els elements i estructures d'època romana trobats. Parlem d'època romana en general (i considerem totes les troballes d'una forma sincrònica), conscients de la manca d'una cronologia que permetiria establir una evolució del conjunt. Però, això només ho redoldria l'excavació completa de la zona. És evident que la caracterització d'aquests elements i la seva interdependència

funcional ens mostren les activitats desenvolupades al territori i el modus d'apropiació i ordenament aplicat al mateix, es a dir, constitueixen un reflexe d'unes estratègies de poblament i explotació agrícola, el resultat últim de les quals es el conjunt d'El Vilarenc.

L'edifici descobert en el sondeig ll constitueix, indubtablement, l'element central per la seva situació i estructuració interna. La seva posició, dominant topogràficament l'àrea que s'extén a S i E respón a unes necessitats de tipus pràctic (bona insolació, per la seva orientació a SE, i una situació enlairada que preveu els riscos de riuades, sense deixar-lo massa desprotegit enfront els vents)⁽⁵³⁾. Al mateix temps, aquesta situació es el reflexe (inclús simbòlic) del control econòmic de l'edifici sobre la zona com a centre de gestió d'una propietat. Aquesta impressió ve reforçada per l'unitat topogràfica d'El vilarenc, una petita plana orientada al mar, amb una lleugera inclinació que la drena naturalment i limitada per dues rieres (a E i O) i per la costa (S). Aquesta zona devia constituir, de bon principi, l'àrea d'ocupació i expansió del més primitiu asentament romà.

Pel que respecta a la seva distribució interna, hem d'insistir sobre el doble caracter de l'edifici; com a residència, comprén un conjunt d'instal·lacions propies dels programes tècnics romans aplicats a la vida quotidiana (pública i privada): calefacció, abasteixement d'aigua per a consum o amb finalitats recreatives i productives, etc. Tot aixó suposa una planificació arquitectònica que inclou tècniques i materials específics. Pero, sens dubte, l'edifici també devia ser el centre d'algunes activitats pro-

ductives. Malauradament, aquest es un aspecte que la present campanya no ha pogut destacar. Només troballes esporàdiques (un molí i una pedra per moldre cereals) i l'abundància de recipients amfòrics, amb una presència ocasional de dolium, ens parlen d'activitats de transformació i emmagatzematge de la producció agrària (vi i cereals), però no ens diuen res de l'entitat d'aquests treballs. És possible que poguem considerar l'edifici com una villa típica, amb una divisió entre zona residencial i productiva (les pars urbana i rustica dels agrònoms llatins), però això suposaria poder establir la destinació de tots i cadascun dels espais delimitats cosa que, ara per ara, no podem fer.

Com a expressió del domini que l'edifici exerceix sobre la zona, totes les restants troballes s'ordenen entorn seu. És el cas de l'estructura localitzada en el sondeig 18 (a uns 10 m de distància) i que es pot interpretar com un pou, element, per altra banda, primordial en un establiment que uneix les funcions de residència i explotació agrícola. També són en relació amb l'edifici elements més difícils d'interpretar com el possible enderroc del sondeig 2 i la fossa per amagar cal del sondeig 16.

Els abocadors de materials ceràmics i constructius localitzats suposen un problema especial. Aquestes concentracions (1a, 1b, 9a, 9b, 10a, 15a, 17a, 22) reflexen unes determinades activitats, realitzades en una zona molt propera. Quines són aquestes (un altre problema és el seu volum i cronologia) ho mostra la composició dels abocadors (o, millor, d'alguns d'ells: 1a, 9a, 10a): capes de cendres, argiles o terres, barrejades amb fragments d'àmfora, rebuigs de cocció, tovots cremats, maons, teules, blocs de pedra.

Tot aixó sugereix l'existència d'una petita indústria dedicada a la fabricació de ceràmica i, més concretament, d'àmfores. No podem, però, situar aquesta instal·lació amb el seu forn o forns. Només constatar la dispersió dels abocadors, envoltant l'edifici i a certa distància d'ell, coincidint aproximadament amb la línia de la corva de nivell de 6 m ja esmentada. Aquesta marcaria un desnivell més important que el actual i aixó explicaria la distribució dels abocaments, realitzats des de la part alta a un punt més baix (marginal), per lliurar-se dels materials sobrants en la zona principal d'activitat. Aquest seria un exemple d'ordenació i jerarquització de l'espai en funció del tipus i la importància de les activitats desenvolupades i de la seva relació amb l'àrea residencial.

La zona restant, a sud i est, quedaria caracteritzada per l'absència d'instal·lacions permanents (aixó es el que indiquen els sondeigs negatius) i per la presència de obres d'acondicionament del terreny, tot el qual ens fa pensar que aquest sector, ampliat cap el sud, cap a la costa, es dedicaria al conreu. Aixó explicaria uns treballs de desecació, nivellació, etc, que trobem representats en l'obra dels sondeigs 1 i 3 i en la canalització, avui coberta, al sud de la carretera del Sanatori. Ambdues obres son "inversions" necessaries per la plena explotació del territori i fora interessant poder datar-les. Malauradament, la seva composició no favoreix la presència de materials ben datables: el fet de trobar alguns fragments de Pascual 1 i Dr. 2-4, en la primera, i Pascual 1, en la segona⁽⁵⁴⁾, ens situa en un moment que va des d'època augustea fins a un moment imprecís del segle I d.c., sense més precisions.

Tot el tractat fins ara porta a una mateixa conclusió: l'ampliació en l'escala de l'explotació agrícola del territori que suposa la implantació romana. Aixó es fa evident en les dimensions, complexitat i cura amb que s'ha construït l'edifici i les més que probables instal·lacions annexes (pou, forn?), que constitueixen el centre de gestió d'una propietat. En el mateix sentit hem d'interpretar les inversions previes per l'acondicionament de la zona, necessàries per adaptar-la a un conreu masiu i especialitzat. De forma paral·lela podem intuir les modificacions imposades per un model de poblament i explotació nou sobre el paisatge rural o, el que es el mateix, com unes estratègies econòmiques determinades exigeixen una reorganització d'aquest espai, creant un nou paisatge. En el cas d'El Vilarenc només hem pogut recollir algunes dades per a reconstruir un micro-espai, el de l'àrea que envolta l'edifici (el qual, insistim, és el centre de la explotació). Només la continuació dels treballs i la prospecció d'una zona més ample, establint les relacions amb altres explotacions, permetria reconstruir el procés, a gran escala, de creació d'un nou paisatge rural, resultat últim i més durader de la conquesta romana i d'allò que anomenem romanització.

2.- El problema de la cronologia:

L'últim aspecte a tractar es el de la cronologia del jaciment. Ja hem esmentat, en els diferents apartats d'aquesta memòria, el problema que suposa la manca d'una veritable excavació de les estructures descobertes. Aixó ens ha impedit establir l'evolució que ha seguit l'edifici, ja que no disposavem de prou dades per a explicar la significació de les reformes que senyalen els reaprofitaments, amortitzacions o destruccions de murs; la coexistència, aparentment incompatible, entre alguns murs i entre murs i columnes; les successives compartimentacions de l'espai intern, etc. Aixó només ho podríem establir amb unes seguències estratigràfiques i uns materials ben datats dins el seu context. Pel contrari, només disposem de materials recollits superficialment i d'els procedents d'uns pocs estrats aixecats parcialment per a netejar estructures. Res d'aixó serveix per donar precisions vàlides sobre el període d'ocupació i evolució de l'edifici i, per extensió, de tot el sector.

L'únic que podem establir per l'edifici es una cronologia que ocupa, a grans trets, els segles I a.c. i I d.c. En aixó coincideixen tots els elements materials recuperats, des de les terracuites arquitectòniques fins les ceràmiques. La presència de vernís negre (campaniana A, Campaniana B) ens senyala una data situada entorn els començaments del segle I a.c., data recolzada per la troballa d'un as de Kese (primera meitat del segle). Però res permet atribuir aquesta cronologia a qualsevol de les estructures trobades. El problema es encara més greu si tenim en compte

que, sense unes estratigrafies i amb un material que prové de nivells superficials (i, per tant, barrejat), es molt arriscat intentar establir quan desapareix l'establiment ibèric i quan es creà l'asentament romà.

No podem establir, tampoc, els ritmes d'ocupació de l'edifici, si bé trobem els materials característics del canvi d'Era i segle I d.c.: Terra sigillata italica, galica i hispanica, ceràmica de parets fines i tipus amfòrics plenament imperials (Pascual 1, Dressel 2-4, Dr. 7-II, Oberáden 74). Si que tenim, però, l'argument ex silentio que suposa la total absència de produccions africanes (terra sigillata clara A i ceràmiques de cuina), la qual cosa ens fa pensar que la data final de l'edifici deu situar-se en el darrer quart del segle I de l'Era.

Quant els restants sondeigs, la manca d'una cronologia no sembla tan greu, ja que per les seves característiques, aquestes troballes (abocadors) semblen el reflexe d'accions puntuals en el temps. Per altra banda, la seva mateixa composició no afavoreix la presència de elements datables. En efecte, son escassos els fragments de ceràmiques de taula trobats. En conjunt, es tracta d'abocaments de materials amfòrics propis d'època augustea i segle I.

En conclusió, únicament podem afirmar, amb molta prudència, el marc ampli d'ocupació de l'edifici (que no te per qué coincidir amb l'ocupació i explotació de la zona), la qual no sembla arribar als dos segles. Resta intacte, però, el problema de la relació del conjunt ara descobert amb la fundació i evolució de les estructures exhumades el 1883 i amb les cisternes. Aquest problema només es pot resoldre amb la continuació de les prospeccions i excavació del reste de la partida d'El Vilarenc.

NOTES:

NOTES

- 1.- Pujol i Camps, Celestí, "La costa ilergetica y las
thermas de Calafell", Boletín de la Real Academia de
la Historia, tomo VI, cuaderno III, 1885, pp. 163-179;
especialment, pp. 169 ss.
Llanas, Eduard, Utilidad que la geografía catalanoromana
puede reportar de las investigaciones arqueológicas.
Discursos leídos ante la Real Academia de Buenas Letras
de Barcelona en la recepción pública del Rdo. P. Eduardo
Llanas, escolapio, el día 5 de abril de 1891.
Barcelona, 1891, pp. 1-40; especialment, pp. 29 a 31.
En el Butlletí Mensual de la Associació d'Excursions
Catalana, núms. 61-62, octubre-novembre de 1883,
pp. 205-210, es recull una descripció pintoresca de les
activitats dels aficionats vilanovins.
- 2.- Pujol i Camps, op. cit., pag. 170 i pp. 172-177 per
la identificació d'apodyterium, caldariae i frigidariae,
tepidarium, sudatorium, unctuarium, praefurnium, vasarium,
etc.
Cf. Llanas, op. cit., pp. 30-31.
- 3.- Pujol i Camps, op. cit., pag. 170; a les pp. 175-177 i
178 fa referència a un oppida (sic) de Calafell.
La identificació amb Stabulum Novum es especialment
destacada per E. Llanas el qual defendia l'existència
d'una via romana costera que enllaçava amb una d'interior
sota l'arc de Berà; id, pp. 28-29 i pag. 31 on fa
referència a "la ya localizada estación militar romana,
con sus calles, con sus plazas, con su puerto, con sus
templos y acaso con sus murallas".

Per la problemàtica del traçat de la Via Augusta al seu pas pel Penedès i la localització d'algunes de les seves mansiones, Giró, P., "Identificación de algunas vias romanas del Penedès", Asamblea Intercomarcal de Estudios, Martorell, 1950, pp. 116-117; igualment, Pallí, F. La via Augusta en Catalunya, Barcelona, 1985.

- 4.- Puig i Cadafalch, J., L'arquitectura romànica a Catalunya, vol I, Barcelona, 1909 (facsimil, 1983), pp. 131-132 i reproducció del plànol de Pujol i Camps a la fig, 129.
- 5.- Puig i Cadafalch, J., L'arquitectura romana a Catalunya, Barcelona, 1934, pp. 240-242.
- 6.- Balil, A., "La "villa" romana de El Vilarenc (Calafell)", Boletín de la Biblioteca-Museo Balaguer, época V, I, 1953, pp. 12-20.
- 7.- Balil, op. cit., pp. 19-20.
- 8.- Berges, M. i Santacana, J., "Cisternas romanas en "El Vilarenc" (Calafell). Tarragona", Boletín Arqueológico, época IV, año LXIX-LXX, fascículos 105-112, 1969-1970, pp. 129-133.
Sembla ser que les obres també varen afectar a algunes parets i es va recollir material ceràmic, pero no es va efectuar una campanya fins que no varen apareixer les esmentades cisternes; id, pag. 131.
- 9.- Les seves dimensions son notables: 7,70 x 3 m de base i una alçada de 3 m per la cisterna més gran; 5,47 x 3,20 m i 3,20 m, respectivament, per la segona. El gruix dels murs es de 0,55 m; Berges-Santacana, op. cit., pag. 132.
- 10.- Berges, Santacana, op. cit., pag. 133.

- 11.- Una breu nota a : Dupré, X., "El Vilarenc (Calafell, Baix Penedès)", Arqueologia 82, Ministerio de Cultura, Madrid, 1982, pag. 156.
- 12.- Debem aquesta informació a J. Santacana. Les restes aparegudes llavors es varen cobrir i es conserven parcialment.
- 13.- En el sentit i les prescripcions tècniques i topogràfiques que donen els agrònoms llatins. Cf. Catò, RR, XLIII, 1; 155; Columella, II.2.8-11; Plini, NH, XVIII, 47; Pal.ladi, VI.3
Pot consultar-se, a aquest respecte, White, K.D., Roman Farming, New York, 1970. Especialment, pag. 150.
- 14.- Per la seva planta podria entrar dins el tipus IIb de Cuomo di Caprio, formada per forns amb cambra de combustió de planta quadrada, rectangular o trapezoidal, amb passadis central. Cf. Cuomo di Caprio, N., "Proposta ~~per~~ di classificazione delle fornaci per ceramica e laterizi nell'area italiana", Sibrium, 11, 1971-72, pp. 371-464; especialment, pp. 426 ss.
Per forns en general una bona introducció en Duhamel, P., "Les fours de potiers", Les dossiers de l'archéologie, 6, 1974 (septembre-octobre), pp. 54-66.
- 15.- Duhamel, op. cit., pag. 19 n'assenyala quatre fases en el procés: "préparation du four et enfournement, chauffe, refroidissement, ouverture et défournement."
- 16.- Per a tenir una idea d'aquest tipus d'instal.lacions ceràmiques, no massa conegudes, ja que s'ha privilegiat generalment l'estudi dels forns en forma aïllada, pot consultar-se Young, Ch. J., The roman pottery industry of the Oxford region, BAR Series, 43, 1977; especialment pags. 15-50. Igualment, Duhamel, P. "Les ateliers

ceramiques de la Gaule romaine", Les dossiers de l'archéologie, 9, 1975 (mars-avril), pp. 12-20.

A Catalunya, i molt a prop d'El Vilarenc, tenim un exemple molt clar d'una instal·lació separada de l'hàbitat a la villa romana de Darró: López Mullor, A. i Fierro, X., "Les excavacions al conjunt Darró durant l'any 1986", Primera Edició, Centre d'Estudis Biblioteca Victor Balaguer, Vilanova i la Geltrú, novembre 1987, pp. 5-12.

17.- Duhamel, "Les fours.", pag. 59.

18.- Cf. Adam, J.-P. La construction romaine. Matériaux et technique, Paris, 1984, pp. 287 ss.

19.- Adam, op. cit., especialment pp. 292-293; les tegulae mammatae aplicades al mur amb els seus soports deixen un espai intermig buit de 5 a 8 cms., per on circula la corrent ascendent d'aire calent. Aquest procediment provocava, malgrat tot, alguns problemes de circulació (turbulències) resoltes amb l'aparició, a la primera meitat del segle I d.c. dels tubuli, més amples, que substituïran progressivament l'anterior sistema.

20.- Vitruvi, De Arch., V, 10, dona els principis de distribució dels components de les termes, així com del us dels hipocaustes.

Pot consultar-se, Grenier, A., Manuel d'Archéologie Gallo-Romaine, IVème partie, les monuments des eaux. Aqueducs-thermes, Paris, 1960, pag. 235 ss.

Adam, op. cit., pag. 294, dona alguns exemples de residències privades i termes públiques on la situació del praefurnium assegura la calefacció de les habitacions i de l'aigua de les piscines properes.

- 21.- Es tracta del tipus clàssic d'element de sustentació d'un hipocauste. Cf. Adam, op. cit., pag. 288 ss.; Grenier, op. cit., pag. 236.
- 22.- Aquesta ocupació medieval ja havia estat documentada pels materials de les cisternes; Berges, Santacana, op. cit., pag. 133. La notícia ens ha estat ampliada per J. Santacana a qui agraim l'informació.
- 23.- Per aquests aspectes, pot consultar-se Adam, op. cit., capítol 10, "les programmes techniques", pag. 257 ss. Igualment, Mc Kay, A.G., Houses, villas and palaces in the roman world, Londres, 1975.
- 24.- Dupré, op. cit., pag. 156.
- 25.- Sanmartí, J., Santacana, J., Serra, R. El jaciment ibèric de l'Argilera i el poblament protohistòric de la costa del Penedès, Barcelona, 1984; id, "Notes sobre el poblament protohistòric de la costa del Penedès", Informació arqueològica, 40, 1983, gener-juny, pp. 121-26. Sanmartí, J. i Santacana, J., "La jerarquia de nuclis en el poblament ibèric de la costa del Penedès", 6è Col.loqui internacional d'arqueologia de Puigcerdà, 1984 (1986), pp. 227-243; Miret, M., Sanmartí, J. i Santacana, J., "Distribución espacial de nucleos ibéricos: un ejemplo en el litoral catalán", Arqueologia Espacial, Coloquio sobre distribuciones y relaciones entre los asentamientos, Teruel, 1984, vol. 4, pp. 173-186.
- 26.- Rouillard, P., "La céramique grecque de Burriac (Cabrera de Mar-Barcelona) conservée au Museu de Mataró", Laietania, 1, 1981, pp. 7-14: núm. inv. 7, fig. 1 i lam. I, 6. En aquest cas, es tracta d'un fragment d'skyphos. Cf. Beazley, J.D., Attic Red-Figure Vase Painters, Oxford, 1963 (2ª ed.).

- 27.- Oswald, F., Index of Potters' stamps on Terra Sigillata. "Samian Ware", Margidunum, 1931: pp. 207-208.
 Aquesta marca, amb una gran difusió, apareix sobre un variat repertori de formes. Cf. Fiches, J.-L., Guy, M. i Poncin, L., "Un lot de vases sigillées des premières années du regne de Néron dans l'un des ports de Narbonne", Archaeonautica, 2, 1978, pp. 185-219; núm. inv. 54 a 77 (sobre formes Drag. 27, 29, 15/17 i 18).
 Guery, R., "Marques de potiers sur terra sigillata decouvertes en Algerie, I. Sigillées provinciales (hispanique et gallo-romaine)" Antiquités Africaines, 13, 1979, pp. 23-97: núm. inv. 119 a 122, sobre Drag. 27.
 Laubenheimer, F., "La collection de céramiques sigillées gallo-romaines estampillées du Musée de Rabat", Antiquités Africaines, 13, 1979, pp. 99-225: núm. inv. 131. Delgado, M., Mayet, F., Moutinho de Alarção, A., Fouilles de Conimbriga, IV. Les sigillées, Paris, 1975: núm. inv. 294 a 296, pl. XXX-XXXI (a Conimbriga es data en època de Claudi).
 Per troballes de modestus a Tarraco: Ventura Solsona, S., "Las marcas alfareras de "terra sigillata" halladas en Tarragona", Memorias de los museos arqueológicos provinciales, IX-X, 1948-1949, pp. 131-165: pag. 156 i fig. 57, 31 i 32 (procedent del foro).
- 28.- Oswald, F. i Pryce, T.D., An introduction to the study of terra sigillata, Londres, 1920: pag. 97 ss i pl XV, 6.
- 29.- Oswald, op cit., pag. 201; Laubenheimer, op. cit., núm. 121 a 126. Alguns d'aquests exemplars son graffiti.
- 30.- Verhet, A., Notes sur la terre sigillée de la Graufesenque, Millau, 1975.
- 31.- Dyson, S.L., Cosa. The utilitarian pottery, MAAR XXXIII, Roma, 1976: pag. 121.
- 32.- Dyson, op. cit., pp. 119 ss.

- 33.- En els dipòsits 4 i 5 de cosa es daten, respectivament, en 110-100 i primer terç del segle I, i 40-30 a.c. (Dyson, op. cit., pag. 67 i 87). Aquests recipients s'inclouen dins la "class 11" de "Flat Bottomed Pans" (per exemple, pag. 70 i fig. 19, 14; fig. 30, 21 i 22, pag. 91).
- 34.- Goudineau, Ch., "Note sur la céramique à engobe interne rouge-pompéien ("pompejanisch-rotten platten"), Melanges de l'Ecole Française de Rome, LXXXII-1, 1970, pp. 159-186.
- 35.- Dyson, op. cit., pp. 68-69 i fig. 18,7; pag. 89 i fig. 29, 10 a 12 ; pags. 119-20 i figs. 44,22 i 45, 24-25. Ea classe 1 es un dels tipus d'època tardo-republicana que perviveixen en el segle següent davant la renovació general del grup de "Flat Bottomed Pans".
- 36.- Guerrero, V. "Una aportación al estudio de las ánforas púnicas Maña C", Archaeonautica, 6, 1986, pp.147-186.
- 37.- Sobre aquesta problemàtica, Tchernia, A., "Les amphores vinaires de Tarraconaise et leur exportation au debut de l'Empire", Archivo Español de Arqueología, XLIV, núm. 123-124, 1971, pp. 38-85; Tchernia, A. i Zevi, F., "Amphores vinaires de Campanie et de Tarraconaise à Ostie", Recherches sur les amphores romaines, Roma, 1971 (Roma, 1972), pp. 35-67.
- 38.- Tchernia, A. i Villa, J.-P., "Note sur le matériel recueilli dans la fouille d'un atelier d'amphores à Velaux (Bouches-du-Rhône)", Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude des amphores (Rome, 27-29 mai 1974), pp. 231-239; Tchernia, A., "L'atelier d'amphores de Tivissa et la marque SEX DOMITI", Mélanges offerts à J. Heurgon, Roma, 1976, pp. 973-979.

- Miró, J., "Les marques C MVSSIDI NEPOTIS i PHILODAMVS i la producció d'amphores Dr. 28 i Dr. 7-11 a Catahunya", Pyrene, 17-18, 1982-83, pp. 335-42.
- 39.- Miró, J., op. cit., pp. 338-339.
- Nolla, J.M., Padró, J. i Sanmartí, E., "Exploració preliminar del forn d'amfores de Tivissa (Ribera d'Ebre)", Cypsela, III, 1980, pp. 193-218.
- 40.- Concretament, en l'excavació d'una cisterna del poblat ibèric de Burriac, amb una cronologia de primera meitat del segle I a.c.: Miró, J., Pujol, J. i Garcia, J. "El dipòsit del sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar)", Laietania, 4 (en Premsa). Apareix també a Iluro en un contexte de mitjans segle I a.c. (comunicació de J. Garcia).
- 41.- Adam, op. cit., pag. 292.
- 42.- Agraim a A. Bermudez aquesta informació.
- 43.- Campana, G.P. Antiche opere in plastica discoperte, raccolte e dichiarate da..., Roma, 1842.
- Von Rohden, H. i Winnefeld, H., Die antiken terrakotten, IV, 1-2, Architektonische römische tonreliefs der Kaiserzeit, Berlin-Stuttgart, 1911.
- Borbein, A.H., Campanareliefs. Typologische und stilkritische untersuchungen, Heidelberg, 1968.
- Tortorella, S., "Le lastre Campana. Problemi di produzione e di iconografia", L'art decoratif à Rome a la fin de la République et au debut da Principat, Roma, 1979 (1982); id., "Le lastre Campana", Societa romana e produzione schiavistica, vol. II, Merci, Mercati e scambi nel Mediterraneo (A. Giardina i A. Schiavone, eds.), 1981, pp. 219-235.
- 44.- Tortorella, op. cit., pag. 219.

- 45.- Tortorella, op, cit., pag. 224.
- 46.- Id., pag. 224.
- 47.- Von Rohden, Winnefeld, op, cit., pp. 212-214; Borbein, op. cit., pag. 191 ss. i làmines 42 a 45.
- 48.- Dupré, X., "Tres fragments de lastra "Campana" a Tarragona", Butlletí Arqueològic, època V, anys 1982-1983, núm. 4-5, pp. 141-153: pags. 145-46 i fig, 1.
- 49.- Sabaté, G., "Algunes troballes arqueològiques als voltants de la vila del Vendrell", Miscel.lània Penedesenca, X, 1937, pp. 25-30: pag. 25 ss i fig. 1.
- 50.- Dupré, op. cit., pag. 149 ss i fig. 4. Per l'autor, aquesta cronologia coincideix amb la datació proposada per la tipologia de la peça.
- 51.- Vid bibliografia de la nota 25.
- 52.- Miret, M., Sanmartí, J. i Santacana, J., "La evolución y el cambio del modelo de poblamiento ibérico ante la romanización: un ejemplo", Los asentamientos ibéricos ante la romanización, Casa de Velazquez, Madrid, en premsa.
- 53.- Cf. les prescripcions dels agrònoms sobre situació de villae, generalment amb la intenció de preveure les incomoditats i riscos d'una zona mal drenada: Catò, RR, I.3; Varrò, RR, I.12.1-3; Columella, De re rustica, I.4.9.
- 54.- Devem aquesta informació a J. Santacana.

ANEX. NUMERO 1.

INVENTARI DELS MATERIALS.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 1002

Ceràmica comuna:

- 1 frag. vora de cassola (amb excés de cocció).
- 1 frag. vora de bol (").
- 1 frag. vora d'un gran recipient.
- 1 frag. vora de cassola.
- 2 frags. vora i nansa.
- 1 frag. nansa. 3
- 3 frags. fons amb base plana.
- 5 frags. fons amb peu anul.lar.
- 7 frags. informes.
- 1 frag. vora de bol.

Cer. comuna ibèrica:

- 1 frag. vora pàtera.
- 1 frag. vora "coll de cigne".
- 1 frag. nansa.

Amfora itàlica:

- 1 frag. nansa.
- 1 frag. informe.

Amfora ibèrica:

- 1 frag. vora.

Amfora Pascual 1:

- 18 frags. de nansa i coll d'una peça.
- 4 frags. de vora, coll i una nansa d'una mateixa peça.
- 1 coll (sense la vora) amb arrencament inferior de nanses.
- 2 frags. grans de coll i arrencament de nansa.
- 10 frags. vores.
- 11 frags. nanses.

Amfora Dr. 2-4:

1 frag. vora.
7 frags. nanses.

Amfora Dr. 7-11:

1 vora sencera.
2 frags. vores.

Amfora (indet.):

1 frag. vora.
7 frags. nanses.
18 pivots i frags. de pivots.
310 frags. informes.

Dolium:

2 frags. vores.
1 frag. fons.
3 frags. informes.

Elements constructius:

16 frags. tegulae.
4 frags. imbrices.
1 frag. de tovot amb senyals d'excés de cocció.
1 frag. d'arrebossat d'argila (amb senyals d'haver estat sotmés a elevades temperatures).

Varis:

1 frag. d'escoria ceràmica.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 2001:

Campaniana B:

1 frag. informe.

Cer, comuna ibérica:

1 frag. vora pàtera.

1 frag. vora exvasada de gerreta.

Cer. comuna:

1 frag. vora (de morter?).

5 frags. nanses.

1 frag. fons de base plana.

2 frags. informes.

Amfora Itàlica:

4 frags. vores Dr. 1A.

2 frags. nanses.

2 frags. informes.

Amfora Ibèrica:

2 frags. nanses.

Amfora Pascual 1:

1 frag. vora.

1 frag. nansa.

Amfora Dr. 2-4:

1 frag. vora.

Amfora (indet.):

2 frags. nanses.

30 frags. informes.

Dolium:

4 frags. informes.

Elements constructius:

5 frags. tegulae.

1 frag. imbrex.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 3002

Ceràmica comuna:

- 1 frag. de vora i nansa.
- 1 frag. fons de base plana.

Amfora Pascual 1:

- 1 frag. vora.

Amfora Dr. 2-4:

- 3 frags. vora.
- 1 frag. nansa.

Amfora (indet.):

- 85 frags. informes.

Dolium:

- 1 frag. vora.
- 1 frag. fons.
- 9 frags. informes.

Elements constructius:

- 2 frags. tegulae.
- 19 frags. imbrices.

Metall:

- 4 frags. ferro.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 4001

Amfora Dressel 2-4:

3 frags. vores.

4 frags. nances.

Amfora (indet.):

2 frags. nances.

2 frags. pivots.

21 frags. informes.

Dolium:

1 frag. informe.

Indeterminat:

1 pivot o pom.

1 nansa.

Elements constructius:

3 frags. tegulae.

4 frags. imbrices.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 9003:

Ceràmica comuna:

1 frag. vora d'un gran recipient.

1 frag. fons de base plana.

6 frags. informes.

Ceràmica a mà:

2 frags. informes.

Amfora itàlica:

1 frag. informe.

Amfora Pascual 1:

4 frags. vores.

3 frags. nances.

Amfora Dressel 2-4:

6 frags. vores.

10 frags. nances.

Amfora (indet.):

2 frags. nances.

2 pivots.

159 frags. informes.

Dolium:

1 frag. vora.

7 frags. informes.

Elements constructius:

168 frags. tegulae / 55 frags. imbrices.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 10001

Ceràmica comuna:

1 frag. nansa.
1 frag. de vora i nansa.
1 frag. fons
9 frags. informes.

Amfora Pascual 1:

2 frags. vores.
2 frags. nanses.

Amfora Dressel 2-4:

1 frag. vora.
2 frags. nanses.

Amfora (indeterminada):

4 frags. pivots.
82 frags. informes.
3 frags. que formen la vora sencera d'una imitació
d'amfora Dressel 1C.

Pondera:

1 peça.

Elements constructius:

15 frags. tegulae.
3 frags. imbrices.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 10002

Ceràmica comuna:

5 frags. vores de gerres.
3 frags. nanses.
6 frags. fons amb base plana.
1 frag. peu anul.lar.
8 frags. informes.

Amfora ibèrica:

1 frag. vora.
1 frag. nansa.

Amfora Pasucal 1:

10 frags. vores.
5 frags. nanses.

Amfora Dressel 2-4:

1 frag. nansa.

Amfora Dressel 7-11:

1 frag. vora.

Amfora (indeterminada):

4 frags. nanses.
4 frags. pivots.
134 frags. informes.

Dolium:

1 frag. vora.
1 frag. fons.
1 frag. informe.

Elements constructius:

1 frag. imbrex.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 10005

Ceràmica comuna oxidada:

3 frags. informes.

Ceràmica comuna reduïda:

1 frag. informe.

Amfora Dressel 2-4:

4 frag. vores.

8 frags. nanses.

Amfora (indeterminada):

1 frag. vora.

2 frags. nanses.

6 frags. pivots.

93 frags. informes.

Elements constructius:

1 frag. tegulae.

4 frags. imbricés.

Metall:

1 frag. de ferro.

ossos:

4 frags.

Terra sigillata galica:

1 frag. informe amb decoració indeterminada.

1 frag. informe.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11001

Taller de Roses:

2 frags. vores Lamb. 26 o 27.

1 frag. informe.

Campaniana A:

2 frags. vores pàtera Lamb. 5/7.

1 frag. vora Lamb. 36.

1 frag. base de bol Lamb. 27.

1 frag. base Lamb. 23.

7 frags. que formen la vora, paret i base d'una pàtera
Lamb. 5.

12 frags. informes.

Campaniana B:

3 frags. vores Lamb. 5.

6 frags. informes.

Vernís negre indeterminat:

1 frag. vora Lamb. 5

1 frag. paret i fons.

Terra sigillata italica:

1 frag. vora pàtera Servei II de Haltern.

2 frags. vores.

2 frags. fons.

11 frags. informes.

Terra sigillata galica:

3 frags. vores Drag. 15/17.

1 frag. carena Drag. 15/17.

- 1 frag. de vora, paret i fons que dona el perfil sencer d'una pàtera Drag. 17b.
- 1 frag. fons Drag. 29. A l'interior, segell M()DES.
- 6 frags. paret Drag. 29.
- 1 frag. vora Drag. 30 o 37.
- 3 frags. ~~voers~~ Drag. 37.
- 1 frag. fons amb marca ()MORIS.
- 1 frag. de fons i peu (potser d'una Drag. 15/17).
- 1 frag. vora indet.
- 4 frags. amb decoració.
- 1 frag. peu.
- 6 frags. informes.

TERRA Sigilata hispanica:

- 1 frag. vora Drag. 36.
- 1 frag. vora Drag. 18.
- 1 frag. vora Drag. 29 amb decoració a rodeta.
- 1 frag. vora Drag. 37.
- 3 frags. paret Drag. 37 (amb decoració de cercles).
- 2 frags., potser de fons Drag. 37.
- 2 frags. que donen el perfil sencer d'una petita copa.

Cer. parets fines:

- 1 frag. fons de cubilet.
- 1 frag. informe.

Cer. engalba interna roig-pompeià:

- 1 frag. vora.
- 1 frag. fons amb peu anul.lar.
- 3 frags. informes.

Cer. comuna itàlica:

- 1 frag. vora.

1 frag. vora bífida.
1 frag. fons de cassola.

Cer. comuna ibèrica:

9 frag. vores "coll de cigne".
4 frags. vores pàtera.
8 frags. vores.
1 frag. nansa bífida.
1 frag. nansa de cistella.
1 frag. vora i paret d'un cubilet amb decoració
pintada (bandes).
2 frags. informes amb decoració pintada (cercles concèntrics)

Cer. comuna oxidada:

29 frags. vores.
24 frags. nanses.
13 frags. fons amb peu anul.lar.
12 frags. fons amb base plana.
2 frags. paret i fons mateixa peça.
176 frags. informes.
18 frags. vores de grans recipients.
1 frag. informe amb decoració de cordons.
5 frags. fons de base plana (de grans vasos).

Cer. comuna reduïda:

1 petita gerra sencera.
8 frags. vores d'olla.
2 frags. vores de tapadora.
3 frags. fons de base plana.
27 frags. informes.

Ceràmica de cuina:

15 frags. vores.

2 frags. nanses.
7 frags. fons amb base plana.
2 frags. paret i fons de la mateixa peça.
4 frags. vora, nansa i paret de la mateixa peça.
18 frags. informes.

Amfora fenícia:

1 frag. informe.

Amfora púnica:

1 frag. vora Maña C2.

1 frag. fons.

Amfora púnico-ebusitana:

3 frags. informes.

Amfora itàlica:

7 frags. vores Dr. IA.

10 frags. nanses.

15 frags. informes.

Amfora greco-itàlica:

2 frags. vores.

Amfora ibèrica:

16 frags. vores.

13 frags. i nanses senceres.

1 frag. fons cònic.

168 frags. informes.

Amfora Pascual 1:

28 frags. vores.

27 frags. nanses.

Amfora Dr. 2-4:

36 frags. vores.

43 frags. nanses.

11 frags. arrencament de nansa.

Amfora Dr. 7-11:

1 frag. vora.

Amfora (indet.):

3 frags. vores.

6 frags. nanses.

35 frags. pivots.

659 frags. informes.

Dolium:

1 frag. vora.

1 frag. fons.

8 frags. informes (1 amb decoració de cordons).

1 frag. vora i paret (amb decoració de cordons) d'un gran recipient.

Elements constructius:

130 frags. tegulae.

1 frag. tegulae amb marca Q POM()EI

37 frags. imbrices.

41 frags. elems. suport de tegulae mammatae.

2 frags. opus signinum.

7 frags. estuc.

Amfora Pascual 1:

28 frags. vores.

27 frags. nanses.

Amfora Dr. 2-4:

36 frags. vores.

43 frags. nanses.

11 frags. arrencament de nansa.

Amfora Dr. 7-11:

1 frag. vora.

Amfora (indet.):

3 frags. vores.

6 frags. nanses.

35 frags. pivots.

659 frags. informes.

Dolium:

1 frag. vora.

1 frag. fons.

8 frags. informes (1 amb decoració de cordons).

1 frag. vora i paret (amb decoració de cordons) d'un gran recipient.

Elements constructius:

130 frags. tegulae.

1 frag. tegulae amb marca Q POM()EI.

37 frags. imbrices.

41 frags. elems. suport de tegulae mammatae.

2 frags. opus signinum.

7 frags. estuc.

3 frags. de plaques ceràmiques (decoratives?).

1 frag. de lastra "Campana".

Varis:

1 còdol treballat (moli?).

1 peça discoidal.

3 frags. d'escoria.

Metall:

73 frags. (aproximadament) que formen part d'un plat de bronze.

1 ham de bronze.

1 frag. bronze.

2 frags. de canonades de plom.

5 claus de ferro.

16 frags. de ferro.

1 frag. indeterminat.

Vidre:

1 peça arrodonida en pasta vitrea.

3 frags. informes.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11005:

Ceràmica comuna ibèrica:

1 frag. de vora i nansa de cistella.

Elements constructius:

1 frag. de lastra "Campana".

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11025

Terra sigillata italica:

1 frag. de peu.

Ceràmica comuna:

1 frag. de vora, paret i nansa, sencera, d'una olla.

2 frags. fons de base plana.

9 frags, informes.

Cer. cuina:

1 frag. informe amb element de premsió.

Amfora Dr. 2-4:

4 frags. vores.

10 frags. nanses.

Amfora (indet.):

3 pivots.

16 frags. informes.

Elements constructius:

7 frags. tegulae.

1 fr. " amb la marca Cn BEN

1 frag. d'Opus signinum.

3 frags. de lastra "Campana".

2 frags. de canonada ceràmica.

58 frags. elems. suport de tegulae mammatae.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11035

Ceràmica comuna itàlica:

1 frag. fons d'un cubilet.

1 frag. informe.

Cer. comuna ibèrica:

2 frags. vores.

1 frag. informe amb decoració pintada.

2 frags. de paret d'un vas bitroncocònic amb decoració pintada.

2 frags. informes.

Ceràmica comuna oxidada (indet.):

1 frag. informe.

Cer. comuna reduïda:

1 frag. paret amb motllura.

1 frag. fons umbilicat.

2 frags. informes.

Cer. a mà:

1 frag. informe.

Amfora itàlica:

1 pivot.

Amfora ibèrica:

4 frags. vores.

1 nansa.

132 frag. informes.

Amfora (indet.):

3 frags. informes.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11038

Ceràmica comuna oxidada:

10 frag. vora d'una mateixa peça.

36 frags. informes.

Ceràmica comuna itàlica:

1 frag. vora i paret d'un morter Vegas 7.

Ceràmica de cuina:

11 frags. de vores.

6 frags. informes.

Amfora Dressel 2-4:

1 frag. de vora.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11039

Ceràmica àtica de figures roges:

1 frag. informe amb decoració indeterminada.

1 frag. fons de kylix amb decoració de punts i una banda (color negre) sobre fons reservat, a l'interior, i una palmeta a l'exterior.

Atribuible al grup "FB".

1 frag. de nansa, probablement de kylix.

Campaniana A:

1 frag. vora Lamb. 26 o 27.

1 frag. bol Labm. 27.

1 frag. fons Lamb. 5/7.

8 frags. informes.

Campaniana B:

2 frag. informes.

Cer. de vernís negre indeterminada:

1 frag. paret i fons d'un bol Lamb. 33/Morel 2150, amb decoració en el fons intern a base de palmetes.

1 frag. informe.

Ceràmica comuna ibèrica oxidada:

1 frag. vora kalathos.

2 frags. vores "coll de cigne".

3 frags. vores.

3 frags. nanses.

1 frag. fons amb peu anul.lar.

2 frags. fons umbilicats.

14 frags. informes.

Cer. comuna ibèrica reduïda:

1 frag. vora de bol.
1 frag. vora i nansa d'una gerreta.
1 frag. vora d'olla.
1 frag. vora.
2 frags. informes.

Cer. ibèrica pintada:

2 frags. informes.

Cer. parets fines:

1 frag. vora de cubilet.
1 frag. informe.

Ceràmica a mà:

2 frags. vora/9 frags. informes.

Amfora ibèrica:

3 frags. vora.
4 frags. nanses.
50 frags. informes.

Amfora itàlica:

21 frags. que formen el perfil sencer de la vora i coll
d'una àmfora Dressel 1A.

1 frag. vora Dr. 1A.
8 frags. nanses.
14 frags. informes.

Amfora Dr. 2-4:

3 frags. nanses.

Amfora indeterminada:

13 frags. informes.

3 pivots i frags. de pivots.

Elements constructius:

2 frags. imbrices.

3 frags. tegulae.

3 frags. d'estuc.

Metall:

1 peça de ferro.

1 frag. de bronze.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11041

Ceràmica comuna oxidada:

1 frag. de vora.

6 frags. informes.

Cer. comuna reduida:

1 frag. fons amb base plana.

Amfora ibèrica:

1 frag. vora.

Amfora Dr. 2-4:

1 frag. vora.

Amfora (indeterminat):

30 frags. informes.

Elements constructius:

1 frag. tegulae.

51 frags. elements suport de tegulae mammatae.

Ossos:

9 frags.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11047

Ceràmica comuna:

1 frag vora de tapadora.

Amfora itàlica:

1 frag. informe.

Amfora Dressel 2-4:

1 frag. nansa.

Amfora (indeterminada):

2 frag. pivots.

20 frags. informes.

Elements constructius:

1 frag. element de soport de tegulae mammatae.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11050

Ceràmica de parets fines:

2 frags. vora i paret d'un cubilet amb decoració sorrenca.

Cer. engalba interna roig-pompeià:

1 frag. que dona el perfil sencer de vora, paret i fons d'una cassola de base plana.

Cer. comuna:

3 frags. informes.

Amfora Dr. 2-4:

1 frag. vora.

2 frags. nanses.

Amfora (indet.):

12 frags. informes.

Elements constructius:

17 frags. elements suport de tegulae mammatae.

Metall:

3 frags. ferro.

1 frag. escoria.

Varis:

1 pondus.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11052

Ceràmica comuna:

1 frag. vora d'olla.

1 frag. informe.

Amfora (indeterminat):

1 frag. de nansa.

2 frags. informes.

Elements constructius:

1 frag. imbrex.

31 frags. elems. soport tegulae mammatae.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 11066

Ceràmica comuna:

2 frags. vores.

6 frags. informes.

Ceràmica a mà:

1 frag. informe.

Amfora Oberaden 74:

1 coll amb la vora sencera i arrencament superior de les nanses.

Amfora (indeterminada):

3 frags. nanses.

24 frags. informes.

Elements constructius:

3 frags. tegulae.

4 frags. estuc.

Fauna malacològica:

1 petxina.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 13001

Ceràmica comuna:

1 frag. vora d'un gran recipient.
1 frag. vora i nansa d'una gerra.
1 frag. vora de gerra.
3 frags. informes.

Terra sigillata italica

1 frag. peu.

Amfora Dressel 2-4:

2 frags. nanses.

Amfora (indeterminada):

21 frags. informes.

Dolium:

3 frags. fons.
4 frags. informes.

Elements constructius:

25 frags. tegulae.
2 frags. imbrices.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 15001

Ceràmica comuna:

1 frag. vora.
4 frags. nanses.
1 frag. fons.
9 frags. informes.

Amfora itàlica:

1 frag. vora.
3 frags. nanses.
3 frags. informes.

Dressel 2-4:

18 frags. vores.
19 frags. nanses.

Amfora (indeterminada):

4 frags. nanses.
9 pivots i frags. de pivots.
84 frags. informes.

Dolium:

1 frag. informe.

Elements constructius:

15 frags. tegulae.
1 frag. imbrex.
3 frags. elements de suport de tegulae mammatae.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 16001

Amfora itàlica:

1 frag. vora Dressel 1A.

Ceràmica comuna:

2 frags. informes.

Dolium:

1 frag. fons.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 17001

Amfora itàlica:

1 frag. nansa.

Amfora Dressel 2-4:

1 frag. vora.

Amfora ibèrica:

1 frag. nansa.

1 frag. informe.

Amfora (indeterminada):

1 frag. vora.

1 frag. pivot.

24 frags. informes.

Elements constructius:

1 frag. tegulae

3 frags. imbrices.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 18001

Campaniana A:

1 frag. vora Lamb. 5.

1 frag. fons amb peu anul.lar i estries a l'interior.

1 frag. informe.

Campaniana B:

1 frag. vora Lamb. 1.

1 frag. informe.

Cer. engalba interna roig-pompeià:

2 frags. informes.

Cer. comuna ibèrica:

1 frag. vora "coll cigne".

2 frags. vores exvasades.

1 frag. vora kalathos.

1 frag. vora, paret i fons de pàtera.

4 nanses.

1 frag. fons amb peu anul.lar.

3 frags. informes.

Cer. de cuina:

1 frag. de tapadora amb pom.

2 frags. informes.

Amfora púnica:

1 frag. vora Maña Cl.

Amfora púnica-ebusitana:

3 frags. informes.

Amfora itàlica:

15 frags. nanses.

9 frags. informes.

Amfora ibèrica:

1 frag. vora.

1 nansa.

22 frags. informes.

Amfora (indet.):

2 frags. vores.

1 frag. nansa.

4 pivots.

22 frags. informes.

Amfora Dr. 2-4:

1 frag. nansa.

Ceràmica indeterminada:

1 frag. fons de morter.

Elements constructius:

10 frags. tegulae.

1 frag. imbrex.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 21001

Ceràmica comuna:

- 3 frags. vores.
- 1 frag. fons amb base plana.
- 2 frags. fons amb peu anul.lar.

Ceràmica de cuina:

- 1 frag. vora.
- 1 frag. peu d'un recipient trípede.

Amfora itàlica:

- 1 frag. informe.

Amfora Pascual 1:

- 1 frag. vora.
- 6 frags. nanses.

Dressel 12:

- 1 frag. vora.

Amfora (indeterminada):

- 1 frag. nansa.
- 4 frags. pivots.
- 46 frags. informes.

Dolium:

- 1 frag. vora.
- 1 frag. fons i paret.
- 6 frags. informes.

Elements constructius:

15 frags. tegulae.

5 frags. imbrices.

Varis:

1 tapadora d'àmfora.

1 pondus.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 22001

Ceràmica de parets fines:

1 frag. de paret i fons d'un recipient ovoide.

Amfora itàlica:

1 frag. vora Dressel 1.

Amfora Pascual 1:

1 frag. vora.

Amfora Dressel 2-4:

3 frags. vores.

6 frags. nanses.

Amfora indeterminada:

1 frag. nansa (pot ser pertanyent al tipus Oberaden 74).

1 pivot.

14 frags. informes.

Ceràmica comuna reduïda:

1 frag. nansa.

4 frags. informes.

Ceràmica comuna oxidada:

1 frag. nansa.

2 frags. fons.

6 frags. informes.

Ceràmica a mà:

1 frag. informe.

Elements constructius:

2 frags. tegulae.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 24001

Campaniana A:

1 frag. vora forma Lamb. 27.

Campaniana B:

1 frag. informe.

Amfora púnica-ebusitana:

1 frag. vora.

1 frag. informe.

Amfora itàlica:

1 frag. vora Dressel 1A.

2 frag. informes.

Ceràmica comuna ibèrica:

3 frags. vora "coll de cigne".

1 frag. de fons umbilicat.

4 frags. informes.

Amfora ibèrica:

5 frags. vores.

1 nansa.

65 frags. informes.

Ceràmica a mà:

1 frag. vora.

Elements constructius:

3 frags. tegulae

Elms. cons. (continuació):

1 frag. imbrex.

Amfora (indeterminada):

23 frags. informes.

UNITAT ESTRATIGRAFICA 26001

Terra Sigillata Galica:

1 frag. de fons, amb decoració a rodeta, i part del peu.

Amfora Pascual 1:

3 frags. vores.

2 frags. nanses.

Amfora Dressel 2-4:

4 frags. nanses.

Amfora (indeterminada):

1 frag. nansa.

2 frags. pivots.

41 frags. informes.

Ceràmica comuna:

3 frags. nanses.

3 frags. fons amb base plana.

3 frags. informes.

Ceràmica comuna ibèrica:

1 frag. vora de pàtera.

Dolium:

1 frag. de fons i paret.

2 frags. informes.

Elements constructius:

8 frags. tegulae.

3 frags. imbrices.

INDEX:

INTRODUCCIO

- 1.- situació del jaciment.....pag. 1
- 2.- els precedents de l'investigació.....pag. 3

CAMPANYA DE PROSPECCIO I DELIMITACIO DE 1988

- 1.- motivacions de l'intervenció.....pag. 7
- 2.- organització dels treballs.....pag. 9
- 3.- descripció dels treballs.....pag. 11
 - Sondeig 1.....pag. 12
 - Sondeig 2.....pag. 14
 - Sondeig 3.....pag. 14
 - Sondeig 4.....pag. 16
 - Sondeig 5.....pag. 16
 - Sondeig 6.....pag. 16
 - Sondeig 7.....pag. 17
 - Sondeig 8.....pag. 17
 - Sondeig 9.....pag. 17
 - Sondeig 10.....pag. 18
 - Sondeig 11.....pag. 19
 - Sondeig 12.....pag. 33
 - Sondeig 13.....pag. 33
 - Sondeig 14.....pag. 33
 - Sondeig 15.....pag. 33
 - Sondeig 16.....pag. 34
 - Sondeig 17.....pag. 34
 - Sondeig 18.....pag. 34
 - Sondeig 19.....pag. 36
 - Sondeig 20.....pag. 36
 - Sondeig 21.....pag. 36

Sondeig 22.....	pag. 26
Sondeig 23.....	pag. 37
Sondeig 24.....	pag. 37
Sondeig 25.....	pag. 38
Sondeig 26.....	pag. 38

DESCRIPCIO DE LES TROBALLES

1.- Les ceràmiques.....	pag. 39
a) ceràmiques de vernís negre.....	pag. 39
b) terra sigillata italica.....	pag. 41
c) terra sigillata galica.....	pag. 41
d) terra sigillata hispanica.....	pag. 43
e) ceràmiques itàliques d'importació.....	pag. 44
f) ceràmiques comunes ibèriques.....	pag. 46
g) ceràmiques comunes romanes.....	pag. 46
h) les àmfores.....	pag. 47
i) els elements de construcció.....	pag. 50
2.- Les terracuites arquitectòniques.....	pag. 52
3.- Les troballes numismàtiques.....	pag. 56

CONCLUSIONS

1.- Distribució de les troballes i paisatge rural....	pag. 57
2.- El problema de la cronologia.....	pag. 64

NOTES

Notes bibliogràfiques.....	pag. 66
----------------------------	---------

ANEX NUMERO 1

Inventari dels materials.....	pag. 76
-------------------------------	---------